

⌘NB⌘ NORGES BANK

ARKIVEKSEMPLAR

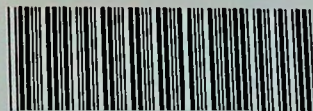
Penger og Kreditt

1982/1

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

Norges Banks bibliotek

0 1000SVPR

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

INNHOOLD

- 3 I dette nummer
- 5 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 17 Kredittoversikt
- 22 Valutaoversikt
- 27 Den økonomiske situasjon
Knut Getz Wolds årstale
- 41 Utviklingslandenes gjeldsproblemer
v/Kristin Gulbrandsen
- 49 Mynten på Kongsberg
v/Ole-Robert Kolberg
- 53 Nye regler for Norges Banks likviditetslån
til bankene
v/Harald Roseng
- 59 Pressemelding. Noregs Banks rekneskap for 1981
- 61 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 67 Tabeller

Penger og Kreditt utgis hvert kvartal
av Norges Bank, Oslo

Redaktør: Hermod Skanland
Redaksjonssekretær: Liv Kielland
Redaksjonsutvalg: Jarle Bergo, formann
Knut Andreassen, Valutaavdelingen
Martinus Halsen, Kredittpolitisk avdeling
Erik Chr. Kolderup, Administrasjonsavdelingen
Oddvar Trones, Ekspedisjons- og regnskapsavdelingen

Redaksjonens adresse:
Norges Bank, Utrednings- og informasjonsavdelingen
Boks 336, Sentrum, Oslo 1
Telex: 11369 nbank n

De synspunkter som fremkommer i denne
publikasjon, representerer artikkelforfatterens
egen oppfatning og kan ikke tas som uttrykk
for direksjonens standpunkt til de
forskjellige spørsmål

Ettertrykk med kildeangivelse er tillatt

Design: Anisdahl/Christensen
Sats og trykk: Norges Banks Seddeltrykkeri, Oslo.
Teksten er satt med 11 pkt. Baskerville.

ISSN-0332-5598

I dette nummer

Av innholdet nevner vi først årstalen – eller den tale *Getz Wold*, som formann i Norges Banks direksjon, holder i forbindelse med representantskapets årsmøte. Det fant sted den 22. februar. I sin tale tegnet Getz Wold et bilde av den økonomiske situasjon og gav en vurdering av de utviklingstendenser som gjør seg gjeldende.

Det er ikke til å unngå at det er blitt visse gjentak fra årstalen i de faste spaltene. Der er det økonomiske bildet utdypet ytterligere i oversiktene og kommentarene til konjunktursituasjonen og kreditt- og valutaforholdene.

Vi har også med tre artikler. Den første er skrevet av *Kristin Gulbrandsen* og omhandler utviklingslandenes gjeldsproblemer. Deres gjeld har økt betydelig, men det er ikke bare størrelsen på gjelden som er foruroligende, men også utviklingen i retning av at en stigende andel av gjelden får kortere og kortere løpetid med de konsekvenser dette innebærer. Uten tilstrekkelig adgang på langsiktige lån er faren til stede for at høye renter og svak utvikling i eksportmarkedene vil tvinge mange utviklingsland til å føre en tilstrammingspolitikk. Det vil igjen forsinke deres utviklingsprosess og utvide kloften mellom fattige og rike land.

Ole Robert Kolberg, som er direktør for Den Kongelige Mynt på Kongsberg, har skrevet om bedriften fra sølvet ble oppdaget i 1623 og myntproduksjonen kom i gang og fram til i dag hvor mynten fremstår som en av landets aller eldste industribedrifter. Han behandler samtidig gangen i myntproduksjonen fra arbeidet starter på tegnebordet hos gravoren og fram til ferdig preget mynt. Det er ikke småtterier som blir produsert ved DKM på Kongsberg. Den fremstiller år om annet drøyt 100 millioner mynt som absorberes av det norske samfunn.

Siste artikkel er skrevet av *Harald Roseng*, der han omtaler de nye reglene for Norges Banks likviditetslån til bankene, slik de nå står etter endringene fra 1. mars i år. A-lånsordningen er i hovedtrekk den samme som for. Prinsippene i B-lånsordningen likeså, men den tekniske utformingen av B-lånsordningen er revidert. Norges Bank har kunngjort de nye reglene ved rundskriv nr. 8 av 19. februar 1982 til landets forretnings- og sparebanker.

Etter artiklene har vi tatt inn den pressemelding som ble sendt ut etter representantskapets årsmøte. Pressemeldingen gjelder Norges Banks regnskap for året 1981.

Den internasjonale konjunktursituasjon

Industrilandenes stilling i 1981 innebærer en fortsettelse av de siste års økonomiske stagnasjon. Den internasjonale økonomiske utvikling ble således klart svakere enn tidligere antatt. For OECD-området under ett er gjennomsnittlig BNP-vekst beregnet til 1¼%, eller om lag det samme som foregående år. Den lave produksjonsveksten har medført en markert svekkelse av situasjonen på arbeidsmarkedet. Dels som et resultat av at økende arbeidsledighet bidrog til lavere lønnsvekst – men også som følge av svak prisutvikling for olje og andre råvarer – ble gjennomsnittlig konsumprisstigning i våre viktigste markedsland redusert fra om lag 10% ved inngangen av 1981 til 9–9½% ved utgangen av året. Dette kunne isolert sett tyde på at tilstramningen av den økonomiske politikken snarere har resultert i et lavere aktivitetsnivå enn en vesentlig demping av prisstigningstakten. Utviklingen har imidlertid også sammenheng med det sterke kursfallet for europeiske valutaer i forhold til dollar, noe som har holdt inflasjonstakten oppe i Vest-Europa gjennom økte importpriser. Et ytterligere kursfall i 1982 virker lite sannsynlig, det er snarere grunn til å tro at utviklingen kan bli reversert. Dette vil bidra til å redusere prisstigningen i våre markedsland gjennom året.

De ledende konjunkturindikatorer peker i retning av at et klart konjunkturoppsving i OECD-landene ikke vil manifestere seg før i annet halvår 1982. Utsiktene er imidlertid temmelig usikre og dessuten avhengige av hvordan den økonomiske politikk blir ut-

formet. De sysselsettingsmessige konsekvensene av tilstramningen i 1980–81 har vært mer markerte enn opprinnelig antatt. En forventet produksjonsvekst på høyst 3–3½% på mellomlang sikt vil heller ikke være tilstrekkelig til å gi en vesentlig nedgang i ledigheten i årene fremover. Dette kan innebære spenninger som etter hvert vil føre til en omlegging av flere av OECD-landenes økonomiske politikk. Ved siden av Italia og Frankrike er også land som Vest-Tyskland og Belgia i ferd med å legge om politikken i noe mer ekspansiv retning. Bakgrunnen for dette er økende erkjennelse av at en så omfattende arbeidsløshet medfører for store økonomiske og sosiale kostnader.

OECD legger til grunn en gjennomsnittlig BNP-vekst i medlemslandene i overkant av 3% i annet halvår 1982 og inn i 1983. Prognosen er som vanlig utarbeidet under forutsetning av uendret økonomisk politikk og basert på at oljeprisene utvikler seg i takt med eksportprisene for industrivarer. Med utsikt til litt mer ekspansiv politikk i enkelte medlemsland og mulighet for svakere realprisutvikling for olje bedres vekstutsiktene noe. Både produksjons- og prisutsiktene er imidlertid avhengige av at det i hvert fall ikke finner sted noen ytterligere stigning i den amerikanske dollar og det internasjonale rentenivå.

I sine prognoser bygger OECD på en gjennomsnittlig importpris for råolje på 36,30 dollar i 1982. Nominelle råoljepriser, notert i dollar, har vist markert nedgang fra slutten av 1980. Siden midten av 1981 har spotprisene ligget under offisielle salgspriser. Foruten nedbygging av industrilan-

denes oljelagre skyldes denne utviklingen OECD-landenes reduserte forbruk av olje. Energiprisutviklingen siden 1973 har således medført strukturelle endringer i retning av betydelig mindre bruk av olje. Spotprisene for tilsvarende Nordsjø-olje ble notert til under 31 dollar pr. fat i februar 1982. Dette innebærer et nominelt dollarprisfall for råolje på nær 20% i løpet av ett år. Det rår stor usikkerhet med hensyn til utsiktene for oljemarkedene på mellomlang sikt. De internasjonale prognoseinstituttene later til å være relativt samstemte med hensyn til synkende realpris for olje i 1982 og en realprisvekst i størrelsesorden 2–3% i perioden 1983–85. Muligheten for fortsatt realprisfall for olje kan imidlertid slett ikke utelukkes. Selv om aktivitetsnivået internasjonalt gradvis vil vise oppgang, er det lite sannsynlig at OECD-landenes etterspørsel etter olje igjen vil overstige nivået på 40,9 mill. fat pr. dag fra 1979. Utviklingen på oljemarkedet innebærer videre en betydelig svekkelse av OPEC-landenes driftsbalanse overfor utlandet (jfr. tekstabellen under). OPECs driftsoverskudd ventes redusert fra 110 milliarder dollar i 1980 til om lag 35 milliarder i 1982. Nedgangen er i hovedsak konsentrert omkring prisledende OPEC-land – så som Algerie, Venezuela og Nigeria – hvorav flere allerede er blitt netto låntakere på verdensmarkedet som følge av driftsunderskudd overfor utlandet.

Konjunkturutviklingen i USA er for tiden preget av klar økonomisk tilbakegang. Avmatningen er delvis et resultat av det høye realrentenivået og svekket konkurranseevne overfor Europa som følge av en gjennomsnittlig appresiering av dollar vis-à-vis EMS-valutaene på 20% i 1981. Konjunkturbunnen ventes imidlertid nådd i løpet av første halvår. Under forutsetning av et visst fall i rentenivået kombinert med økte militærutgifter og en betydelig reduksjon i personbeskatningen fra sommeren, vil det trolig finne sted en merkbar etterspørselsvekst gjennom annet halvår 1982. Det

økonomiske opplegget kan innebære økende ubalanse mellom penge- og finanspolitikken, noe som stadig gjør vekstutsiktene i USA mer usikre enn for andre industriland. Den økonomiske politikken har således bare i begrenset grad oppnådd å bryte inflasjonsforventningene. Dette – sammen med fortsatt stort offentlig lånebehov – fører til at rentenivået fremdeles ligger relativt høyt.

I de europeiske OECD-landene vil konjunkturoppgangen i hovedsak være eksportledet som følge av den kraftige bedringen i de fleste landenes konkurranseevne gjennom 1980–81. Dette gjelder særlig Vest-Tyskland og Italia, men i noen grad også en del mindre industriland som Danmark og Sverige. Selv om OPEC-landenes importvekst i volum ventes å gå ned fra nærmere 25% i 1981 til 9% i 1982, vil industrilandenes vekstimpulser for en stor del komme fra eksportmarkeder utenom OECD-området. Økningen i OECD-landenes totale importvolum er således anslått til bare 3½% i 1982.

Teksttabell. Driftsbalansen i utvalgte OECD-land (milliarder dollar)

	1980	1981	1982
USA	3,7	8¼	3
Japan	-10,7	5½	17
Vest-Tyskland	-16,4	-8½	1¼
Storbritannia	7,5	14¼	2¼
Frankrike	-7,4	-6½	-6¼
Italia	-9,6	-9½	-5
Nederland	-2,7	2¼	5
Belgia	-5,2	-6½	-6¼
Sverige	-5,3	-3½	-3¼
Danmark	-2,4	-2	-2¼
Finland	-1,4	-¼	0
Norge	1,0	2	½
OECD-området	-72,7	-35	-26¼
OPEC-landene	110	60	35
Ikke-oljeproduserende utviklingsland	-60	-68	-71

Kilde: OECD Economic Outlook, December 1981

Utsiktene for Japan peker i retning av fortsatt BNP-vekst i størrelsesorden 3½–4%, eller om lag som de foregående årene. Med en oppgang i eksportvolumet på 17% sammenlignet med en importvekst på 2%, viste Japans driftsbalanse et overskudd på 5½ milliarder dollar i 1981, mot et underskudd på 10,7 milliarder i 1980. I 1982 vil eksportøkningen antagelig bli omtrent halvert fra året før, men utenriksøkonomien vil fremdeles være et hovedelement bak den økonomiske vekst. Selv om den antatte gradvise veksten i innenlandsk bruk av varer og tjenester vil stimulere importen – og japanske myndigheter nok en gang har vedtatt å innføre importstimulerende tiltak – vil det finne sted en ytterligere styrking av Japans driftsbalanse i 1982.

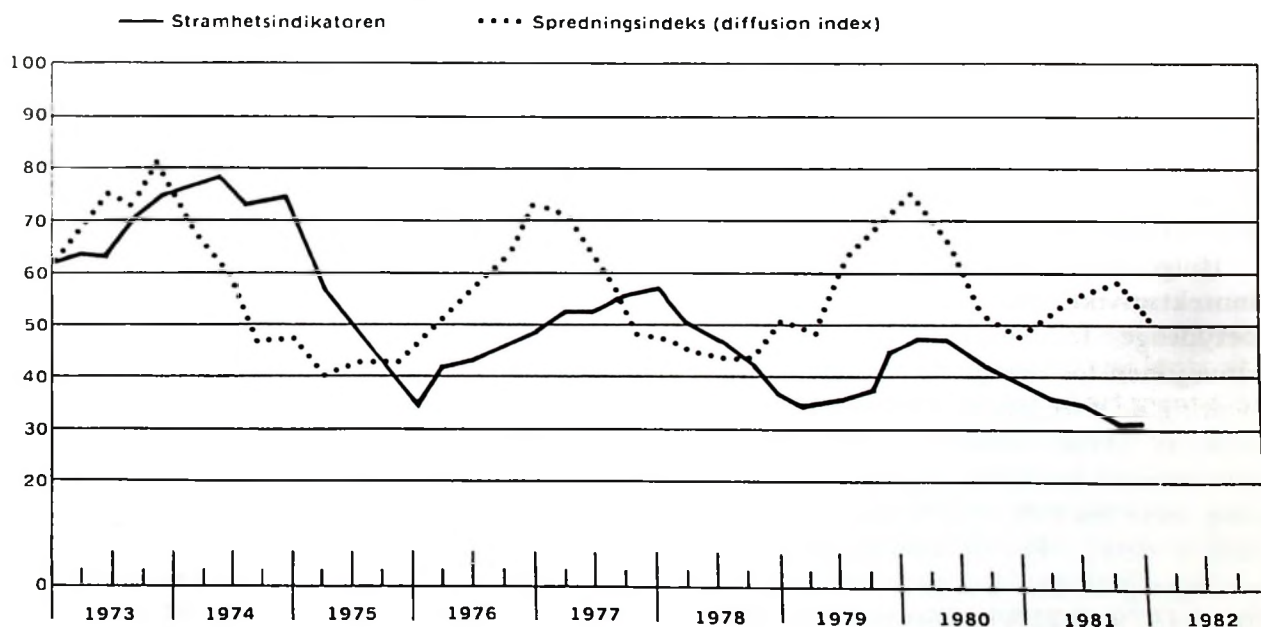
Konjunktursituasjonen i Norge

Helhetsbildet. Norges Banks referanseindikatorer, som gir et uttrykk for hvor i konjunkturcyklene økonomien befinner seg, viser at det var en meget moderat

konjunkturoppgang i de fem første månedene av 1981. Etter en avmatning i sommermånedene tok aktivitetsnivået seg litt opp igjen mot slutten av 1981. I Norges Bank er det konstruert en ny ledende konjunkturindikator som antas å lede med 6–7 måneder på konjunkturcyklene. Denne indikatoren viste tegn til nedgang gjennom annet halvår, noe som indikerer at en i første halvår 1982 må vente en avmatning eller kanskje en viss nedgang i den økonomiske aktivitet. Det må understrekes at en foreløpig har liten erfaring med bruk av den ledende indikatoren. Både svekket ordretvikling og fallet i Norges Banks spredningsindeks fra tredje til fjerde kvartal understøtter imidlertid dette utviklingsbildet.

Arbeidsmarkedet viste tegn til å svekkes mot slutten av 1981 og i begynnelsen av 1982 (jfr. vedleggstabell 28). Gjennomsnittlig ledighetsprosent i 1981 ble ifølge Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse 2,0% mot 1,7% i 1980 og 2,0% i 1979. Til sammenligning var den gjennomsnittlige ledighet i OECD-landene 7½% i 1981. Et slakkere aktivitetsnivå i begynnelsen av

Fig. 1. Sammenfattende konjunkturindikatorer

1982 innebærer en ytterligere svekkelse av arbeidsmarkedet i tiden fremover. Ledigheten vil likevel også i år ligge på et meget lavt nivå internasjonalt sett.

Pris- og kostnadsutviklingen representerer fortsatt et hovedproblem i norsk økonomi. Den sterke konsumprisstigningen fra desember til januar 1982 skyldes i utstrakt grad at mange offentlig regulerte priser økte. Dette kan i noen grad ses som en nødvendig og ønskelig justering av relative prisforhold for å påvirke ressursbruken i samfunnet. Også innen offentlige sektorer må en imidlertid i økende grad forsøke å dempe kostnadsstigningen gjennom strukturrasjonalisering og effektivitetsfremmende tiltak. Hvis ikke offentlig regulerte priser etter hvert viser en klart lavere stigningstakt, vil det bli vanskelig å oppnå en merkbar reduksjon i den underliggende prisstigning.

Tendensene ved begynnelsen av inneværende år tilsier at det neppe lar seg gjøre å komme ned i en gjennomsnittlig konsumprisstigning på under 10% i 1982. Det ser også ut som det er blitt vanskeligere å komme ned på en prisstigningsrate på linje med våre markedsland mot slutten av 1982 og inn i 1983. Utviklingen gjennom annet halvår 1982 vil i stor grad avhenge av kommende inntektsoppgjør og av næringslivets prisfastsettingspolitikk. I den grad prisutviklingen i begynnelsen av 1982 virker normerende for inntektsoppgjøret, vil dette innebære en vesentlig svekkelse av vår konkurransevne overfor utlandet.

Ifølge nasjonalregnskapets oppgaver over inntektsutviklingen, som er beheftet med betydelige feilmarginer, har fortjenestesituasjonen for mange næringsgrener vært i bedring de siste par år. Driftsresultatet som andel av faktorinntekten i skjermede næringer, unntatt jordbruk og offentlig forvaltning, økte fra 20% i 1979 til 22% i 1980 og 26% i 1981. For hjemmekonkurrerende næringer gikk den samme størrelse opp fra 20% i 1979 til 21% i 1980 og 28% i 1981. I

utekonkurrerende næringer ble derimot driftsresultatet kraftig forverret fra 1980 til 1981. For skjermede og hjemmekonkurrerende sektorer representerer fortjenestetalene for 1981 stort sett en tilbakevending til situasjonen i årene 1965–74. På mange måter kan således 1981 karakteriseres som et år med "normale" fortjenesteforhold i skjermede og hjemmekonkurrerende næringer, mens driftsresultatene var spesielt lave i 1976–80. I den grad de bedre driftsresultatene bidrar til å stimulere foretaksinvesteringene, kan dette legge grunnlag for en sterkere produksjonsvekst i årene fremover. Hvis de derimot gir impuls til skjerpet inntektsfordelingskamp med høyere lønnsøkning som følge, vil de bedre driftsresultatene i stedet virke inflasjonsdrivende. Siden lønnsfastsettelsen i Norge i betydelig grad er preget av kamp om inntektsandeler, kan det være behov for å påvirke fortjenesteutviklingen i den skjermede sektor gjennom visse former for prisregulerende tiltak.

Tendenser til prisfall på olje og gass og utsikter til litt svakere eksportutvikling enn tidligere ventet gjør at det overskudd i driftsregnskapet overfor utlandet som vi har hatt de to siste år, kan ventes avløst av tilnærmet balanse for 1982. Mer eller mindre tilfeldige forhold vil trolig være bestemmende for om det blir underskudd eller overskudd. Utsiktene til en sterk forverring i konkurransevnen gjennom 1982 vil bidra til at underskuddene de nærmeste årene fremover kan bli større enn tidligere antatt.

Norges økonomiske stilling ved inngangen til 1982 kan alt i alt betegnes som en økonomi i balanse. På den positive siden er det praktisk talt full sysselsetting og overskudd i utenriksøkonomien. Den sterke prisstigningen, som stadig er et hovedproblem, synes å være mindre påvirket av etterspørselspress enn av kostnadsøkning. Manglende evne til å oppnå produksjonsvekst er et annet forhold som gir grunn til

bekymring. Disse negative trekk ser ut til å vedvare i 1982 samtidig som både arbeidsmarked og utenriksøkonomi ventes å bli svekket. Dette taler for at en i tiden fremover vil stå overfor store problemer ved utformingen av den økonomiske politikk.

Lager. Tall for industriens lagerbeholdninger i fjerde kvartal er ennå ikke tilgjengelige. Foreløpige nasjonalregnskapsoppgaver viser at lagerbeholdningene, målt i løpende priser, gikk betydelig ned i 1981. En hovedårsak er at Statfjord B ble fullført. Dette registreres som en nedgang i lager og en økning i oljesektorens investeringer.

Ordre. Tilgangen på innenlandske ordre for verkstedprodukter, unntatt transportmidler og oljerigger m.v., brukes ofte som indikator på utviklingen i innenlandsk investeringssetterspørsel. Denne indikator viste oppgang i første halvår 1981, men har siden vært i klar nedgang. Dette avspeiler trolig avtakende investeringsaktivitet i Nordsjøen mot slutten av året. Selv om glattede tall for tilgang på eksportordre gikk opp gjennom annet halvår 1981, viser utviklingen i fjerde kvartal tegn til svikt i utenlandsetterpsørselen.

Konsumetterspørsel. Detaljomsetningsvolumet lå i 1981 gjennomsnittlig 1,1% høyere enn året før. Omsetningsvolumet tok seg som ventet noe opp mot slutten av året. Forventninger om sterk prisstigning etter opphevelse av prisstoppen, og som følge av avgiftsøkninger og subsidiereduksjoner, må antas å være en viktig årsak til dette. Norges Banks indikator for kjøp av

Fig. 2. Lagervolumet

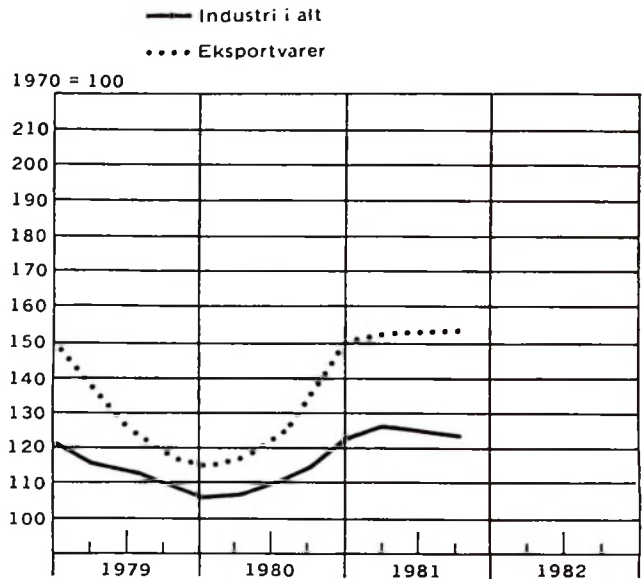
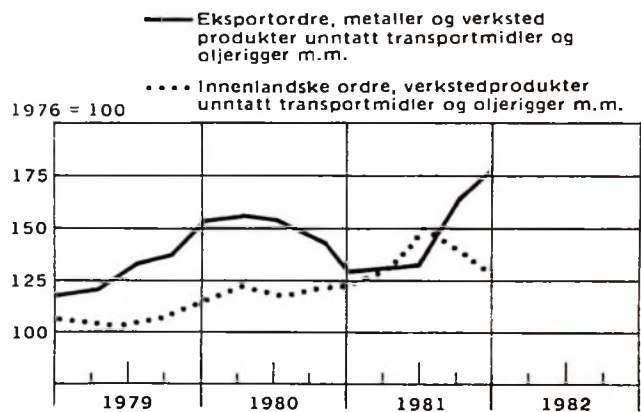

Fig. 3. Ordretilgang, verdi

varige konsumgoder viste nedgang i løpet av første halvår, men økte merkbart gjennom resten av året. For 1981 under ett har etterspørselen etter varige konsumgoder bidratt vesentlig til å holde privat konsum oppe. Førstegangsregistrerte personbiler gikk eksempelvis opp med over 10% i 1981. Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at

privat konsum økte med 1,3% i 1981 mot 2,2% i 1980. Lønnstakernes sparerate viste imidlertid ingen endring fra 1980 til 1981. Dette tyder på at kreditt-tilstrømningen ikke i nevneverdig grad reduserte veksten i utlån til lønnstakerne eller førte til noen oppgang i deres finansielle sparing.

Investeringssetterspørsel. Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at bruttoinvesteringene i fast realkapital gikk opp med 16% i 1981. Dette tallet er sterkt influert av uttauingen av Statfjord-B plattformen sommeren 1981 og sier lite om den reelle investeringsaktiviteten i løpet av året. Realøkningen i industriinvesteringene er beregnet til 11% i 1981, mens investeringsveksten i 1980 er nedjustert til 7% mot tidligere antatte 25%. Volumslaget for 1981 er basert på svært usikre verdi- og prisanslag og vil trolig bli vesentlig korrigert senere. Hovedkonklusjonen synes likevel å være at det har funnet sted en viss volumøkning i industriinvesteringene i 1981. Investeringsøkningen var spesielt sterk for produksjon av ikke-jernholdige metaller (aluminium). Sjøfartssektoren har også vist betydelig investeringsaktivitet i løpet av året. Offentlige investeringer gikk derimot ned, noe som særlig skyldes fall i kommunalforvaltningens investeringer. En må tilbake til 1974 for å finne lavere kommunale realinvesteringer enn i 1981. De bedre fortjenesteforhold som en har hatt i skjermede og hjemmekonkurrerende næringer, kombinert med utsikter til oppsving i utenlandsetterspørselen, vil trolig bidra til oppgang i foretaksinvesteringene i 1983. Foreløpige anslag tyder videre på at oljeinvesteringene neste år vil ta seg merkbart opp etter en nedgang i inneværende år.

Det ble fullført 34 700 boliger i 1981, eller 9,0% færre enn året før. En må tilbake til 1967 for å finne et lavere tall. I 1981 ble

Fig. 4. Privat konsum, Indikatorer for varekonsumet

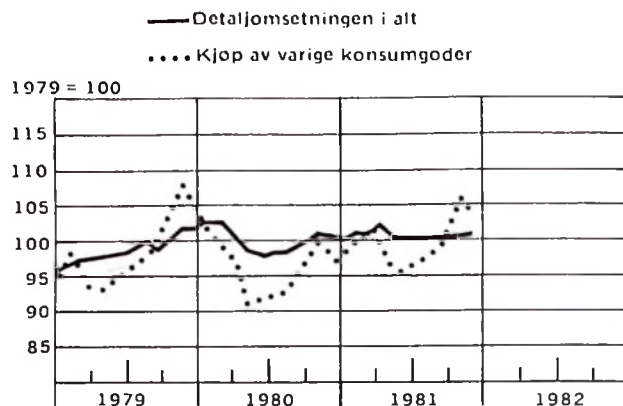

Fig. 5. Bygg under arbeid

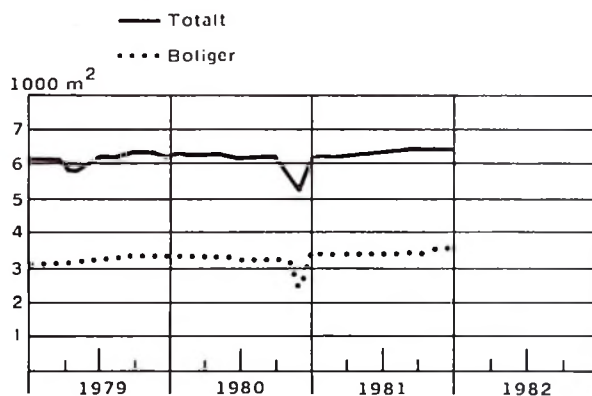
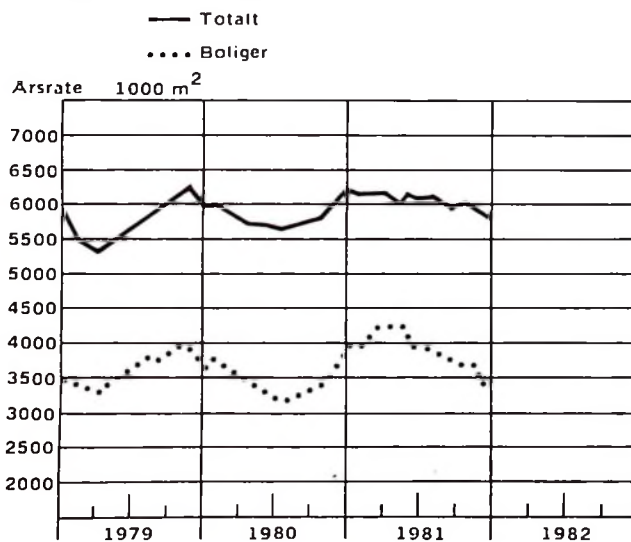

Fig. 6. Bygg igangsatt

det satt i gang vel 36 200 boliger. Dette er om lag samme antall som i 1980, men litt lavere enn myndighetenes mål på 37 000. Igangsettingsaktiviteten for byggevirksomheten viste en avtagende tendens gjennom året og i begynnelsen av 1982. Verdien av ordretilgangen til byggevirksomheten gikk imidlertid kraftig opp i fjerde kvartal 1981 og ligger på et høyt nivå. Dette kan tyde på at byggeaktiviteten vil ta seg litt opp igjen i løpet av første halvår 1982.

Produksjonsutvikling. Etter å ha vist liten eller ingen oppgang gjennom årets tre første kvartaler, gikk industriproduksjonen ned i fjerde kvartal 1981. Nedgangen var særlig markert for utekonkurrerende industri, mens produksjonen i skjermet industri holdt seg bedre oppe. For 1981 under ett gikk industriproduksjonen ned med 1,1%. Selv om utviklingsmønsteret gjennom året varierte en del, var nedgangen for året under ett relativt ensartet for skjermet, hjemmekonkurrerende og utekonkurrerende industri. Nivået på industriproduksjonen lå i 1981 4% lavere enn toppåret 1974. Dersom en inkluderer bergverksdrift (inkl. olje- og gassproduksjon) og kraftforsyning, var det i løpet av denne perioden en produksjonsvekst på 37½%.

Vurdert etter bransje, var styrken i produksjonsutviklingen i 1981 mer forskjellig. Produksjonen av tekstilvarer, klær og skotøy gikk ned med 5%, mens produksjonen av jern, stål og ferrolegeringer ble redusert med 9%. Maskinproduksjonen viste derimot en gunstig utvikling også i fjor med en vekst på 4%. Som i tidligere år var det investeringsvirksomheten i Nordsjøen som gav vekstimpulser til denne næringen.

Utsiktene for industriproduksjonen for 1982 er svært usikre. Den innenlandske etterspørselsvekst i år ventes å bli beskjeden. Siden realinvesteringene i oljevirksom-

Fig. 7. Produksjon i bergverksdrift, industri og kraftforsyning

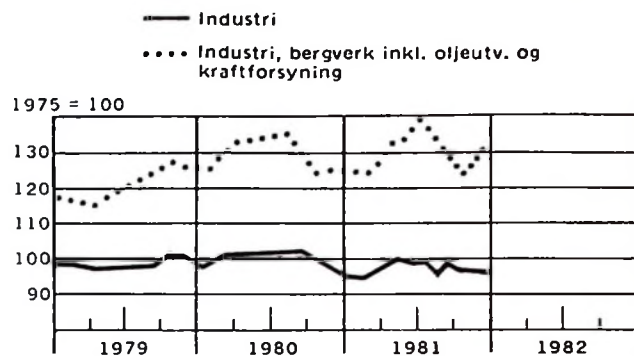

Fig. 7b. Industri

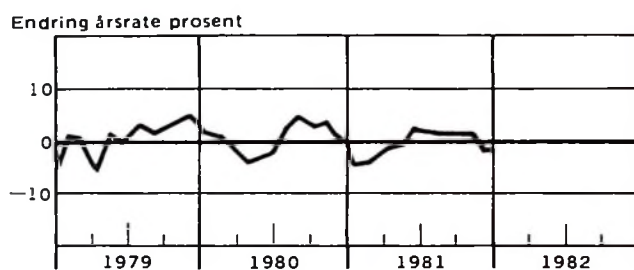

Fig. 7c. Industri og tradisjonell bergverksdrift

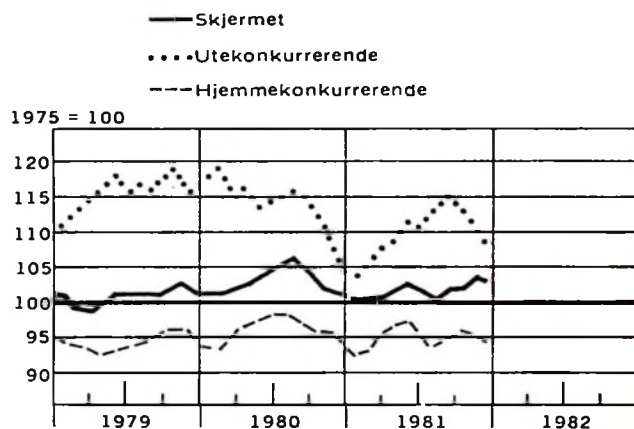
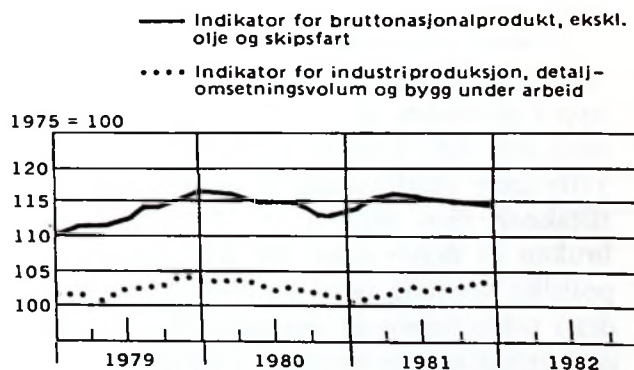

Fig. 7d. Referanseindikatorer

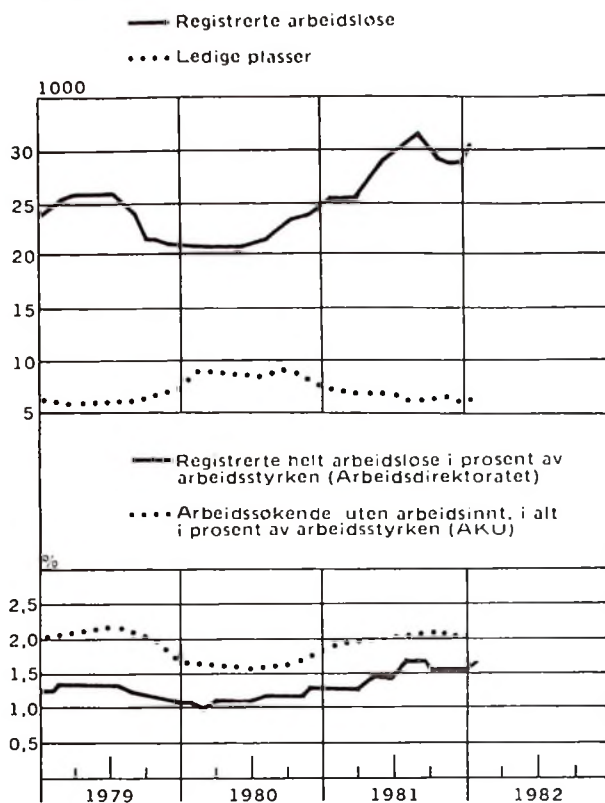

heten vil gå betydelig ned, vil vekstimpulsene fra investeringsaktiviteten i Nordsjøen bli mindre enn i 1981. Det ventes fortsatt at utenlandsetterspørselen vil ta seg opp gjennom inneværende år. Utsikter til svekket konkurransevne reiser imidlertid tvil om i hvilken grad industrien greier å dra nytte av dette oppsvinget. Da den sesongkorrigerede produksjonsindeksen for industrien i fjerde kvartal lå 0,6% lavere enn årsgjennomsnittet for 1981, vil 1–2% vekst i industriproduksjonen i 1982 forutsette en merkbar oppgang gjennom året.

Arbeidsmarked. Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelse (AKU) for fjerde kvartal, som ble gjennomført i slutten av november, viser ikke noen ytterligere svekkelse gjennom siste halvpart av 1981. Ifølge AKU utgjorde de arbeidsledige 2,0% av arbeidsstyrken både i tredje og fjerde kvartal. Mens gjennomsnittlig ledighet økte fra 1,7% i 1980 til 2,0% i 1981, gikk den for menn ned fra 1,2% i 1980 til 0,9% i 1981. Tilsvarende tall for kvinner økte fra 2,3% til 2,8%. En årsak til dette kan være at sysselsettingsnedgangen innen tjenesteytende næringer har rammet kvinner sterkere enn menn, og at kvinner, spesielt utenom byene, har færre alternative sysselsettingsmuligheter. Videre er omfanget av arbeidsledighet blant ungdom (16–24 år) langt større enn for de øvrige aldersgrupper, 6,0% mot 1,2%.

Arbeidsdirektoratets tall viser at den registrerte ledigheten (sesongkorrigeret) gikk opp i desember og i januar. Sammenlignet med året før, fant det likevel ikke sted en ytterligere opptrapping av arbeidsmarkeds tiltakene mot slutten av 1981. Selv om bruken av denne form for arbeidsmarkedspolitikk ventelig igjen vil bli forsterket, vil det i tiden fremover antagelig være vanskelig å unngå en viss økning i ledigheten.

Fig. 8. Arbeidsmarkedet

Pris- og kostnadsutviklingen. Gjennomsnittlig økning i konsumprisene i 1981 ble 13,6% mot 10,9% i 1980 og 4,8% i 1979. Dette er den sterkeste prisstigning i Norge siden Korea-krisen i 1951. På grunn av avgifts- og subsidieendringene ved årsskiftet 1980–81 var prisstigningen i fjor særlig sterk for matvarer (16,7%) og for drikkevarer og tobakk (25,2%). Uten disse tiltakene, som var ledd i skatteomleggingen, var prisstigningen på om lag 11½%. Fra desember 1980 til desember 1981 var stigningen 11,9%, noe som innebærer et overheng inn i 1982 på 3½%. Opphevelsen av prisstoppen og offentlig regulerte prishevinger forsterket stigningstakten betydelig igjen i januar. Prisoppgangen fra desember var litt sterkere enn regnet med, og

uendret nivå fra januar og ut året betyr alene en gjennomsnittlig konsumprisstigning i 1982 på nesten 7%. En antatt stigningstakt på mellom 7½% og 10% årlig rate resten av året vil medføre en gjennomsnittlig konsumprisøkning i 1982 i intervallet 10½%–11½%. Til sammenligning ventes en gjennomsnittlig konsumprisstigning i våre viktigste markedsland på om lag 8% i 1982. Prisutviklingen for importvarer og norskproduserte varer påvirket av verdensmarkedets priser virker stadig dempende på konsumprisindeksen, men også disse viste i januar tegn til sterkere oppgang. Den høye prisstigningen kan således stadig i hovedsak tilskrives innenlandske kostnadsfaktorer.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall økte lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) i norsk industri med 10% i 1981 mot 8,2% i 1980. Dette er i samsvar med Norges Banks tidligere anslag og innebærer en beskjeden forverring i vår konkurranseposisjon, målt ved relative LPE, for 1981 under ett.

Gjennomsnittlig timelønn i industrien gikk opp med 8% fra fjerde kvartal 1980 til fjerde kvartal 1981, hvorav omtrent 2% utgjorde tariff-festet økning og 6% lønns-glidning. Lønnsnivået i fjerde kvartal innebærer et overheng på 2¾% inn i 1982. Gjennomsnittlig glidning i 1981 var om lag 7½%, og nedgangen i fjerde kvartal reflekterer trolig virkninger av taket på lønns-glidningen. På bakgrunn av at taket bare gjelder til og med 31. mars 1982, kan det bli vanskelig å komme under 6% gjennomsnittlig glidning i 1982. Glidning og overheng til sammen vil i så fall innebære en gjennomsnittlig lønnsøkning i industrien på nesten 9%. Sammen med antatt svakere produktivitetsutvikling i Norge enn i våre viktigste markedsland vil dette bidra til en svekkelse av vår konkurransevne overfor utlandet på 1–2%. I tillegg kommer så de tariff-festede tillegg som måtte avtales under vårens lønnsforhandlinger.

Fig. 9. Priser

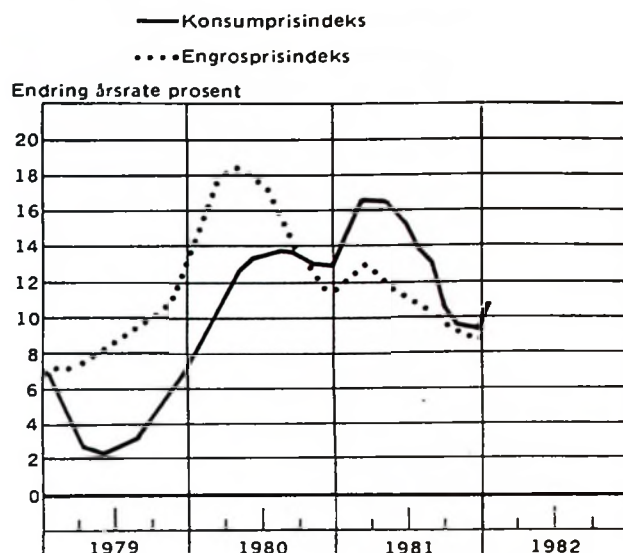

Fig. 9b. Konsumpriser etter leveringssektorer

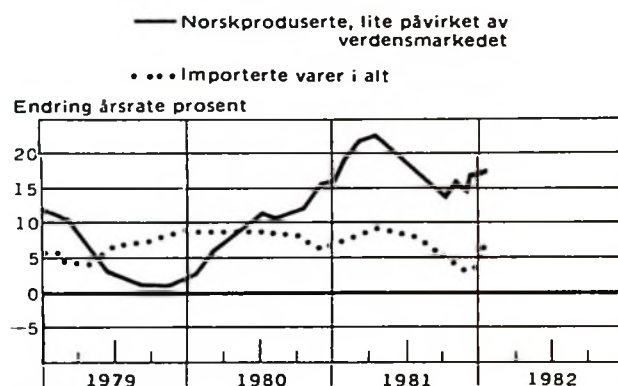
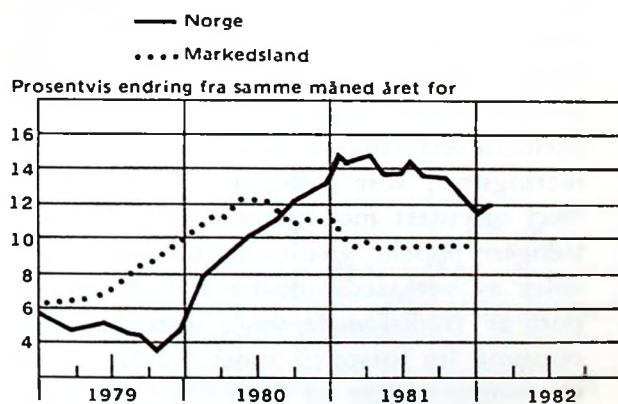

Fig. 9c. Konsumprisene

Utenrikshandel. Omfanget av verdenshandelen, som de siste årene har vist gradvis avtakende vekst, falt med 1½% i 1981. Strukturen i de internasjonale varestrømmene ble i 1981 i stor grad påvirket av økningen i OPEC-landenes importvolum på 25% og i nedgangen i OECD-landenes oljeimport på 15%. Norsk eksport synes imidlertid i liten grad å ha maktet å dra nytte av den økte etterspørselen fra OPEC-landene og de ny-industrialiserte utviklingsland. Om en ser bort fra eksport av olje og gass, er landfordelingen av norsk vareeksport således preget av stor grad av stabilitet. Utviklingen i 1960- og 1970-årene viser at om lag 1% av norsk vareeksport har gått til OPEC-land, i overkant av 80% til OECD-land, hvorav de nordiske landene alene har avtatt rundt 25%. Heller ikke utenrikshandelstall for 1980 og 1981, renset for virkningene av oljevirksohmheten, viser vesentlige strukturelle endringer med hensyn til landfordelingen av norsk eksport.

Eksportvolumet av tradisjonelle varer (uten skip, plattformer, olje og gass) gikk ned gjennom annet halvår 1981. For året under ett var det en volumvekst på 0,4%. Endelige tall for markedsvekst i 1981 foreligger ennå ikke. Foreløpige anslag peker i retning av liten eller ingen vekst, hvilket vil innebære om lag uendrede markedsandeler for norsk vareeksport i 1981. Et spesielt trekk ved eksportutviklingen i 1981 er at den tradisjonelle eksportindustrien, som i hovedsak er basert på foredling av landets naturressurser, viser nedgang eller stagnasjon. Et unntak er fisk og fiskeprodukter. Eksportveksten for tradisjonelle varer har således delvis sammenheng med økende utenlandsetterspørsel rettet mot deler av næringslivet som tidligere i hovedsak har vært orientert mot hjemmemarkedet. Som tidligere påpekt, gjelder dette i første rekke deler av verkstedsindustrien. Selv om import av tradisjonelle varer viste betydelig oppgang fra første til annet halvår, var det en volumnedgang på 0,3% for 1981 under

Fig. 10. Time lønn i industrien

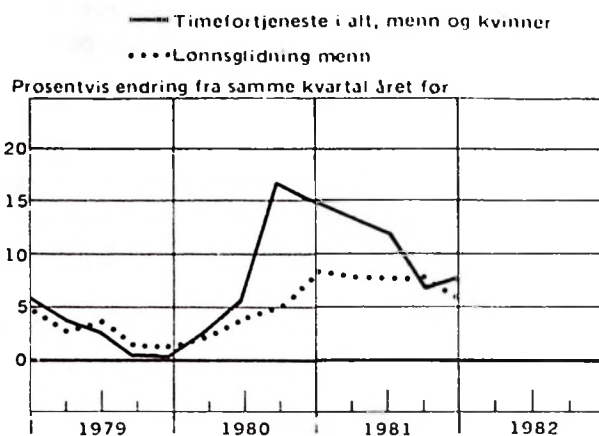

Fig. 11. Utviklingen i norske eksportmarkeder

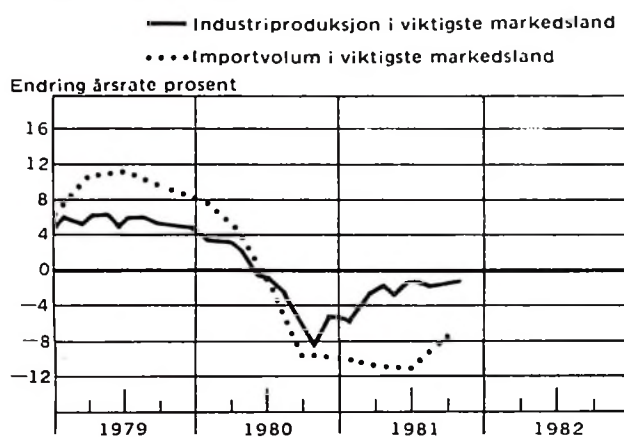
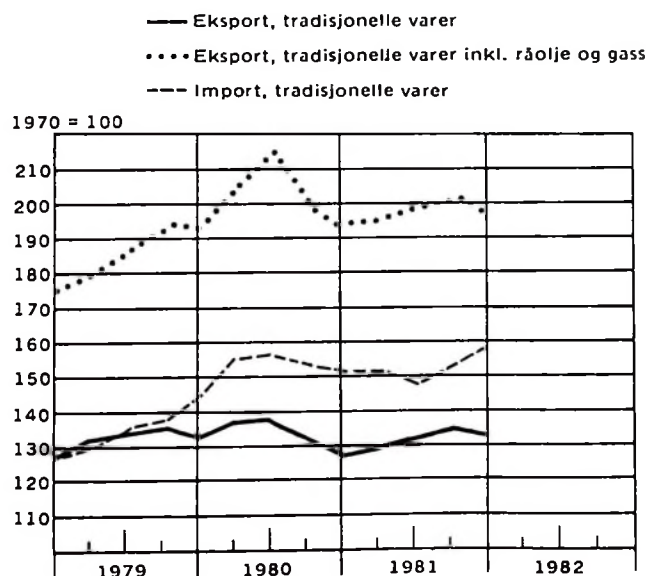

Fig. 12. Eksport og import, volum

ett. Nedgangen har sammenheng med lavt innenlandsk aktivitetsnivå og svak eksportutvikling. Det var en verdimeslig nedgang i innførsel av råvarer og andre innsatsfaktorer – som utgjør mer enn halvparten av samlet import – på 3% i 1981.

Prisindeksene for utenrikshandelen viser vesentlig sterkere økning for eksportprisene enn for import. For 1981 under ett innebærer dette en gjennomsnittlig bedring i bytteforholdet (uten skip og plattformer) på 10½% og for tradisjonelle varer på 6,0%. Tallene må imidlertid tolkes med varsomhet. Spesielt gjelder dette fordi indeksseriene, som har basis så langt tilbake som i 1970, i betydelig grad påvirkes av strukturelle endringer i vektgrunnlaget. Utviklingen i utenrikshandelen er blant annet i stor grad influert av utviklingen innen oljesektoren. Foreløpige nasjonalregnskaps-tall viser en vekst i disponibel realinntekt for Norge på 2,7% i 1981. Med en vekst i nettonasjonalproduktet på bare 0,1% og et negativt bidrag fra rente- og stønadsbalansen skyldes denne økningen i sin helhet bedringen i bytteforholdet overfor utlandet. Det vil trolig finne sted en viss reverse-ring av utviklingen i bytteforholdet gjennom 1982, med de konsekvenser dette vil ha for utviklingen i disponibel realinntekt.

Underskuddet på den tradisjonelle varebalansen overfor utlandet ble redusert fra 35,2 milliarder kroner i 1980 til 33,1 milliarder kroner i 1981. Eksportverdien av oljevirkosomheten økte i samme tidsrom fra 41,4 milliarder kroner til 46,8 milliarder kroner. Dette skyldes i hovedsak økning i eksportverdien av gassproduksjon på om lag 25%. Den svake økning i eksportverdien av råolje har sammenheng med betydelig nedgang i oljeproduksjonen fra Ekofisk-feltet.

Verditall for utenrikshandelen bekrefter en utvikling i retning av en svekket utenriksøkonomi. Sesongkorrigerte tall for januar 1982 viser redusert eksport og økt import og tyder på økende underskudd på handelsbalansen for tradisjonelle varer. For

Fig. 13. Bytteforholdet

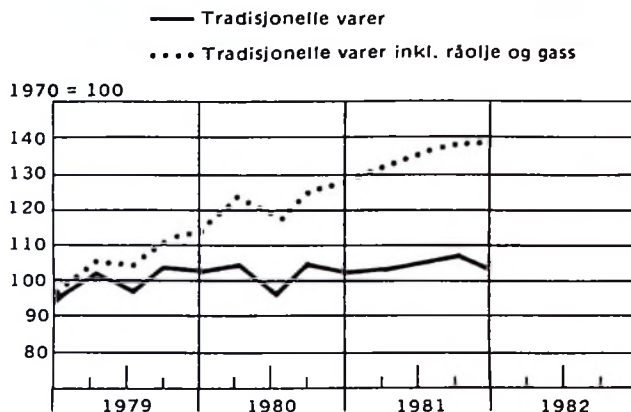

Fig. 14. Varebalansen

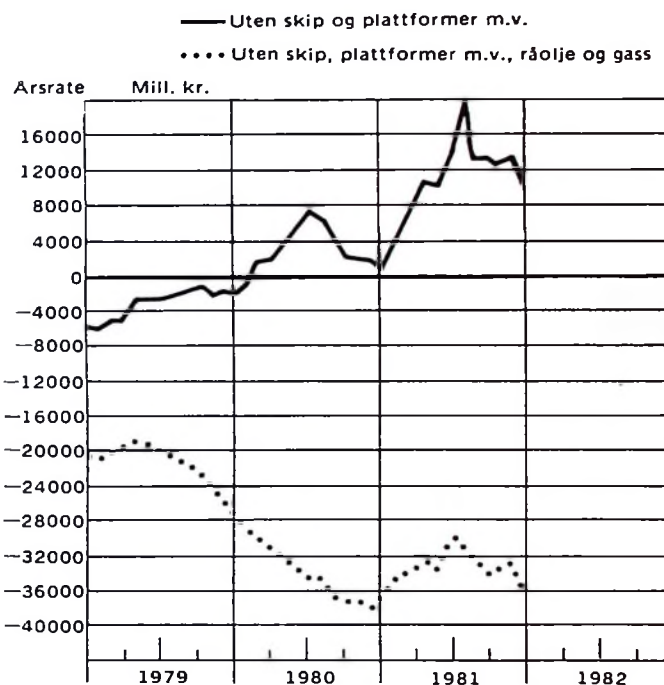
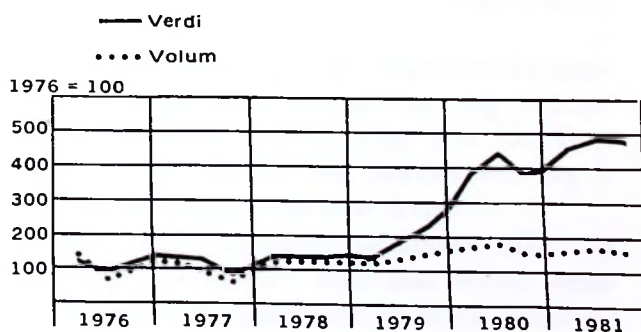

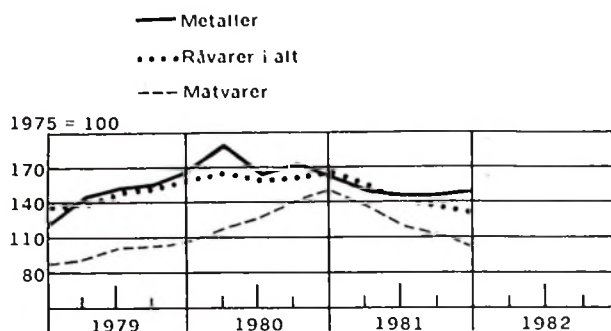
Fig. 15. Oljeeksport

1982 under ett regner en med en markedsvekst for norske eksportvarer på om lag 4%. Utsikter til svekket internasjonal konkurranseevne innebærer fare for tap av markedsandeler både på eksport- og hjemmemarkedet. Når dessuten eksportinntektene fra oljevirkosomheten er nedjustert som følge av utviklingen på oljemarkedet, vil mer eller mindre tilfeldige forhold avgjøre om driftsbalansen overfor utlandet vil vise overskudd eller underskudd i 1982.

Oslo, 24. februar 1982

Fig. 16. Internasjonale råvarepriser

Kredittoversikt

I det reviderte nasjonalbudsjett som ble lagt fram våren 1981, ble den innenlandske likviditetstilførselen i 1981 stipulert til om lag 30 milliarder kroner. Dette innebar en innstramning ikke bare i forhold til faktisk tilførsel året før, men i særdeleshet sammenliknet med det økonomiske opplegget i nasjonalbudsjettet 1981 som ble lagt fram høsten 1980.

Utviklingen utover våren og sommeren pekte imidlertid mot en sterkere vekst enn forutsatt i budsjettet. Gjennom store deler av første halvår lå den innenlandske tilførselen 4–5 milliarder kroner høyere enn det reviderte årsanslaget på 30 milliarder kroner skulle tilsi.

Det var særlig kredittgivingen i de private bankene som var langt mer ekspansiv enn forutsatt, mens tilførselen fra det offentlige syntes å utvikle seg stort sett i samsvar med opplegget.

I forbindelse med fremleggelsen av nasjonalbudsjettet 1982 i oktober ble den innenlandske tilførselen justert opp til 34 milliarder kroner. Oppjusteringen, som omfattet så vel sentralmyndighetene som de private bankene, var hovedsakelig av regnskapsmessig art og innebar ingen bevisst endring i det økonomiske opplegget som tidligere var lagt til grunn.

Forløpige oppgaver indikerer at den faktiske tilførselen ble vel 36 milliarder kroner i 1981, dvs. knapt 3 milliarder kroner mer enn budsjettanslaget fra i høst og 6 milliarder kroner mer enn faktisk tilførsel i 1980.

Tilførselen fra sentralmyndighetene har, som nevnt, stort sett utviklet seg i samsvar med opplegget, som innebar noe sterkere

tilførsel ved inntektsunderskuddet enn året før, og noe mindre ved lånetransaksjonene. I alt tilførte sentralmyndighetene vel 18 milliarder kroner i 1981.

Dette bidrog til en vekst i pengemengden på knapt 11%. Vekstbidraget er blitt gradvis redusert fra 15% i 1977, da den offentlige tilførselen relativt sett var på sitt høyeste. Lånetransaksjonene har i den samme perioden gradvis bidratt til mindre vekst, mens inntektsunderskuddet har virket mer ekspansivt.

Statens oljeinntekter beløp seg i 1981 til 27,2 milliarder kroner, mot 18,6 milliarder i 1980 og 6,5 milliarder i 1979. Økte skatteinntekter betyr isolert sett reduksjon i statens inntektsunderskudd, men oljeskattene påvirker ikke i samme grad som øvrige skatter publikums innenlandske kjøpekraft. Derfor har en valgt å holde oljeskattene utenfor ved beregningene av statens inntektsunderskudd. Uten en slik korreksjon ville den kontraktive virkningen av finanspolitikken lett kunne overvurderes.

De private bankene – den andre hovedkilden bak likviditetstilførselen til publikum – bidrog isolert sett til en økning i pengemengden på vel 10%, eller 18 milliarder kroner i 1981. En har da tatt hensyn til inndragningen som følge av banksparing med skattefradrag.

I kredittopplegget var tilførselen fra bankene beregnet å bli av om lag samme størrelsesorden i 1981 som året før. Den faktiske tilførselen ble således om lag 5 milliarder kroner mer enn dette.

Ikke bare bankenes ordinære utlån og obligasjonskreditter stod bak denne veksten. Det har også vært en sterk økning i

*Teksttabell. Kilder bak endring i publikums likviditet
(korrigert for oljeskatter). (Milliarder kroner)*

	1980	1981 ¹⁾	1981 ²⁾
Sentralmyndighetenes inntektsunderskudd m.v.	8,0	10,7	9,4
Sentralmyndighetenes l�ntransaksjoner	10,8	9,5	9,0
Herav:			
Statsbankenes utlån	10,8	8,1	7,7
Forretnings- og sparebanker m.v.	11,6	13,4	18,0
Herav:			
Ordinære utlån	8,5	9,0	12,5
Nettokjøp av private og kommunale obl.	4,7	5,3	5,1
Annen tilførsel/inndragning ³⁾	-1,6	-0,9	0,4
Innenlandske kilder	30,4	33,6	36,3
Forretnings- og sparebankenes utlån med valutalisens	2,4	-13,8	2,0
Publikums nettosalg av valuta til bankene	-13,9		-18,3
Samlet likviditetstilførsel til publikum	18,9	19,8	19,9

1) Beregnet på grunnlag av nasjonalbudsjett 1982.

2) Foreløpige tall.

3) Viktige tilf rselsposter er ubenyttede kassekreditter og byggelån.

Viktige inndragningsposter er forretnings- og sparebankenes inntektsoverskudd og økning i banksparing med skattefradrag.

ubenyttede kassekreditter og byggelån. En merker seg ogs a at utlån til andre finansinstitusjoner enn banker viste en stor tilførsel i 1981 i forhold til året før.

Bankenes utlån med valutalisens, som i nasjonalbudsjettet er holdt utenfor begrepet "innenlandsk tilførsel", økte med 2 milliarder kroner i 1981. Økningen var litt mindre enn året f r.

En del av likviditetstilførselen fra de innenlandske kildene blir nøytralisert ved at publikum k per valuta i bankene for å dekke sektorens valutaunderskudd. Ser en publikums valutakjøp sammen med lån med valutalisens i norske banker, utgjorde den samlede "lekkasje" til utlandet 16 milliarder kroner i 1981 mot vel 11 milliarder året før.

Den samlede økningen i pengemengden utgjorde etter dette 19,9 milliarder kroner eller 11,6% i 1981. Dette var 1 milliard kroner mer enn året før, mens veksten i

prosent var litt lavere. I nasjonalbudsjettet for 1982 er veksten for kalenderåret 1981 angitt til 11,5% og for 1982 10,1%. Etter justeringen i forbindelse med salderingen av statsbudsjettet for 1982 antas den innenlandske tilførselen å bli ca. 37 milliarder kroner i 1982.

Norges Bank har i brev til Finansdepartementet gitt uttrykk for at banken vil legge til grunn at den innenlandske likviditetstilførselen begrenses til 35-39 milliarder kroner i løpet av 1982, og videre at banken er innstilt på å ta nødvendige virkemidler i bruk for å moderere veksttakten hvis tilførselen tenderer til å bli større enn ønsket.

Forretnings- og sparebankene fikk våren 1981 redusert sine utlånsrammer med 1 milliard kroner til 9 milliarder. Spesialkvoten, med blant annet 900 mill. kroner i såkalte PSV-l n, var da medregnet.

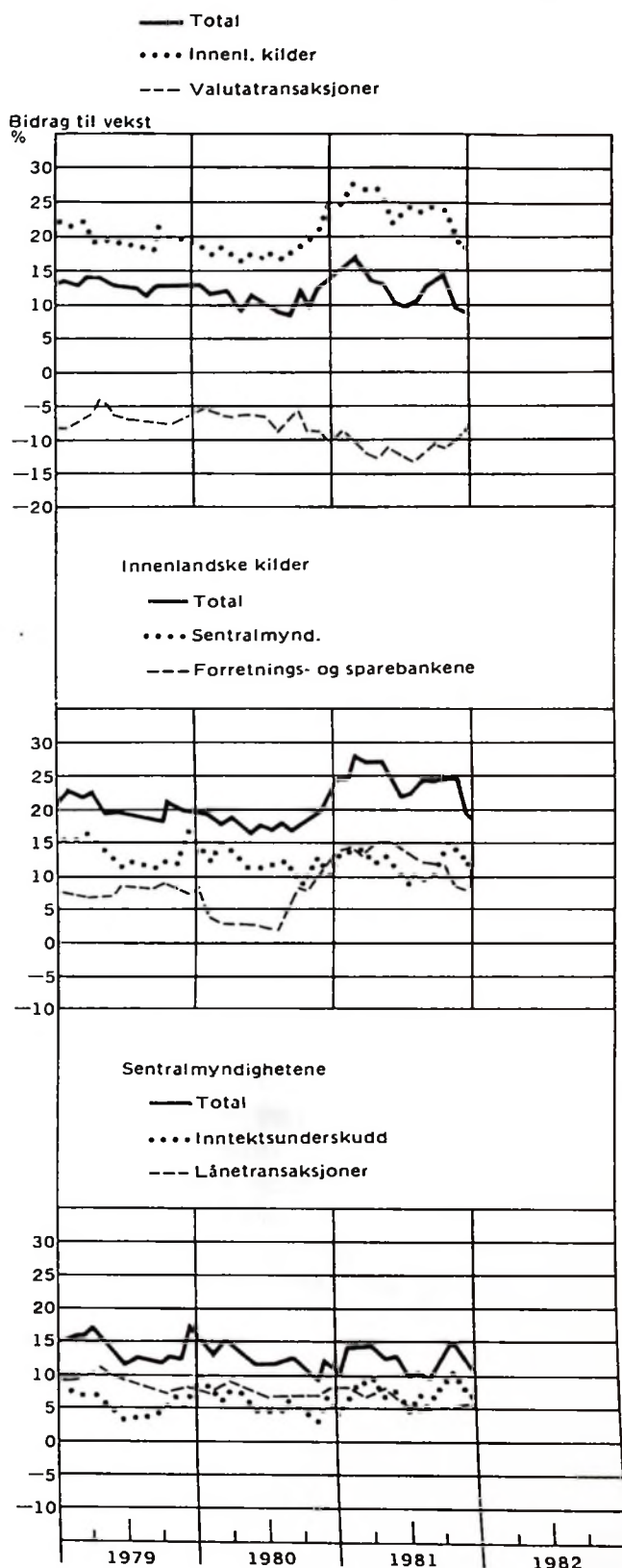
For å begrense utlånsveksten, vedtok regjeringen allerede i mai å bruke kreditt-

lovens §8 om tilleggsreservekrav. Ved å legge spesielle begrensninger på utlån til kommuner, personlig næringsdrivende og lønnstakere, regnet en med å styrke kredittgivingen til næringslivet og samtidig gjøre det lettere å realisere det reduserte måltallet for bankenes samlede utlånsvekst. Utlånsforskriftene for §8-reguleringen var utformet med sikte på en tillatt utlånsramme på 4,4 milliarder kroner i 1981, dvs. en vekstrate på 9% for de utlån reguleringen gjaldt. Første kontrolltidspunkt var 30. september.

Utlånsveksten i bankene har stort sett hele året vært sterkere enn rammene skulle tilsi. Fram til og med august var det de regulerte utlånene som ekspanderte mest. Fra og med september skjedde det imidlertid en klar vridning av utlånsveksten, slik at det i siste del av året var de ikke-regulerte utlånene som viste sterkst vekst. I alt økte bankenes utlån, ekskl. PSV-lån, med 12,2 milliarder kroner eller 13,9% i 1981. Dette var 4,1 milliarder kroner mer enn forutsatt i kredittbudsjettet. Overskridelsen var relativt sterkst i sparebankene. I tillegg til dette må en regne med at bankene til en viss grad har "avlastet" seg ved å gi garantier for lån i det uregulerte eller "grå" kredittmarkedet. Således økte bankenes utestående garantier med anslagsvis 1,3 milliarder kroner i 1981 mot 0,4 milliarder kroner året før. Økningen var relativt sterkst i annet halvår. Veksten i garantiene har vært forholdsvis sterkere i forretningsbankene enn i sparebankene. Bankenes nettokjøp av private og kommunale obligasjoner var på grunnlag av forutsetningene i nasjonalbudsjettet for 1982 beregnet til 5,3 milliarder i 1981. Foreløpige tall viser en økning som er litt i underkant av dette. Bankenes kreditt-tilførsel over obligasjonsmarkedet ble således knapt 0,5 milliarder kroner større i 1981 enn året før.

En mer detaljert beskrivelse av bankenes utlånsvirksomhet i 1981 vil bli gitt i neste nummer av Penger og Kreditt.

Fig. 1. Publikums likviditet (korrigert for oljeskatter)

I nasjonalbudsjettet for 1982 ble bankenes utlånsrammer for inneværende år fastlagt til 9,6 milliarder kroner. Av dette utgjør spesialkvoten, som hovedsakelig gjelder PSV-lån, 1,75 milliarder kroner.

Foreløpige tall viser at utlånsøkningen i januar 1982 var relativt moderat. Den sesongkorrigererte utlånsveksten utgjorde således bare vel 400 mill. kroner for de to bankgruppene sett under ett. I forretningsbankene var økningen, ekskl. PSV-lån, nesten 700 mill. kroner mindre enn det veiledende utlånstall, mens den i sparebankene lå om lag 400 mill. kroner over.

Den svake veksten skrev seg hovedsakelig fra disponerte kassekreditter i forretningsbankene. Kassekredittutnyttningen i november og desember var svært høy. Dette kunne til en viss grad ses i sammenheng med det stramme pengemarkedet i disse månedene. Det ble antatt at det daværende høye rentenivået gjorde det lønnsomt for kunder å trekke på kassekreditter for plassering i pengemarkedet. I tråd med dette er det derfor nå ikke urimelig å anta at det lavere rentenivået i januar kan ha bidratt til en reversering av slike transaksjoner. Det vil si at kundene nå har trukket tilbake sine pengemarkedsplasseringer til fordel for nedbetaling av kassekredittgjeld.

Banklikviditeten var meget stram i desember, med høye pengemarkedsrenter og store låneopptak i Norges Bank av forretnings- og sparebankene. Interbankrenten lå i gjennomsnitt på nærmere 19%, og én- og tremånedersrentene på norske kroner, beregnet etter terminkurser, lå på henholdsvis nær 18% og vel 15%. De meget høye rentene hadde sin bakgrunn i bankenes uvillighet til å ta opp betingede lån (B-lån) i Norges Bank, noe som ville medføre restriksjoner på deres utlån det nærmeste halvåret. Dette forhindret imidlertid ikke at bankene økte sine B-lånsopptak med 2 milliarder kroner i desember til 3,3 milliarder kroner. Bankenes samlede lån i Norges

Fig. 2. Forretningsbankenes utlån¹⁾

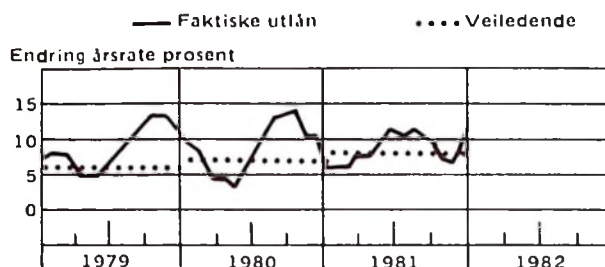
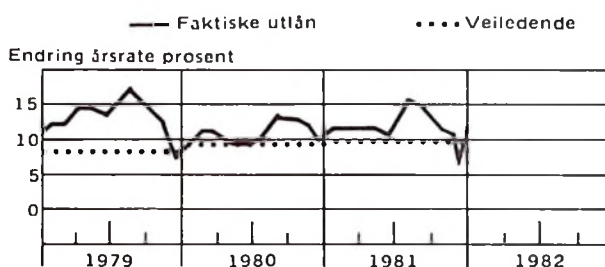
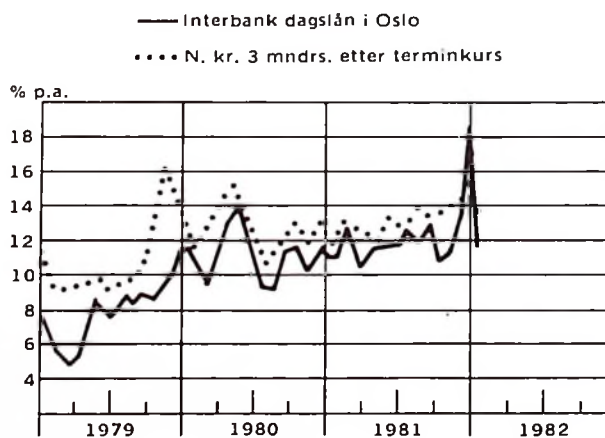

Fig. 3. Sparebankenes utlån¹⁾

1) Ekskl. PSV-lån f.o.m. 1981

Fig. 4. Renteutviklingen, månedlig gjennomsnitt

Bank var i desember hele 5,2 milliarder kroner pr. dag i gjennomsnitt.

Som følge av store nettoutbetalinger fra staten ble likviditeten noe rommeligere mot slutten av januar. For å inndra likviditet, ble bankene tilbudt markedspapirer til rente 13,62% med innbetaling 13. januar. De kjøpte for bare 90 mill. kroner. For ytterligere å inndra likviditet, inngikk derfor Norges Bank i siste halvdel av januar og første halvdel av februar nye swapavtaler med bankene for om lag en milliard kroner. Av kurshensyn inngikk Norges Bank i februar også rene terminforretninger. Norges Banks utestående avtaler om fremtidig kjøp av valuta fra bankene utgjorde i midten av februar dermed om lag 3½ milliarder kroner.

Ordinære skatte- og avgiftsoverføringer i månedsskiftet januar/februar førte automatisk videre til strammere banklikviditet. I tillegg forfalt oljeskatter (royalty) for 1,4 milliarder kroner. Rammen for statens

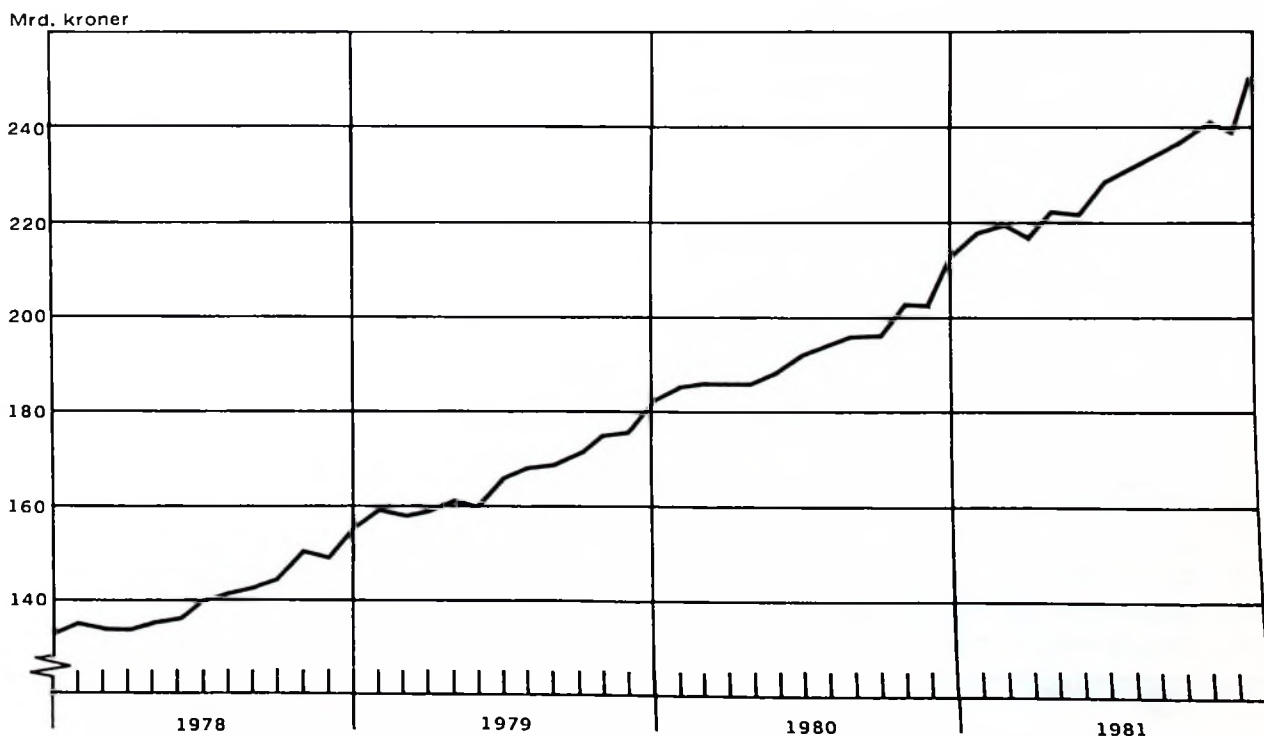
spareobligasjonslån i januar/februar — Verdi-Spar '82 — var én milliard kroner. Dette betød en inndragning av likviditet for tilsvarende beløp.

Skatteoverføringene bidrog til store låneopptak i Norges Bank i begynnelsen av februar. I midten av februar hadde forretnings- og sparebankene i gjennomsnitt utnyttet vel halvparten av sitt automatiske lånepotensial. I midten av januar og i februar ble en betydelig del av lånebehovet i Norges Bank dekket ved trekk på eksisterende B-lån.

Dagsrentene i pengemarkedet falt mot slutten av januar som følge av den noe rommeligere likviditeten. De mer langsiktige pengemarkedsrentene var imidlertid stabile. Tremånedersrenten på norske kroner holdt seg således på 13½–14% gjennom hele januar. Også i første halvdel av februar lå de kortsiktige pengemarkedsrentene vesentlig lavere enn de mer langsiktige.

Oslo 24. februar 1982

Kumulert innenlandsk likviditetstilførsel

Valutaoversikt

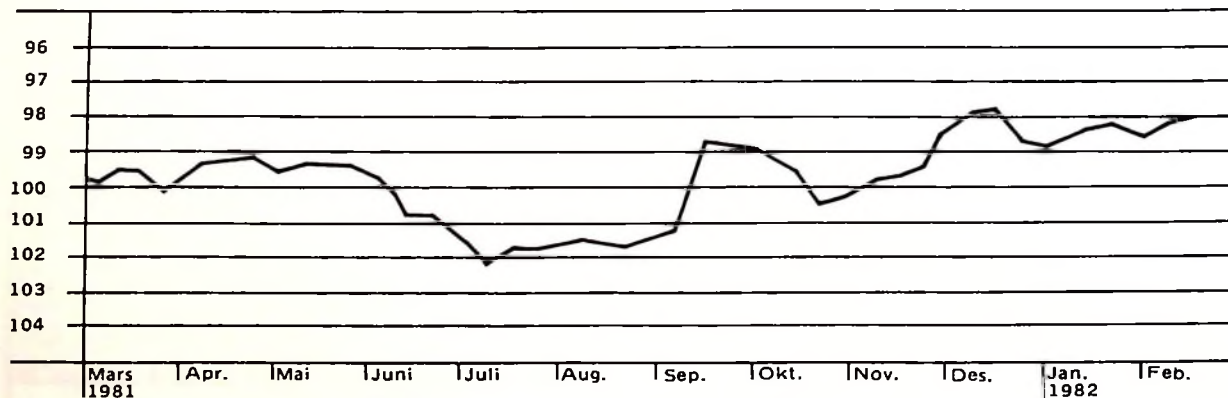
Valutamarkedet desember–februar

Dollarfallet i fjor høst stoppet opp i desember, og siden har dollaren igjen styrket stillingen overfor de fleste valutaer. Rente-differanser og endringer i disse medvirker fortsatt til usikkerhet omkring og ustabilitet i dollarens utvikling. Norske kroner er den av de europeiske valutaer som har vist sterkest tendens til å følge dollaren opp. Mens dollaren appresierte med ca. 3% overfor norske kroner fra årsskiftet fram til midten av februar, var således dollaroppgangen overfor EMS-valutaene 5–6%, overfor britiske pund snaue 4% og overfor svenske kroner vel 4%.

Som det ble redegjort for i forrige oversikt, skapte den stramme likviditets-situasjonen i november–desember og bankenes uvilje mot å ta opp B-lån i Norges Bank, meget høye pengemarkedsrenter for kronen. Enkelte dager var de korte krontentene ekstremt høye. Dette skapte visse

problemer for Norges Banks intervensjonsaktivitet i valutamarkedet. På den ene side var det behov for å motvirke kursoppgangen på kronen. Intervensjoner i valutamarkedet i form av spot salg av kroner ville imidlertid tilføre kronelikviditet, noe som gikk imot det likviditetspolitiske opplegg. Denne konflikt vil Norges Bank ordinært takle ved intervensjoner i terminmarkedet for valuta, idet disse vil ha virkning på valutakursen uten at kronelikviditeten i banksystemet samtidig påvirkes. På grunn av ekstreme renteforhold var slike intervensjoner enkelte dager vanskelige å gjennomføre på "rimelige" vilkår. Slike forhold var imidlertid ikke til hinder for at de valutakurspolitiske siktemål likevel kunne oppfylles. Intervensjonene i desember bestod i spotkjøp av 157 mill. dollar og terminkjøp av 170 mill. dollar. Det ble også solgt 70 mill. dollar ved swaptransaksjoner. Mindre ekstreme likviditets- og renteforhold utover i desember fikk sine virknin-

Fig. 1. Kronens internasjonale verdi. Indeks for kurv-valutaene i forhold til norske kroner Ukegjennomsnitt

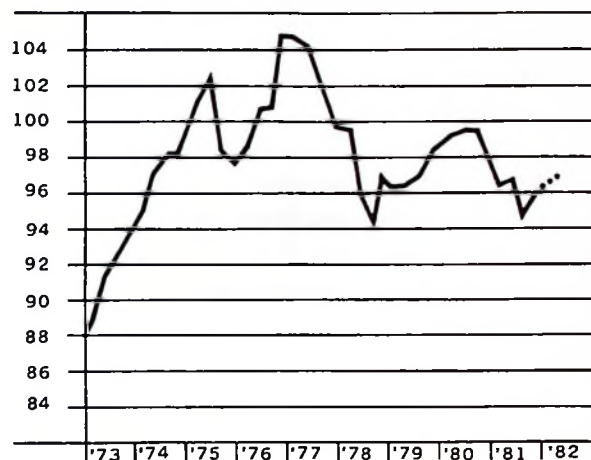
ger på kursforholdene: Mens kronen var meget sterk (kurvindeksverdier under 98) i første del av desember, lå kurvindeksen mot slutten av måneden nærmere 99. Noteringene på kroner overfor dollar i den kortere del av terminmarkedet vendte seg utover i januar fra under- til overkurs igjen.

Depresieringen av kronen i forhold til dollar på nyåret har — som det framgår innledningsvis — vært mindre enn for de øvrige vesteuropeiske valutaer. Kronen kan således sies å ha fulgt dollaren noe oppover. Dette tyder på en netto inngang av valuta fra utlandet, men datamaterialet er foreløpig for tynt til en nærmere analyse av dette. En faktor som antakelig har bidratt i denne retning, er at oljeselskapene har bygget opp visse kronebeholdninger med sikte på skatteterminene i april og oktober. Selv om relative renteforhold ikke tilsier det, kan omsvinget også være en direkte følge av fjorårets betydelige kapitalutgang: Transaksjonsbehovet for kroner vil før eller senere kunne føre til at valuta må tas hjem.

Kurvindeksen i januar lå stort sett i området 98–98½ (gjennomsnitt 98,4), og Norges Bank fant ikke behov for å intervenere av kurshensyn. Sentralbanken var imidlertid i markedet et par ganger med likviditetsinndragende swapper; i alt vel 600 mill. kroner ble trukket inn over 1–3 måneder. Kronen appresierte noe utover i februar, og det ble behov for visse intervensjoner med sikte på å bedre balansen mellom tilbud og etterspørsel i valutamarkedet. I første halvdel av februar kjøpte således Norges Bank ca. 177 mill. dollar på 2–3 måneders terminkontrakter. Visse swapper ble også foretatt for å inndra likviditet.

De offisielle internasjonale reserver ble ved årsskiftet bokført til 36,6 milliarder kroner — inklusive en kursgevinst på 2,6 milliarder kroner. Ser en bort fra kursgevinsten, var det en reduksjon i reservene i desember på 960 mill. kroner. Intervensjoner og annen valutahandel med bankene

Fig. 2. Kronens internasjonale verdi beregnet etter Valutafondets MERM-metode (1975 = 100) Kvartalsgjennomsnitt

bidrog til en inngang av valuta tilsvarende ca. 650 mill. kroner, men det var betydelige salg av valuta til staten i forbindelse med betjening av utenlandslån. I januar og første halvdel av februar utgjorde reservenedgangen ca. 2 milliarder kroner — dels som følge av intervensjoner i valutamarkedet (swaps), men også i januar–februar var den største belastningen på reservene forårsaket ved statens gjeldsbetjening. Det har hittil i år vært visse endringer i IMF-fordringene som følge av transaksjoner med Valutafondet (IMF).

Valutareguleringen

I 1981 var etterspørselen fra næringslivet utenom oljevirkosomhet og skipsfart etter lisens for lån i utlandet forholdsvis stor. Låneetterspørselen var dels konsentrert om investeringslån (i stor grad erstatnings- og vedlikeholdsinvesteringer), men det var også forholdsvis stor pågang etter likviditetslån og lån til refinansiering av eksisterende utenlandsgjeld. Den totale innvilgningsramme for langsiktige/mellomlange lån i utlandet til ovennevnte sektor var i 1981 fastsatt til vel 2,7 milliarder kroner.

Dette var ca. 600 mill. kroner mer enn i 1980. Til tross for denne økningen ble lånerammen lisensiert fullt ut i 1981.

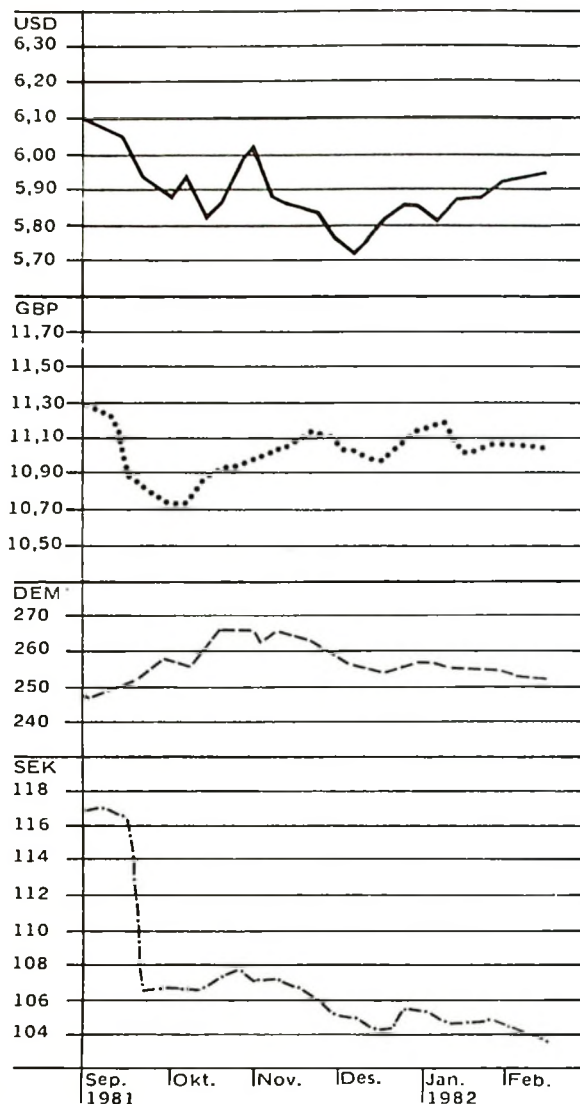
Bruttorammen i 1982 for langsiktige/mellomlange lån i utlandet til næringslivet utenom oljevirkosomhet og skipsfart er i nasjonalbudsjettet 1982 fastsatt til 2 250 mill. kroner eller nærmere 500 mill. kroner lavere enn rammen for 1981. Etter de oppgaver som Norges Bank innhentet fra et utvalg av bedrifter i fjor høst, planlegges det for de fleste vedkommende ikke økning i lånebehovet fra utlandet fra 1981 til 1982.

Basert på de innsendte oppgaver fra bedriftene, ligger anslagene for industriinvesteringene i 1982 lavere enn de tilsvarende tall for gjennomførte investeringer i 1981. Opplåningen i utlandet i 1982 synes derimot i stor grad å være knyttet til behovet for likviditetstilførsel – et forhold som blant annet har sammenheng med den sviktende konjunktursituasjon for deler av norsk næringsliv. Sett i forhold til den reduserte lånerammen for 1982, er behovet for langsiktige/mellomlange lån i utlandet stort, og Norges Bank må derfor føre en forholdsvis restriktiv reguleringspraksis for slike låneopptak i utlandet i 1982.

Ved behandling av søknader om opptak av langsiktige/mellomlange lån i utlandet vil Norges Bank prioritere lån til finansiering av større industriinvesteringsprosjekter. Mindre investeringslån bør primært dekkes på det innenlandske lånemarked. Som i fjor vil lån til finansiering av kontor/forretningsbygg o.l. bli vurdert strengt, særlig gjelder dette bygg i pressområder. Søknader om lån til styrking av likviditeten/refinansiering av eksisterende gjeld vil bli gjort til gjenstand for prøving. Når det gjelder søknader om konvertering av innenlandslån til utenlandslån, vil de normalt ikke bli innvilget.

Søknader om opptak av kortsiktige lån i utlandet omfatter hovedsakelig driftskreditter til næringslivet og byggelån til verftene. Hittil har det i nasjonalbudsjettet ikke vært

Fig. 3. Salgskurser for US dollar (USD), pund sterling (GBP), tyske mark (DEM) og svenske kroner (SEK) i Oslo

fastsatt noen maksimalramme for slik opplåning i utlandet i likhet med hva som gjelder for langsiktig/mellomlang opplåning. I 1981 økte etterspørselen etter disse kortsiktige lånene i betydelig grad. Massen av bevilgede kreditter i utlandet til næringslivet utenom oljevirkosomhet og skipsfart utgjorde da 7,4 milliarder kroner mot 5,6 milliarder kroner året før. Denne utviklingen kan i noen grad være et resultat

av at det ble ført en relativt stram kreditt-politikk innenlands i 1981. Videre er tal-lene påvirket av at det er et vilkår for å oppnå statsgaranti for byggelån til norske verft, at lånet er i utenlandsk valuta.

I samråd med Finansdepartementet har Norges Bank for 1982 fastsatt en maksimal-ramme for lisensiering av kortsiktige lån i utlandet til næringslivet utenom oljevirk-somhet og skipsfart. Rammen er fastsatt til 3,4 milliarder kroner, som tilsvarer lisens-massen for slike lån i fjor. Byggelånene til verftene er da holdt utenom. En slik rammestyring vil kunne bidra til å dempe kreditt-tilførselen fra utlandet og i noen grad redusere lekkasjevirkningene ved en relativt stram innenlandsk kredittpolitikk.

Søknader om opptak av kortsiktige lån i utlandet vil bli behandlet liberalt når for-målet er finansiering av eksport. Søknader om andre driftskreditter undergis prøving og vurderes strengt når bedriften typisk driver en virksomhet som tilsier innen-landsk finansiering. Byggelån til norske verft behandles liberalt. Søknader om lisens til finansiering av forbruksvareimport vil ikke bli innvilget.

Ved behandling av søknader om lån i utlandet til næringslivet utenom oljevirk-somhet og skipsfart legges det generelt vekt på hva låntaker har gjort for å skaffe innenlandsfinansiering som supplement/alternativ til lån i utlandet. Til støtte for saksbehandlingen vil søker bli bedt om å sende inn budsjetter o.l. som kan belyse bedriftens finansielle stilling/lånebehov.

I 1981 viste Norges Bank en restriktiv holdning overfor næringslivets ønske om å oppta kronedenominerte bank- og bank-syndikerte lån i utlandet. Siktemålet var å dempe usikkerhetsmomentene i den penge-og valutapolitiske styring av en økt inter-

nasjonalisering av norske kroner. Denne praksis vil bli videreført i 1982.

Opptak av lån i utlandet til finansiering av oljevirk-somhet i Nordsjøen vil fortsatt normalt bli godkjent.

I 1981 ble det gitt lisenser for direkte investeringer i utlandet (utenom investerin-ger i skipsfart som lisensieres av Handels-departementet) i form av aksjer og andeler for et beløp på til sammen 1 064 mill. kroner, mot 679 mill. kroner i 1980. Oppgangen skyldes vesentlig et fåtall større investeringer innen forsikring og ferrolege-ring. Sverige, USA og Storbritannia er de viktigste land for norske direkte investerin-ger i utlandet. Det ble gitt ett avslag på søknad om direkte investering i utlandet i 1981. Dette gjaldt etablering av holding-selskap i utlandet. Opprettelse av slike sel-skaper i utlandet skaper ofte kontroll-vanskeligheter for norske valutamyndig-heter.

Utlendinger fikk i 1981 innvilget lisenser for til sammen 356 mill. kroner til direkte investeringer i form av aksjer og andeler i virksomheter i Norge utenom skipsaksjesel-skaper. Investeringer i skipsselskaper lisen-sieres av Handelsdepartementet. Lisens-tallet for 1980 var 302 mill. kroner. Som i tidligere år ble det gitt flest lisenser for investeringer fra Sverige, hovedsakelig innen handel. Norges Bank vil fortsatt føre en liberal lisensieringspraksis i saker ved-rørende ut- og inngående direkte investerin-ger.

I Norges Banks rundskriv til forretnings-og sparebankene nr. 7/12. februar 1982 er gitt en mer detaljert redegjørelse for gjen-nomføringen av valutareguleringen i 1982.

Oslo, 18. februar 1982

Endringer i valutabestemmelsene, se neste side.

Etter at valutaoversikten ovenfor forelå trykningsklar, ble det foretatt visse endringer i valutabestemmelsene. Endringene fremgår av en pressemelding av 25. februar i år fra Finansdepartementet. Pressemeldingen har følgende ordlyd:

”Etter drøftelser i regjeringen har Finansdepartementet besluttet å gjennomføre følgende endringer i valutabestemmelsene:

1. *Valutautlendingers kjøp av norske børsnoterte aksjer*

For å styrke det norske aksjemarkedet, er valutautlendingers adgang til å kjøpe norske børsnoterte aksjer i plasseringsøyemed utvidet ved at den nåværende maksimumsgrense på 1 mill. kroner pr. investor bortfaller. Det vil ikke lenger være nødvendig å søke om tillatelse til å kjøpe slike papirer. Aksjene forutsettes kjøpt gjennom norsk megler.

Konsesjonsvilkår og bestemmelser i selskapenes egne vedtekter om utlendingers adgang til kjøp av aksjer gjelder uavhengig av endringene i valutabestemmelsene og vil som i dag regulere utlendingers oppkjøp av norske bedrifter.

For norske børsnoterte ihendehaverobligasjoner vil maksimumsgrensen på 1 mill. kroner pr. utenlandsk investor opprettholdes.

Nærmere bestemmelser vil bli gitt av Norges Bank.

2. *Nordmenns kjøp av feriehus i utlandet*

Valutainnlendinger kan nå bruke inntil 400 000 kroner pr. husstand til kjøp av feriehus eller leilighet i utlandet. Valutagrensen var tidligere 350 000 kroner. De øvrige bestemmelser for kjøp av feriested eller leilighet i utlandet er uendret.”

Den økonomiske situasjon

*Foredrag av direktør Knut Getz Wold
på Norges Banks representantskapsmøte
22. februar 1982*

Innledning

Verdensøkonomien er i ulage. Økonomisk stagnasjon, rekordhøy arbeidsløshet og inflasjon preger bildet i de aller fleste land. Rentenivået er meget høyt, de internasjonale betalingsproblemene fortsatt svært store.

Den økonomiske politikken har ikke egentlig funnet sin form i noen av de store landene. En viss villrådighet om hva som er riktig økonomisk politikk, er et karakteristisk trekk ved situasjonen. Også de store internasjonale økonomiske samarbeidsorganisasjonene synes ofte i villrede om hvilke tilrådinger de skal kunne gi.

Med Norges åpne og sterkt internasjonalt orienterte økonomi er utsiktene i verdensøkonomien blant de viktige bakgrunnsforutsetningene for vår egen økonomi. 47% av vår produksjon blir utført til utlandet. Ikke bare er Norges utenriksøkonomi relativt meget stor, men den er også sterkt konjunkturpreget. Norsk økonomi deler da også mange av de problemene som andre industriland strir med. Det gjelder framfor alt svak økonomisk vekst og inflasjon.

Utnyttingen av olje- og gassressursene gir likevel norsk økonomi klare og store fordeler. De har gjort det mulig å opprettholde meget høy sysselsetting, bidratt til å omstrukturere viktige deler av norsk nærings- og arbeidsliv i retning av en vekstindustri og oppnå en sterk bedring av utenriksøkonomien til forskjell fra de fleste andre industriland av samme type som Norge.

Store deler av oljeinntektene er for lengst tatt inn i økonomien. Av samlede skatter og avgifter i olje- og gassutvinningen

i fjor på 28 milliarder kroner kom 12 milliarder til uttrykk i form av overskott på driftsbalansen overfor utlandet. Bildet vil imidlertid bli et annet i år og driftsoverskottet atskillig mindre. Det er viktig å søke å unngå å trekke inn ytterligere store deler av oljeinntektene, blant annet på grunn av den store utenlandsgjelden som ble opparbeidet i de årene da oljeinntektene ble tatt inn på forskott. Men kanskje enda viktigere i så måte er de store problemene i den indre økonomi som en for rask omstilling fører med seg.

Bedring av Norges konkurransevne overfor utlandet i de tradisjonelle næringer er i dag en av de største – kanskje den største – oppgaven i norsk økonomisk politikk.

Internasjonal økonomi

Vekstraten i industrilandenes økonomi i hvert av de to siste årene ligger så vidt over 1%, og en liknende oppgang er sannsynlig for 1982 under ett. Denne veksten er meget lavere enn de foregående årene. I 1970-årene var den gjennomsnittlige vekstraten i OECD på 3½% og i Norge 4½%.

Den lave veksten må ses som et resultat av den meget stramme økonomiske politikken som de aller fleste industrilandene har ført for å dempe inflasjonsraten og underskottet på betalingsbalansen. En viss dempende innflytelse er også oppnådd på begge disse områdene. Men arbeidsløsheten holder seg meget høy og stiger fortsatt.

Når det gjelder veksten, er vi nå faktisk inne i en nesten fullstendig stagnasjon i internasjonal økonomi. Men i løpet av dette

året ventes bildet å bedre seg med omkring 3% vekst i årsraten i annet halvår i år og i første halvår 1983 for OECD-landene under ett. Omsvinget ser ut til å bli særlig sterkt i Sambandsstatene, der administrasjonen regner med over 5% vekst i 1983. Blant de store økonomier skiller Japan seg ut med en stabil oppgang på 3½–4% i hvert av de siste årene og med ytterligere stigning i vente.

Et svakt trekk i bildet fra norsk synspunkt er at av våre tre viktigste markedsland viste Storbritannia og Vest-Tyskland nedgang i produksjonen i fjor, mens Sverige hadde nullvekst. Trass i ventet bedring i år vil disse tre landene fortsatt ligge an til bare svak vekst.

Arbeidsløsheten i Europa ventes å stige ytterligere, om enn i noe dempet tempo i år, og nå 10% i midten av 1983. I USA ventes en sterk stigning i dette halvåret og så en viss reduksjon. Inflasjonsraten er dempet og ligger nå på ca. 10% i OECD-området. Tre land skiller seg ut med særlig lav inflasjon, nemlig Sveits, Vest-Tyskland og Østerrike, tett fulgt av Nederland. Disse landene har også en markert lavere lønnsstigning enn gjennomsnittet.

Blant de få lyspunktene i dette mørke bildet i verdensøkonomien er at de økte prisene på olje og andre energikilder har stimulert store investeringer i energiproduksjon og energisparing. Dette har igjen redusert industrilandenes oljeinnførsel og betalingsunderskott. En mer negativ årsak til utviklingen her er imidlertid den stramme økonomiske politikken med stagnasjon og svak etterspørsel til følge. Nå er det likevel mulig at etterspørselen etter olje og gass etter hvert vil ta seg opp på nytt hvis den økonomiske veksten en har regnet med, blir realisert, og fordi oljeprisene er redusert noe. Lagerbyggingen vil også etter hvert ta slutt. Etterspørselen fra land utenom OECD-området ventes også å ta seg opp.

Virkningene på betalingsulikeveksten av utviklingen i olje- og gasshandelen har vært

meget store. OPEC-landenes overskott er imidlertid redusert fra 110 milliarder dollar i 1980 til 60 milliarder i fjor og ventes å komme ned på 35 milliarder i år. Flere av disse landene og framfor alt Saudi-Arabia har økt sin innførsel sterkt, mye på grunn av gjennomføringen av et ambisiøst investeringsprogram. OECD-landenes underskott blir redusert sterkt fra 73 milliarder dollar i 1980 til vel tredjeparten i år. Likevel bør en ikke trekke for optimistiske konklusjoner av dette. *Fordelingen* er nemlig meget ujevn. Det er framfor alt to land, nemlig Japan og Vest-Tyskland, som bedrer sin betalingsstilling radikalt. Utviklingen i disse landene henger nøye sammen med en sterkt bedret konkurransevne. For USA og Canada ventes derimot en sterk forverring av betalingsbalansen i år.

Men viktigst er at de aller fleste middelsstore og små industriland har et noenlunde uforandret underskott. Av OPEC-landenes overskott på 35 milliarder dollar i år ventes hele 28 milliarder å falle på disse landene som betyr så mye for verdenshandelen og verdensøkonomien. En slik situasjon vil stimulere de aller fleste land til en fortsatt stram økonomisk politikk for å prøve å bedre konkurransevnen, slik det ofte heter. Men det er ikke mulig for alle å bedre konkurransevnen og redusere underskottet. Noen må akseptere motstykket til det svære OPEC-overskottet som en realistisk må regne med i flere år ennå selv om det er redusert sterkt totalt. En mer ekspansiv økonomisk politikk i Tyskland og Japan ville lette den internasjonale tilpasningsprosessen.

De ikke-oljeproduserende u-landene faller i to grupper. Enkelte er inne i en rask industrialiseringsprosess og bedrer sin betalingsstilling. Men de fleste og fattigste u-landene må fortsatt regne med store underskott, som begrenses av tilgangen på hjelp fra andre land og av de internasjonale lånemulighetene. Blir de tvunget til en sterk nedskjæring av innførselen, vil det få nega-

tive virkninger på OECD-landenes eksportmuligheter.

Et annet tilfredsstillende trekk i den internasjonale situasjon er rente- og kursbevegelsene, ledet framfor alt av USA, som har et meget høyt rentenivå. Det har tvunget de aller fleste andre land til å følge etter og har ført til press oppover på dollaren. Rentenivået er resultatet av en meget stram pengepolitikk i USA og også i Storbritannia. De meget høye reelle rentesatsene en har hatt de siste årene, er uvanlige i en økonomisk stagnasjonsperiode. Men i den aller seneste tid har en sett tendenser til en viss avmatning i rentestigningen eller en moderat reduksjon. En rekke sentralbanker har redusert diskontosatsene. Det er å håpe at denne tendensen vil fortsette i tiden framover. Rentenivået virker dempende på investeringsaktiviteten og produksjonsveksten i mange land.

Stagnasjon i norsk økonomi

Vi er inne i en markert stagnasjonsperiode også i norsk økonomi. Veksten i bruttonasjonalproduktet var i fjor under 1% eller litt lavere enn OECD-gjennomsnittet. I år ventes nullvekst i Norge mot en oppgang på vel 1% i OECD-området. Ser en på industriproduksjonen alene, viste den et fall her i landet på ca. 1% i fjor. I år ventes en oppgang på 1%. I tilfelle blir resultatet i begge årene noe svakere enn OECD-gjennomsnittet.

Dette er i det hele lite tilfredsstillende tall. Det må være en hovedoppgave i norsk økonomisk politikk å legge grunnlaget for ny vekst.

Her må en ta omsyn til at det ikke er grunn til å regne med noen nevneverdig øking av olje- og gassproduksjonen de nærmeste årene fra det nåværende nivået på knapt 50 mill. tonn oljeekvivalenter. I annen halvdel av 1980-årene skulle en

imidlertid etter hvert kunne regne med en oppgang til 60 à 70 mill. tonn.

Flere av Norges tradisjonelle eksportindustrier er meget konjunkturfølsomme og må ventes å reagere forholdsvis sterkt om den internasjonale oppgangen, slik en venter, vinner i styrke mot slutten av dette året og holder fram utover i 1983. Men dette forutsetter også en bedring i Norges konkurransevne, større mobilitet på arbeidsmarkedet og større omstillingsevne i produksjonen i retning av endring i markedsstrukturen, nye produkter og ny teknologi.

Investeringene i tradisjonell industri steg sterkt både i 1980 og i fjor. I år regner en med et fall på ca. 10% i volum. Det har sammenheng med fullføringen av flere store prosjekter i treforedling og metallproduksjon, men også med reduksjon av lønnsomheten og usikre vekstutsikter i utekonkurrerende industri. Det spørsmål kan reises om de planlagte investeringene tar omsyn til det oppsvinget i verdensøkonomien som er ventet. Under alle omstendigheter er nye investeringer i lønnsom produksjon også i våre tradisjonelle industrigrener noe som må til for å løse de aktuelle økonomiske problemer.

Byggevirksomheten holder seg bra oppe både når det gjelder boligbygging og andre bygg og anlegg. For skipsfarten regner en med en øking på en tredjedel i investeringsvolumet. I offentlig forvaltning var det nedgang i investeringene på 12% i fjor, og i år ventes en ytterligere reduksjon på 6%. Totalt regner en med omtrent uforandret investeringsvolum i år.

Veksten i privatforbruket bremsset kraftig opp allerede i 1980, og i fjor var oppgangen bare 1%. Det offentlige forbruket har steget mye sterkere enn privatforbruket i siste halvdel av 1970-årene. Her regner en fortsatt med en heller sterk vekst, nemlig vel 3%. Det er likevel 2% lavere enn i fjor.

Norges samlede disponible realinntekt steg med nesten 3% i fjor. I år ventes ingen

ytterligere oppgang, noe som i stor utstrekning reflekterer utviklingen i oljesektoren. Vi får altså ikke større økonomiske ressurser til rådighet og bør innrette den økonomiske politikken etter det. Vi bør realistisk innse at en slik situasjon er ulike vanskeligere enn den gangen en sterk økonomisk vekst gjorde det mulig å tilfredsstille mange krav samtidig, om enn i ulike grad.

Arbeidsløsheten i Norge er fortsatt rekordartet lav målt med internasjonale mål. Det er likevel slakkere arbeidsmarked i vinter, særlig blant ungdommen og i visse distrikter og yrker. Men det er samtidig mangel på arbeidskraft i flere yrker. Økt mobilitet ville være ønskelig. Men den skaper ofte omstillingsproblemer for de personer det gjelder. Arbeidsmarkedspolitikken bør her ta sikte på i økende grad å lette byrdene ved omstillingen for de enkelte arbeidstakere.

Kostnadsutvikling og konkurransevne

Det svakeste trekk i norsk økonomi er pris- og kostnadsutviklingen. Konsumprisstigningen i fjor med ca. 13½% lå 3% høyere enn OECD-gjennomsnittet og 4% høyere enn for Norges viktigste markedsland. Over 12-månedersperioden til januar i år lå prisstigningen på 12%.

Utsiktene utover dette året og inn i 1983 vil i vesentlig grad avhenge av lønnsoppgjøret til våren. Veksten i timefortjenesten for industriarbeidere i Norge i fjor lå så vidt i underkant av det internasjonale gjennomsnittet på 10%. For i år regner OECD med en oppgang i den gjennomsnittlige timefortjenesten i medlemslandene på 9½%. Konkurransevnen avhenger også av utviklingen i produktivitet og i valutakurser. Den måles gjerne gjennom lønnskostnader pr. produsert enhet. Det skjedde en sterk forverring av norsk næringslivs relative konkurransevne som følge av de meget store lønnsstilleggene som ble gitt ved det forbundsvise

oppgjøret i 1974, trass i revalueringen året før og som følge av motkonjunkturpolitikken de følgende årene. I 1977 lå de relative kostnadene pr. produsert enhet i Norge 36% høyere enn i 1970. Etter pris- og lønnsstoppen i 1978/79 fikk en så en markert bedring. I 1980 var forandringen ubetydelig, mens det i fjor var en liten forverring. Lønnskostnadene pr. produsert enhet i Norge ligger nå ca. 23% høyere enn i 1970 jevnført med andre land. Lønnskostnadene pr. produsert enhet i våre viktigste markedsland ventes å øke med bare 5½% i år.

Her spiller produktivitetsutviklingen en viktig rolle. Mye tyder på at mange norske bedrifter holder på arbeidskraft som ikke er fullt sysselsatt, og at dette forholdet er mer utbredt her enn i utlandet. I så fall har mange bedrifter en produktivtetsreserve. Produksjonen vil kunne økes uten flere sysselsatte.

Det er et betydelig behov for større mobilitet på arbeidsmarkedet. Men klart nok er det trange grenser for hvor langt en kan gå i så måte i et land som Norge, fordi bosettingen i mange deler av landet er knyttet til bestemte bedrifter. Den raskt økende tendensen til at begge ektefeller er sysselsatt i yrkeslivet, gjør også flytting vanskeligere. Likevel må en godta at tilpassing til ny teknologi, ny etterspørselsstruktur osv. krever betydelige omlegginger i det tradisjonelle produksjons- og bedriftsmønster. Mye tyder på at det her mangler atskillig.

Formannen i Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene, forskningsdirektør Odd Aukrust, har nylig understreket at minst tre fjerdeparter av prisutviklingen direkte og indirekte bestemmes av lønnsutviklingen. Her representerer det et grunnleggende problem at hver eneste gruppe er opptatt av sin relative inntektsposisjon. Nesten alle kan akseptere det generelle behov for moderasjon, men ønsker først å rette opp sin egen gruppes

relative stilling. I fjor var det en noe sterkere oppgang i disponibel realinntekt i relativt høyere lønnsgrupper i det private næringsliv og offentlig administrasjon. Selv om dette må ses i sammenheng med en utvikling i motsatt lei gjennom en lengre årrekke, har dette forholdet skapt problemer for lønns- og inntektsoppgjørene. Det samme gjelder den markerte oppgangen i avansene i detaljhandel og skjermede næringer ellers, som Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene har klarlagt.

En stram finans- og kredittpolitikk kan støtte opp under en inntektspolitikk med sikte på moderate tillegg. Men kostnadene kan også bli store i form av arbeidsløshet og tomgang i produksjonen om denne linjen drives for langt. Storbritannia og USA er viktige eksempler på det.

Kontroll med karteller og prisavtaler er viktig. Mange bedrifter har en så dominerende markedsposisjon at en viss permanent priskontroll for skjermede varer og tjenester kan være nødvendig for å dempe prisstigningen og bedriftenes evne til å dekke økte lønnskostnader. Det samme kan tenkes å gjelde visse typer lønninger.

Men en kommer ikke utenom en aktiv inntektspolitikk. Det trenges konstruktivt samarbeid mellom myndighetene og de store organisasjonene i arbeidslivet og i jordbruk, fiske osv. Med de åpne og egalitære samfunnsforhold vi har her i Norge, burde det være bedre muligheter for å oppnå et slikt samarbeid enn i mange andre land. Her bør en også overveie spørsmålet om nye medeierformer i næringslivet. Professor Thorkil Kristensen, tidligere generalsekretær i OECD og dansk finansminister, har nylig tatt opp igjen sitt forslag om å finne former for et medeieransvar – eventuelt obligatorisk overskottsdeling – for de ansatte i bedriftene.

Inntektspolitikken reiser den kanskje viktigste og vanskeligste oppgaven i Norges og de fleste andre industrisamfunns økonomiske utvikling. Det er interessant at de

land som har lyktes relativt best når det gjelder å bremse inflasjonen, har hatt fordel av en moderat og realistisk holdning fra organisasjonene i arbeidslivet.

Utenriksøkonomi

Fjoråret brakte en bedring i norsk utenriksøkonomi. Det skyldes først og fremst større utførsel av olje og gass, men også en bedring i de tradisjonelle sektorer.

Verdien av tradisjonell utførsel steg med ca. 10%. Det skyldes vesentlig økte priser, for veksten i volumet var meget liten for hele året under ett. I løpet av året var det imidlertid en oppgang også i volumet, og fjerde kvartal lå 4% høyere enn i 1980. Utviklingen har vært best for treforedling, fiskeindustri og verkstedsindustri, mens aluminium og ferrolegeringer hadde en svak markedsutvikling på grunn av de internasjonale konjunkturer.

Verdien av innførselen av tradisjonelle varer steg med bare 3%. Det svarer omtrent til prisoppgangen, som var lav og bidrog til å dempe inflasjonen i Norge. Innførselsvolumet økte altså lite. Denne stagnasjonen reflekterer både en svak utvikling av forbruket og nedgang i innførselen av råvarer og utstyr til tradisjonelle industrier.

Den sterkere prisstigningen på utførselen enn på innførselen førte til en bedring i bytteforholdet overfor utlandet på ca. 5%. Dette reflekterer i noen grad kursutviklingen, fordi dollaren, som lenge steg, teller tyngre i Norges utførsel, mens de europeiske valutaer, som hadde svakere utvikling i storparten av året, veier mer på innførselssiden.

For i år regner nasjonalbudsjettet med en oppgang i utførselsvolumet av tradisjonelle varer på 4% og en litt lavere stigning enn dette i innførselsvolumet. Den svake importutviklingen henger dels sammen med nedgangen i investeringsvolumet. Men en

viss risiko for økte importandeler er også til stede.

Det har vært en liten oppgang i skipsfartens fraktinntekter trass i det vanskelige fraktmarkedet særlig for tankskipsfarten. Andre fraktmarkeder har vist en noe bedre motstandskraft, og næringen har stor tilpasningsevne. Kursoppgangen på dollar har vært til fordel. Netto fraktinntekter på 11½ milliarder kroner i fjor dekket godt og vel tredjeparten av innførseloverskottet for tradisjonelle varer.

Utførselen av olje og gass, som var steget fra 22 til 41 milliarder kroner i 1980, økte videre til 47 milliarder i fjor. I år ventes noe mindre utførsel enn dette, nemlig 41 milliarder kroner. En viss svikt både når det gjelder kvantum og priser og dollarkursen, virker sammen til denne reduksjonen. Men selvsagt er det stor usikkerhet til stede i dette anslaget.

Den sterke oppgangen i utførselen av råolje og naturgass i 1980 brakte for første gang siden 1969 driftsbalansen med utlandet over på et overskott som kom opp i hele 5 milliarder kroner. I fjor nådde en opp i 12 milliarder. I salderingsproposisjonen regner en med et mye mindre overskott på driftsbalansen i år, nemlig 2 milliarder kroner. Bruttoproduksjonen og eksportverdien av olje og gass er imidlertid her som vanlig nedjustert med 15% "for planleggingsformål".

Nettogjelden overfor utlandet ble i 1980 redusert med mer enn driftsoverskottet på grunn av utviklingen av valutakursene og andre korreksjonsposter. Finanstellingen viser en nettogjeld overfor utlandet på vel 93 milliarder kroner ved utgangen av året. I fjor skjedde det antakelig en reduksjon til et tall på om lag 81 milliarder kroner. Fremdeles meget store tall, men vi er på rett lei.

Finanspolitikk. Sparing

Finanspolitikken blir litt mindre ekspansiv i år enn i fjor, men forskjellen er ikke stor. Overskottet før lånetransaksjoner, inkl. oljeinntektene, steg i fjor fra vel 3 til 8 milliarder kroner. I år regner en med ca. 9 milliarder kroner. Uten oljeinntektene blir bildet naturligvis et annet. Underskottet før lånetransaksjoner, ekskl. disse inntektene, ligger på omtrent uforandret 19 milliarder kroner.

Statsbudsjettet omfatter også betydelige lånetransaksjoner. Tar en med statens utlån direkte og via statsbankene, blir naturligvis overskottet medregnet oljeskattene mindre. Noe nytt skjedde likevel i fjor, fordi overskottet på statsbudsjettet før lånetransaksjoner var mer enn stort nok til å dekke alle utlån direkte og via statsbankene. Det ble et netto pluss på 1,3 milliarder kroner.

De store skatteinntektene av olje- og gassutvinningen har muliggjort en radikal bedring av statsfinansene. I år ventes imidlertid disse inntektene å bli noe lavere enn i fjor. Men det forholdet at storparten av disse inntektene er trukket inn i norsk økonomi, har ført til store pressvirkninger fordi oljeskattene begrenser annen norsk etterspørsel mye mindre enn andre skatter.

Et særlig innholdsfylt mål på stillingen i norsk realøkonomi er netto spareraten. Den måler hvor stor del av Norges disponible nasjonalinntekt går til øking i nasjonalformuen i form av utbygging av produksjonsapparatet – dvs. til bruttoinvesteringer fratrukket kapitalslit – eller til kapital-eksport i form av investeringer ute eller gjeldsavdrag. Gjennom etterkrigstiden har høye investeringer og høy sparing muliggjort den raske veksten i norsk økonomi som har ført Norge fram til et av de rikeste land i verden.

I 1960-årene og begynnelsen av 1970-årene lå spareraten på ca. 16%. Under den sterke økingen i offentlig forbruk i samband med motkonjunkturpolitikken i

annen halvdel av 1970-årene sank spareraten sterkt og lå på 8–9% i 1977 og 1978.

Men så skjedde en markert vending. Både i 1980 og i fjor lå spareraten på 18½%. En stor del av oppgangen faller på den offentlige sektor og reflekterer de store inntektene av olje- og gassutvinningen. Men det har også vært en klar oppgang i spareraten i næringslivet de siste årene. Med økte ressurser til rådighet er det i og for seg også rimelig at en større del av nasjonalinntekten går til sparing. Det er positivt at det har lyktes å gjennomføre dette slik at bortimot femteparten av landets ressurser nå nyttes til framtidsrettet verdiskaping.

En stor del av denne sparingen tar formen av høye investeringer. De er fortsatt blant de relativt høyeste i OECD-området. På denne måten blir oljeinntektene til nytte også for kommende år fordi produksjonsapparatet blir utbygd. Denne linjen er det sterk grunn til å fortsette fordi det kreves et kapitalintensivt og høyt utviklet produksjonsapparat for å bære de høye norske arbeidslønningene og sikre fortsatt vekst og full sysselsetting. En annen del av den høye sparingen tar form av investeringer i utlandet og gjeldsbetaling. Også her er det en positiv utvikling. En rekke av de ledende norske bedrifter har overtatt eller bygd opp datterbedrifter i utlandet. En slik utvikling er et viktig ledd i ethvert avansert industrilands strategi.

Utviklingen av spareraten i år vil avhenge både av oljeinntektene, som altså vil gå ned, og av privatsparing. Som kjent er den personlige sparingen stimulert i år ved ulike tiltak. Det burde være håp om å kunne holde den på et høyt nivå i tiden framover.

Penge- og kredittpolitikk

Den ekspansive finanspolitikken har både i Norge og i de fleste andre land lagt økende byrder på kredittpolitikken. Her i landet fører statens bruk av oljeinntektene innen-

lands, på liknende måte som opplåning i sentralbanken, til økt likviditetstilførsel på publikums og bankenes hånd. For å nøytralisere deler av denne likviditetstilførselen, trenges en stram penge- og kredittpolitikk. En lang rekke virkemidler nyttes for å nå dette siktemålet.

Nå kan en stram kredittpolitikk aldri fullt ut nøytralisere virkningene av en for ekspansiv finanspolitikk. En uheldig side ved en slik kredittpolitikk er også at den lett rammer investeringene sterkest, mens den ekspansive finanspolitikken oftest stimulerer forbruket. Man kan ikke på grunn av disse konsekvensene la være å stramme til kredittpolitikken. Resultatet ville ellers bli sterkere inflasjon.

Når det gjelder bruken av de kredittpolitiske virkemidlene, har en her i landet lenge vært bundet til et omfattende system av reguleringer basert på detaljerte målsettinger og et høyt ambisjonsnivå med omsyn til kredittallokeringer. Virkemiddelbruken ble etter hvert komplisert og uoversiktlig.

Men her har en nå tatt til med en omlegging mot et mer markedsorientert system som kan fremme en gunstigere utnyttning av våre ressurser. Etter at Stortinget i 1980 gav sin tilslutning til Renteutvalgets innstilling om frigjøring av obligasjonsmarkedet, er emisjonsreguleringen blitt sterkt begrenset i omfang, og rentevilkårene er i stor utstrekning blitt overlatt til markedet. Dermed er det også lagt grunnlag for en effektiv bruk av et system med markedsoperasjoner. I alle andre utviklete land enn Norge har dette lenge vært det sentrale, mest smidige og effektive kredittpolitiske virkemiddel. Ved sentralbankens kjøp og salg av obligasjoner direkte i markedet kan likviditet trekkes ut eller tilføres etter behov.

Markedsoperasjoner forutsetter en fleksibel bruk av renten. Renten på statsobligasjoner ble da også i løpet av første halvår i fjor brakt opp på nivå med renten for private obligasjoner. Men det førte igjen til

noe økte private obligasjonsrenter, slik at salget av statsobligasjoner ble 1½ milliarder kroner lavere enn ifølge opplegget.

Det synes som om det fremdeles er en viss treghet når det gjelder å få til et effektivt fungerende obligasjonsmarked. Det er å håpe at bankene her vil medvirke aktivt både når det gjelder emisjonsvilkårene for de lån bankene formidler, og når det gjelder bankenes egne og publikums kjøp og salg av obligasjoner. Det må bli sett på som en helt regulær og naturlig sak at likvide bedrifter og personer tar penger ut av banken for å kjøpe statsobligasjoner og andre obligasjoner. Slik er det i andre land, og slik var det en gang her i landet.

Det aktuelle rentenivået i Norge svarer nå temmelig godt til det internasjonale, selv om det her er betydelige variasjoner fra land til land. Norske obligasjoner er etter spurte til den aktuelle avkastning innen den fastlagte grense for hver enkelt utenlandsk kjøper. Eurokroneobligasjonsmarkedet gir omtrent samme avkastning som det innenlandske. De korte rentene ligger også stort sett noenlunde på tilsvarende nivå som i andre land det er naturlig å jevnføre med. Dette er viktig, særlig fordi erfaringen viser at kortsiktige kommersielle kreditter ellers kan føre til meget store inn- og utgående kapitalbevegelser.

Et eiendommelig trekk både her i Norge og i utlandet er at det kortsiktige rentenivået ligger relativt høyt i forhold til det langsiktige. Jo lenger en slik situasjon varer, jo mer uheldige konsekvenser kan den komme til å få ved å begrense tilbudet av langsiktig kapital.

I forbindelse med liberaliseringen av obligasjonsmarkedet ble det innført et system med renteerklæringer fra finansministeren, som fastla visse bånd på utlånsrenten i banker og livsforsikringsselskaper. Forutsatt at en fikk et fullt effektivt obligasjonsmarked også for stats- og statsbankobligasjoner, behøvde ikke et slikt system i og for seg å avvike i praksis fra en

fri rentedannelse. Renteerklæringen som kom i mai 1981, gav forretnings- og sparebankene anledning til å øke det gjennomsnittlige rentenivå for kortsiktige utlån med inntil én prosentenheter. Den nye renteerklæringen av januar 1982 legger ikke opp til noen generell øking av renteleiet, men tar sikte på å fastlegge et øvre nivå for det korte, mellomlange og langsiktige rentenivået. Renten for det nye 10-års statslånet ble satt opp 1% til 13%. Men på nytt ble den private obligasjonsrenten justert opp. Fremdeles ligger de korte renter høyere enn de lange.

Liberaliseringen av emisjonskontrollen – mens plasseringsplikten ble opprettholdt – forutsatte at kreditt-tilgangen til private over obligasjonsmarkedet skulle styres ved at staten trengte unna private obligasjoner i et visst omfang. Svikten i salget av statspapirer førte til en kreditt-tilførsel over obligasjonsmarkedet om lag 3½ milliarder kroner større enn de opprinnelige rammer for 1980 og 1981. Indirekte bidrog den utilstrekkelige inndragning av likviditet fra banksystemet – trass i en streng virkemiddelbruk ellers – også til at bankutlånene ble om lag 2½ milliarder kroner større enn de opprinnelig fastsatte rammer for de samme årene.

I sammenheng med likviditetsvirkningene av den ekspansive finanspolitikken blir disse overskridelsene bekymringsfulle. Norges Bank har derfor nylig i sitt brev til Finansdepartementet trukket opp retningslinjer for å innpasse bruken av markedsoperasjoner i utviklingen mot et mer markedsorientert kredittsystem. Mens en tidligere i hovedsaken har sett på tilførselen av kreditt, vil Norges Bank i sine tilrådinger og i den løpende likviditetspolitiske styring legge vekt også på den samlede innenlandske likviditetstilførsel til publikum. Denne størrelsen sammenfatter likviditetsvirkningene av både finanspolitikken og kredittpolitikken. Selv om den ikke gir noe presist uttrykk for samlet etterspørsels-

virkning, er den en hensiktsmessig indikator samtidig som den er tidlig observerbar.

Den samlede virkning på publikums likviditet – eller pengemengden – framkommer når tilførselen av likviditet fra staten og kredittsystemet er korrigert for den inndragning som finner sted ved publikums nettokjøp av valuta fra private banker. I en åpen økonomi som den norske vil utslagene i publikums valutatransaksjoner ofte være store og uberegnelige. Det ville derfor være vanskeligere å basere den løpende penge- og kredittpolitiske styring på en bestemt utvikling i publikums likviditet. Likevel vil utviklingen i denne størrelsen også bli tillagt vekt, skjønt mindre enn hva tilfellet er i flere andre land.

For 1982 vil Norges Bank legge til grunn at den innenlandske likviditetstilførsel til publikum begrenses til 35–39 milliarder kroner. Dette svarer isolert sett til en likviditetsøkning på 19%, og med forventet nettosalg av valuta skulle veksten i publikums likviditet eller pengetilgangen, som i fjor var om lag 12%, i år bli ca. 10%. For å realisere denne likviditetsveksten, må de tradisjonelle virkemidler fremdeles bære en stor del av byrden for gjennomføringen av kredittopplegget – til tross for at markedsoperasjoner vil være et nyttig og kjærkomment supplement.

Men om likviditetsutviklingen er viktig, kan den ikke tillegges noen definitiv rolle. Kontroll med likviditetstilgangen er nødvendig, men ikke tilstrekkelig. Utformingen av finanspolitikken vil selvfølgelig fortsatt være av avgjørende betydning i etterspørselsreguleringen. Samtidig vil kredittbudsjettet også fortsatt spille en viktig rolle i kanaliseringen av kreditt-tilgangen.

Utviklingen på kredittmarkedet den senere tid har vist at konflikter lett kan oppstå når det søkes å oppnå en bestemt utvikling både i rente og kreditt-tilgang. Tydeligst har dette vært på obligasjonsmarkedet, hvor plasseringsplikten i obligasjoner har forhindret renteutslag som

kanskje vanskelig kunne aksepteres politisk, men samtidig har bidratt til den altfor sterke kreditt ekspansjonen. Også med den reduksjon i satsene som nå er vedtatt, skulle plasseringsplikten fortsatt kunne sikre et visst tilbud av kreditt over obligasjonsmarkedet og hindre for sterke utslag i renten.

Den direkte reguleringen av bankenes utlån til kommuner, lønnstakere og personlig næringsdrivende som ble innført i fjor, fortsetter inntil videre. Slik forskriftene er utformet, har ordningen en rekke svakheter. Men på bakgrunn av den sterke utlånsøkningen til disse sektorer var det nødvendig med en strammere virkemiddelbruk for å snu utviklingen. Den årlige vekstraten kom opp i over 20% på det tidspunkt reguleringen ble innført. I løpet av 1982 bør det bli mulig å erstatte denne ordningen med en mer fleksibel regulering av utlån til den personlige sektor.

Behovet for kontroll med utlånsveksten til denne sektor henger også sammen med skatteforholdene. Her i Norge vurderes fast eiendom til en liten brøkdel av sin omsetningsverdi – kanskje 15% eller lavere. Deretter regner en med en avkastning av denne verdien på bare 2½% ved inntektsfastsettingen. Samtidig blir det gitt fulle inntektsfradrag for lånerentene. Disse skattefordelene sammen med inflasjonen vil lett stimulere etterspørselen etter investeringer i denne sektor på kunstig vis. På den andre siden rammes sparerne hardt ved at det trekkes skatt av renteinntekter som kanskje knapt nok oppveier inflasjonen.

Reguleringen av bankenes likviditet er fortsatt et meget viktig kredittpolitisk styringsmiddel. I begynnelsen av fjoråret var utlånsaktiviteten stort sett i samsvar med kredittbudsjettet, og bruken av de kredittpolitiske virkemidlene kunne mykes opp.

Senere ble det en sterkere vekst i bankutlånene trass i at likviditeten ble holdt stram. En kunne registrere en tiltakende vekst i bankenes utlån til lønnstakere og

kommuner. Samtidig kom det en rekke nye tilbud til personer om nye innskotts- og låneordninger. Det ble nødvendig å ta i bruk sterkere virkemidler. Innføringen av den direkte reguleringen førte til en markert demping av utlånsveksten til de regulerte sektorer. Men samtidig tok de ikke-regulerte og bevilgede utlån til å skyte fart. Etter tilråding fra Norges Bank ble derfor primærreservekravet for somorske banker hevet til 10% fra midten av november. Mot slutten av året ble likviditetssituasjonen stram. Ved årsskiftet var 70% av bankenes samlede utlånsmasse regulert, enten som følge av vilkårene for låneopptak i Norges Bank eller i henhold til den direkte reguleringen av utlån til kommuner, lønnskakere og personlig næringsdrivende.

Kredittopplegget for inneværende år innebærer en fortsatt stor tilgang av midler til bankene, som må nøytraliseres dersom utlånsveksten ikke skal bli for sterk. Som et resultat av den ekspansive finanspolitikken må bankenes utlånsvekst begrenses til 50–60% av innskottsveksten, slik som det har vært vanlig de siste årene. Hensynet til pris- og kostnadspresset i økonomien gjør det imidlertid fortsatt nødvendig å holde utlånsutviklingen i samsvar med opplegget.

Det vil utvilsomt bli nødvendig med en betydelig binding av likviditet ved kort-siktige virkemidler — med andre ord en likviditetspolitikk som bankene vil oppfatte som stram. Det sparelån som staten la ut i forrige måned, vil rette opp noe av ubalansen mellom innskotts- og utlånsvekst. Hovedsiktemålet med Verdi-Spar '82 er imidlertid å introdusere et nytt og lønnsomt alternativ for å stimulere finansiell sparing. En må håpe at det i framtiden vil bli vanlig for husholdninger og bedrifter å plassere i statsobligasjoner, og at markedsoperasjoner etter hvert kan utvides til å omfatte også disse sektorer.

I tilknytning til reguleringen av bankenes likviditet er utformingen av reglene for adgang til låneopptak i Norges Bank igjen

oppe til diskusjon med bankene. Det synes å være en utbredt oppfatning blant bankene at ordningen med betingede lån bør bort, og at vi bør gå tilbake til ordningen med stigende rente slik vi hadde før 1979. Uten å foregripe utfallet av denne diskusjonen, bør det nevnes at en eventuell slik låneordning utvilsomt vil være mest effektiv innenfor et system med stor grad av fri rentedannelse.

Likviditetsreguleringen av bankene vil bli løpende vurdert, og i størst mulig utstrekning vil Norges Bank benytte markedsorienterte virkemidler. En forutsetning for igjen å forsøke å vri virkemiddelbruken slik at primærreservekravene kan reduseres samtidig med at en nøytralisering finner sted ved salg av markedspapirer og valuta-swapper, vil være at utlånene utvikler seg i samsvar med opplegget. En slik omfordeling vil også ha gunstig virkning på bankenes driftsøkonomi. Men skulle det vise seg at kredittopplegget ikke lar seg gjennomføre på annen måte, vil en fortsatt måtte bruke primærreservekravene.

Den samlede utlånsvekst fra forretnings- og sparebankene økte fra 8½ milliarder kroner i 1980 til 12,7 milliarder kroner i fjor. Kredittbudsjettet for i år regner med en utlånsvekst på 9,6 milliarder kroner. Det betyr en fortsatt stram kredittpolitikk.

Det har i de senere år skjedd en endring i strukturen på kredittmarkedet. Statsbankenes relative rolle er redusert. Lånevilkårene i Husbanken er strammet til. Samtidig vil ordningen med de såkalte PSV-lån som bankene yter etter henvisning fra Husbanken, fortsette. Denne ordningen vil også bidra til en bedre balanse mellom bankenes innskott og utlån.

Utviklingen på det uregulerte kredittmarked kan tjene som et eksempel på det generelle problem en står overfor i penge- og kredittpolitikken. Når en forsøker å begrense kreditttilførselen over det regulære marked til et betydelig lavere nivå enn den kredittterspørsel som lånevilkårene

gir grunnlag for, vil en neppe greie å komme utenom styringsproblemer og lek-kasjemuligheter. Som kjent har Norges Bank foreslått begrensninger på kreditt-institusjonenes adgang til å garantere for lån formidlet over det ikke-regulerte mar-ked. En slik regulering av garantistillelse er et kortsiktig tiltak for å begrense den aktuelle ekspansjon i det uregulerte mar-ked. Uten garantier vil dette markedet virke noe mindre tilgjengelig og mer usikkert. En må imidlertid over tiden regne med at nye markedsdannelse til formidling av kreditt utenom det regulerte marked vil vokse fram hvis stramheten i kredittsystemet fortset-ter.

Vi er nå inne i en fase i norsk kreditt-politikk med overgang til et mer markeds-bestemt og dermed mer fleksibelt system. Det har vært tverrpolitisk enighet om at en slik omlegging er ønskelig. Myndighetene og kredittinstitusjonene har en felles interesse i å få det til å fungere. Det gjelder ikke minst forholdene på obligasjons-markedet. Skulle dette ikke lykkes, vil en spesiell plasseringsplikt i statsobligasjoner kunne bli aktuell. Men dette ville i tilfelle være et skritt tilbake fra den oppmyking i kredittmarkedet som det nå er lagt grunn-lag for, og som vi alle er interessert i skal fungere på effektivt vis.

Valutapolitikk

De siste par årene har det vært sterk uro på de internasjonale valutamarkedene. I fjor var svingningene enda mer utpreget enn tidligere. Fra årsskiftet og inntil august steg kursen på dollar med over 30% i forhold til tyske mark, med vel 25% i forhold til pund sterling og med omkring 20% overfor norske kroner. Så snudde bevegelsen. Dol-laren falt, men bare en begrenset del av oppgangen ble reversert.

Året gikk ut med et fall i kronens verdi overfor dollar på 11%. På den andre siden

steg kronens verdi overfor svenske kroner med 13%, overfor pund med 11% og overfor tyske mark med 3%. Dette er de viktigste samhandelsvalutaene, og utviklin-gen overfor dem var altså i høy grad sprikende. Overfor gjennomsnittet av EMS-valutaene steg norske kroner med 8½%.

Meget sterke kursbevegelser i løpet av året skapte store problemer for nærings-livet. Det gjelder særlig i et land med så stor utenrikshandel som Norge. I ledelsen av eksportkonkurrerende og importkonkur-rerende bedrifter vil lett mye av den energi som ellers konsentreres om problemer i produksjon, markedsføring, investeringer osv., gå med til vurdering av kursbevegel-sene og deres betydning for bedriftenes inntjeningsmuligheter. Kursrisikoen kan nok innen visse grenser dekkes over termin-markedet, men dette koster penger.

Målt gjennom kurvindeksen, har kronen vært relativt stabil, selv om det har vært svingninger innen de aksepterte grenser. I kurven veier de enkelte valutaer med sin relative betydning i Norges utenriks-økonomi. Dollaren står for 25% på grunn av store betalinger fra olje, skipsfart og flere utførselsindustrier. Kronen kan sies å ligge noenlunde midt mellom dollaren på den ene siden og EMS-valutaene på den andre. Kronens verdi målt ved kurvindek-sen var 3% høyere ved årets slutt enn i begynnelsen av året.

Det mest brukte internasjonale mål er Valutafondets MERM-metode. Etter den var kronens verdi ved årets utgang omtrent den samme som ved begynnelsen, men gjennomsnittlig 3% lavere enn året før. Siden 1970 er kronens effektive verdi steget med 10%. Fra 1975 er det et fall på 4%.

Den relative stabiliteten i løpet av fjor-året er imidlertid et slags gjennomsnitt av begrenset verdi for de fleste bedrifter. Noen av dem har tjent på oppgangen i dollaren og enkelte andre valutaer og på den høye inflasjonen i disse landene. Andre har tapt

på grunn av nedgangen i verdi av EMS-valutaene. Det gjelder særlig overfor tyske mark, fordi tyske varer er blitt så billige. Bare i rene unntakstilfelle kan en bedrift ha en varesammensetning slik at pluss og minus oppveier hverandre.

Dette viser igjen hvor viktig det er å oppnå større stabilitet i internasjonale valutaforhold. EMS er et viktig instrument i så måte fordi det dekker en betydelig del av verdenshandelen. Men det trenges i tillegg et aktivt samarbeid om kursstabilisering også med Sambandsstatene, Storbritannia og Japan. Et slikt samarbeid vil også forutsette tiltak med sikte på samordning av viktige deler av den økonomiske politikken, særlig rentepolitikken. Det mangler mye i så måte. Dagens meget store internasjonale økonomiske problemer kaller på noe av den pionerånd som preget OEEC i det første tiåret etter krigen.

Kurspolitikken forutsetter betydelige intervensjoner fra Norges Banks side i form av kjøp og salg av valuta. Målet med disse intervensjonene har vært å holde kursfluktuationene innen et begrenset område og for øvrig opprettholde ordnede forhold på valutamarkedet i samsvar med avtalen om Det internasjonale valutafond. Intervensjonene skjer gjennom et daglig løpende samarbeid — de såkalte konsertasjoner — der Norges Bank står i telefonisk samband med en gruppe av sentralbanker der de øvrige er med i 10-landsgruppen og/eller EMS. Samarbeidet vil kunne påvirke både tidspunkt og størrelse av de intervensjonene som de enkelte sentralbanker foretar. Den internasjonale betalingsbanken — BIS — har viktige administrative oppgaver i dette samarbeidet.

Opprinnelig var det eneste formålet med Norges Banks kjøp og salg av valuta å påvirke kursen på norske kroner. Men i de siste par årene har et like viktig formål vært å påvirke likviditeten i banksystemet. Dette skjer gjennom terminoperasjoner — altså kjøp og salg av valuta for levering på

framtidig tidspunkt — og swapper eller bytte av valuta mot norske kroner over en viss periode for senere omgjøring. Behovet for slike operasjoner er blitt meget stort, fordi de store oljeskattbetalingene er konsentrert om to tidspunkter i løpet av året.

Norges Banks valutareserver utgjorde ved årsskiftet vel 36 milliarder kroner, en oppgang på 5 milliarder i løpet av fjoråret. Storparten av reservene må holdes i en likvid form fordi valutareservene er nasjonens kassebeholdning som må kunne stå til disposisjon også i situasjoner med uvanlig store økonomiske og/eller politiske påkjenninger. Dollaren er fremdeles den ledende internasjonale valuta, og tre firedeler av Norges Banks reserver er plassert i dollar. Ca. 15% er plassert i tyske mark, 8% i SDR og resten i gull, gylden, yen og sveitserfrancs.

Av reservene er 30% plassert i lett omsettelige utenlandske statskasseveksler og obligasjoner. 61% er plassert i bankinnskott, og storparten av dette i eurodollarmarkedet.

Meget høye dollarrenter førte til en svært god avkastning på valutareservene i fjor, nemlig over 4 milliarder kroner. Dertil kom at oppgangen i dollarkursen økte verdien av valutareservene regnet i norske kroner betydelig.

Et vanlig internasjonalt mål på valutareservenes størrelse er å sette dem i forhold til vareimporten. Målt på denne måten, svarer Norges Banks reserver til ca. 4½ måneds vareimport. Jevnført med andre land, er dette et godt og høyt — men ikke ekstraordinært høyt — nivå. Her må en også ta omsyn til den store usikkerheten som er knyttet til olje- og gasseksporten både når det gjelder mengde og pris, og til enkelte av våre øvrige utførselsnæringer. Men reservene gir rom og tid til å håndtere situasjoner med betydelige uventede påkjenninger.

Valutafondets virksomhet har fått en sterkt økende betydning de senere årene. Fondet spiller nå en sentral rolle når det gjelder å løse de enorme problemene som den internasjonale betalingsulikevekten skaper. Etter som flere og flere medlemsland i stor utstrekning har utnyttet sine lånemuligheter på kapitalmarkedene, er det blitt særlig viktig at Fondet kan tre inn. Det gjelder ikke minst fordi Valutafondet kan stille *vilkår* for sine kreditter i form av en omlegging av den økonomiske politikken i låntakerlandet. Dette kan private forretningsbanker sjelden gjøre. I sin tur kan et slikt avtalt økonomisk program igjen bedre vedkommende lands lånemuligheter på det private marked. Fondets lånetilsagn økte fra 3 til 9 milliarder dollar i 1980 og synes etter foreløpige oppgaver å nå nesten det dobbelte beløp for 1981.

Fondet har fått nye medlemsland. Kanskje viktigst er Folkerepublikken Kina, som kom inn i 1980. Viktig er det også at to øst-europeiske stater, nemlig Polen og Ungarn, forhandler om medlemskap. Det kan i tilfelle hjelpe til med å trekke disse landene bedre inn i den integrerte verdensøkonomien.

Valutafondets ressurser er økt gjennom kvoteforhøyelsen som ble gjennomført i 1980. En stor ny kvoteforhøyelse — den såkalte 8. kvoterevisjon — blir nå forberedt og skal etter planen gjennomføres i 1983. De nordiske landene stiller seg positivt til en slik forhøyelse. For å dekke låneetterspørselen har Fondet også foretatt innlån fra offisielle kilder. Det gjelder særlig Saudi-Arabia, som stiller til rådighet 4 milliarder SDR — altså nær 5 milliarder dollar — om året over en toårsperiode med mulighet for et liknende beløp et tredje år. Dette representerer en meget positiv holdning fra Saudi-Arabias side. Fondet har også lån fra sentralbankene i de industrialiserte land, enten direkte eller gjennom den internasjonale betalingsbanken i Basel, BIS. Det samlede beløpet utgjør 1,1 milliarder

SDR. Norges Bank deltar her med 50 mill. SDR.

Men låneopptak fra private kilder vil ventelig også bli aktuelle. En rekke av de store forretningsbankene som opererer på verdensmarkedet, vil gjerne låne penger til Fondet. En bør her være oppmerksom på at det fremdeles er stor mangel på gode låntakere i forhold til den internasjonale kapitalen som søker plassering.

Valutafondets spesielle trekkrettigheter, SDR, spiller en økende rolle og kan etter hvert komme til å bli en ny internasjonal valuta. SDR er sammensatt av de fem viktigste valutaene i verden, og renten ligger på linje med det internasjonale rentenivået. Spørsmålet om fortsatte tildelinger av SDR står på dagsordenen. Tildelingene har hittil skjedd i forhold til de enkelte medlemslands kvote. En viss tilbakeholdenhet nå synes rimelig på bakgrunn av den høye internasjonale likviditet. Norge har i alt hittil fått tildelt et beløp som svarer til vel 1,1 milliarder kroner.

Innebygd i Valutafondets kreditter er også spesielle hjelpetiltak for utviklingslandene. For dette formål blir det også gitt direkte tilskott i form av rentestønad. Norge har for sitt vedkommende i år gitt 9,5 mill. kroner til dette formålet etter bevilgning i Stortinget. Men samtidig er det klart at Valutafondet ikke primært er noen u-hjelpsinstitusjon. Den oppgaven ligger på Verdensbanken, IDA og de enkelte lands u-landsbevilgninger.

Valutafondet skal sikre stabiliteten i de internasjonale valutaforhold. Her står kurs-samarbeidet sentralt. Som alt nevnt, er mer stabile kursrelasjoner mellom hovedvalutaene meget viktig. Her trenges et aktivt samarbeid, som også må omfatte rentene og andre viktige penge- og finanspolitiske forhold. De små industrilandene kan ikke fortsette å bære en så stor del som nå av det samlede driftsunderskottet.

Sluttord

Bak oss ligger et år med stagnasjon i verdensøkonomien og i norsk økonomi. Storparten av det året vi nå er inne i, vil ventelig få det samme preget. Men mot slutten av året skulle en kunne regne med moderat, men klar vekst i verdensøkonomien, en utvikling som vil holde fram i 1983. Det vil skape bedre vilkår for norsk økonomi, forutsatt at vi steller oss slik at vi kan dra nytte av dette oppsvinget.

Flere viktige norske utforselsnæringer er typiske vekstnæringer, både konjunkturelt og trendmessig. Det gjelder f.eks. elektro-metallurgisk og elektrokjemisk industri, treforedling, produksjon og foredling av olje og gass og skipsfart. Om verdensøkonomien kommer inn i en ny oppgangsperiode, burde disse næringene ha gode muligheter. Men en må være klar over at en slik oppgang ventelig vil ha moderat styrke, og at den kommer etter lang tids stagnasjon. Derfor tar det tid før utslagene blir sterke.

Skal det lykkes for Norge å utnytte de nye mulighetene, krever dette også mye av vår egen tilpasningsevne. Viktigst i så måte er lønnsoppjøret til våren. Det er et positivt trekk at det rår bred politisk enighet om at det ikke er noe rom for økte reallønninger under de nåværende forhold. Like klart er at en slik retningslinje vil måtte forutsette en fortsatt sosialt preget inntektspolitikk generelt sett.

I en situasjon hvor de samlede ressurser som står til samfunnets rådighet, ikke øker, er det heller ikke rom for særlig vekst i det offentlige forbruket. En må heller ta sikte på å konsolidere og forsvare det sterkt økte nivå en her har realisert i løpet av de siste årene. Fra 1975 til 1981 steg det offentlige forbruket med 33% og det private med 17%. Norges disponible realinntekt steg med 24%.

Økingen i det offentlige forbruket er basert på at storparten av oljeinntektene er trukket inn i økonomien. Dette har hatt sterkt ekspansive virkninger på pris- og lønnsutviklingen, svekket konkurransevnen overfor utlandet og ført til store omstillinger på arbeidsmarkedet. Framfor alt har sysselsettingen i offentlig virksomhet steget sterkt, mens sysselsettingen i tradisjonelle industrier er gått tilbake.

Oljevirkksomheten er økt, men utgjør likevel fremdeles ikke mer enn 15% av bruttonasjonalproduktet. Norsk industris leveranser av varer og tjenester til oljevirkksomheten utgjorde i fjor 8½ milliarder kroner mot 7 milliarder året før: 14% av dette gikk til utførsel. 44 000 personer var sysselsatt i oljetilknyttet virksomhet i fjor – 15% mer enn året før. Oljevirkksomheten er nå integrert i den øvrige økonomien i så høy grad at det ikke lenger er så meningsfylt å tale om olje-Norge og fastlands-Norge.

Innen tradisjonell industri kreves betydelige omstillinger i produksjonsstrukturen og større mobilitet. Store investeringer i kapitalkrevene vekstnæringer vil trenge, blant annet for å skape grunnlag for å opprettholde og bedre konkurransevnen med vårt høye reallønnsnivå.

Men vi har også viktige forutsetninger for å løse disse oppgavene. Høy sysselsetting, et avansert teknisk nivå i viktige vekstindustrier, høy sparing, stort driftsoverskott overfor utlandet gir oss et godt grunnlag. Norge er her bedre stilt enn de fleste andre industriland. Vi har kunnet fortsette en offentlig og privat standardøking som i andre land, ikke minst i våre nordiske naboland, har ført til sterk gjeldsøking. Våre realøkonomiske problemer er imidlertid i stor utstrekning de samme som i andre velstående industriland. Men vår evne til å løse dem burde være større.

Utviklingslandenes¹⁾ gjeldsproblemer

*Kristin Gulbrandsen,
konsulent i Valutaavdelingen i Norges Bank*

Utviklingslandenes samlede gjeld har økt betydelig de senere år, og de siste rapporter tyder på at gjelden nådde godt over 500 milliarder USD ved utgangen av 1981. Lånebehovet har oppstått som en følge av de stigende underskudd på landenes driftsbalanse, som til dels er forårsaket av den høye prisstigningen man har hatt de siste år.

Tilgjengelige prognoser tyder på at de ikke-oljeeksporterende utviklingslands behov for kapital vil øke. Samtidig viser den offentlige utviklingsbistand tegn til å stagnere. De private kapitaloverføringer vil derfor måtte finansiere større deler av utviklingsprosessen i disse landene. Privat kapital utgjør allerede omtrent halvparten av den eksterne finansieringen av de ikke-oljeeksporterende utviklingslands driftsunderskudd. Dette har ført til økt oppmerksomhet om deres gjeldssituasjon, og tvil er framført fra enkelte hold om det vil være mulig for de internasjonale banker å eksponere seg ytterligere med risikable utlån. Finansieringsproblemene er størst for de minst utviklede land. De er ikke tilstrekkelig kredittverdige og faller utenfor når det gjelder private kapitaltilførsler. Deres evne til nasjonal sparing er begrenset, og redusert import på grunn av manglende ekstern

finansiering får sterkt uheldige virkninger på vekstmulighetene.

I denne artikkelen beskrives enkelte faktorer av betydning i de ikke-oljeeksporterende utviklingslands utenriksøkonomi, finansieringen av underskuddene på deres driftsbalanse, sammensetningen og størrelsen av samlet ekstern gjeld, og hvilken belastning betjeningen av gjelden innebærer.

Store underskudd på driftsbalansen

De ikke-oljeeksporterende utviklingsland hadde i 1981 et samlet underskudd på driftsbalansen på over 97 milliarder USD mot 38 milliarder USD i 1978 (se teksttabell 1). Økningen i driftsbalanseunderskuddene siden 1978 skyldes i hovedsak avtakende vekst i eksportvolumet, forverring i bytteforholdet med utlandet og økte rentebetalinger på den eksterne gjeld. For de av landene som er nettoimportører av olje, medvirket de kraftige økninger i oljeprisene i 1979–80 til utviklingen. For 1981 er disse lands oljeregning beregnet til 80 milliarder USD. Det tilsvarer en økning på over 200% siden 1978. De økte energiprisene har indirekte drevet industrivareprisene oppover, mens andre råvarepriser enn petroleum har hatt en synkende tendens. For fjerde år på rad ble bytteforholdet for de ikke-oljeeksporterende utviklingsland svekket i 1981, og bytteforholdet var da 12–13% svakere enn i 1972. Økonomisk resesjon og tilstrammingspolitikk i den industrialiserte verden og proteksjonistiske tendenser i de store markeder førte til

¹⁾ Artikkelen behandler gjeldsforholdene i de utviklingsland hvor olje ikke er den mest betydelige eksportinntektskilde. Det vil si at OPEC-landene er holdt utenfor. En del utviklingsland som produserer og eksporterer olje i mindre målestokk, er imidlertid med i denne gruppe land som kalles de ikke-oljeeksporterende utviklingsland. For oppsplittingen i undergruppene "netto oljeeksportører", "viktige industrivareeksportører" og "de fattigste land", se fotnote til tabell 2.

Teksttabell 1. Ikke oljeeksporterende utviklingsland: Finansiering av driftsbalanseunderskudd og reserveøkninger, 1973–81¹⁾ (Milliarder US-dollar)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Underskudd på driftsbalansen	11,5	36,8	46,5	32,9	28,6	37,5	57,6	80,1	96,8
Økning i offisielle reserver	9,7	2,3	-1,8	13,2	12,6	15,2	11,7	1,9	2,0
Totalt	21,2	39,1	44,7	46,1	41,2	52,7	69,3	82,1	98,8
Finansiert ved:									
- Transaksjoner som ikke endrer netto gjeldsposisjon, netto	10,4	12,8	12,0	11,9	14,6	15,3	21,6	20,6	23,9
- Langsiktig nettoopplåning fra offentlige kilder	5,7	9,9	11,7	10,8	12,5	14,3	14,5	21,0	24,2
- Langsiktig nettoopplåning fra private kilder	5,7	9,9	15,0	17,4	15,2	20,9	30,2	26,1	32,5
- Andre kapitalstrømmer, netto	-0,6	6,4	6,0	6,0	-1,1	2,2	3,0	14,4	18,2

¹⁾ Data for 1977 og senere år inkluderer estimater for Kina og er derfor ikke helt sammenliknbare med tall med tall for foregående år, hvor dette landet ikke er inkludert.

Kilde: IMF's årsrapport 1981.

redusert vekst i de ikke-oljeproduiserende utviklingslands eksportvolum. Som følge av dette og de forverrede bytteforhold har eksportinntektenes kjøpekraft vokst langsommere enn tidligere. Denne utviklingen har gitt størst utslag for de fattigste utviklingsland, som har hatt en reell nedgang i eksportinntektenes kjøpekraft hvert av de fire siste år. Importvolumet i de fattigste landene steg likevel med 1% i 1981. Dette er imidlertid en økning som er utilfredsstillende når man tar i betraktning at den årlige befolkningsvekst i disse landene er på 2,5%, og at de trenger kapitalutstyr utenfra for å bygge ut sin økonomi.

De utviklingsland som har netto eksport av olje, men hvor olje ikke er den mest betydelige eksportinntektskilde, samles i undergruppen "netto oljeeksportører" (se fotnote til artikkelens overskrift). De hadde en vekst i importvolumet på hele 17% i 1980. Dette avspeiler de store ulikheter mellom undergrupper av utviklingsland, både med hensyn til eksportinntektenes kjøpekraft og kreditt-tilgangen. For de mer industrialiserte utviklingsland viste importvolumet en vekst på 4% i 1980.

På grunn av den utvikling som er skissert foran, må en stadig større del av de ikke-oljeeksporterende utviklingslands disponible valuta benyttes til betjening av den eksterne gjeld. I 1981 anslås renter og avdrag å ha økt med 2,8% til 96,4 milliarder dollar, en økning som både skyldes høyere rentesatser og økte avdrag, vesentlig som følge av redusert nedbetalingstid.

Teksttabell 1 viser også finansieringen av driftsunderskuddene i perioden 1973–81. "Kapitalstrømmer som ikke påvirker landenes gjeldsposisjon" hadde avtakende betydning for finansieringen av de ikke-oljeeksporterende utviklingslands driftsunderskudd i 70-årene. I denne posten medregnes overføringer fra regjeringer og offentlige organer i andre land, SDR-tildelinger o.l., samt netto direkte investeringer. Av tabellen går det fram at disse kildene ikke har økt i takt med utviklingslandenes finansieringsbehov i 1970-årene og begynnelsen av 1980-årene. I 1973 dekket de bilaterale overføringer 48,7% av driftsunderskuddet, mens andelen i 1981 var sunket til 12,3%.

Opptak av langsiktige lån hadde økende relativ betydning som finansieringsform

fram til 1978, hvor slike låneopptak netto utgjorde to tredeler av den eksterne finansiering og hele 94% av utviklingslandenes driftsunderskudd. De private kapitalmarkeder har hatt en økende relativ betydning for finansieringen av utviklingslandenes driftsbalanseunderskudd. I første halvdel av 1970-årene kom om lag halvparten av de langsiktige eksterne lån fra private kilder, og de resterende låneopptak fra offentlige kilder. Økningen i driftsbalanseunderskuddene som fulgte oljekrisen i 1974, ble imidlertid i stor grad finansiert ved privat kapital, og i 1979 kom om lag to tredeler av utviklingslandenes langsiktige opplåning fra private kilder.

En ytterligere endring i sammensetningen av utviklingslandenes utenlandsfinansiering skjedde i forbindelse med oljeprisøkningene i 1979–80 og tilbakegangen i verdensøkonomien. Blant annet som følge av stigningen i det internasjonale rentenivå og tilstramningen i penge- og kredittpolitikken i ledende industriland måtte utviklingslandene finansiere en betydelig del av økningen i driftsunderskuddet i 1980 og 1981 ved kortsiktige lån, inklusive kommersielle kreditter, mens de langsiktige låns andel av den totale finansiering sank. Det er de langsiktige lån fra private kilder som har stagnert. I 1981 dekket netto langsiktige lån fra private kilder bare en tredel av utviklingslandenes driftsunderskudd mot over 50% i 1979. Langsiktige lån fra offentlige kilder er opprettholdt langt bedre og utgjorde om lag samme andel av driftsunderskuddet (25%) i 1979 og 1981.

Andre kapitalstrømmer som vesentlig består av kortsiktig nettoopplåning og kreditter fra Det internasjonale valutafond, har som nevnt økt relativt sterkt de senere år — fra 3 milliarder USD i 1979 til vel 18 milliarder USD i 1981. I forhold til driftsunderskuddet økte denne kapitalinnngang fra 5,2% i 1979 til 18,8% i 1981. Den samme tendens gjorde seg gjeldende etter oljeprisøkningene i 1973–74, men ikke så

sterkt. En del av denne strømmen består sannsynligvis av eksportkreditter, hovedsakelig fra industriland, tilbudt på gunstige vilkår. Rentene er da ofte subsidiert av myndighetene i eksportlandet som et konkurransemiddel i den internasjonale markedsføringen. Men også kortsiktige banklån til markedsrente har økt meget sterkt i 1980 og 1981.

Finansieringen av de store driftsbalanseunderskuddene førte ikke bare til en sterk økning i netto eksterne opplåning for de ikke-oljeproduserende utviklingsland, men også til opphør i reserveakkumuleringen. De samlede valutareserver har hatt en redusert vekst etter 1978. De siste par år har realverdien av reservene sunket merkbart.

Gjeldsstillingen

Den sterke nettoopplåningen de senere år har selvsagt ført til en betydelig vekst i de ikke-oljeproduserende utviklingslands gjeld. Utestående langsiktige og mellomlange utenlandslån beløp seg ved utgangen av 1981 til omkring 425 milliarder USD ifølge tall fra Det internasjonale valutafond (se teksttabell 2). Tallene viser offentlig og offentlig garantert gjeld samt grove anslag for privat gjeld uten garanti fra myndighetene.

Statistiske oppgaver over kortsiktig gjeld er mangelfulle. De er derfor ikke med. Den kortsiktige gjelden er anslått til 80–90 milliarder USD totalt for utviklingslandene ved slutten av 1979. Da den kortsiktige gjeldens relative betydning i utenlandsopplåning har økt de senere år, vil de foreliggende tall undervurdere u-landenes gjeldsbyrde.

Siden 1977 er utenlandsgjelden fordoblet. Nominelle sammenlikninger gir imidlertid ikke et tilfredsstillende bilde av endringer i gjelden i perioder med høy inflasjon og betydelig økonomisk vekst. Relaterer vi gjelden til andre viktige økono-

Teksttabell 2. Ikke-oljeeksporterende utviklingsland: Langsiktig ekstern gjeld, 1973–81 (Milliarder US-dollar)

	1973	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
Total utestående gjeld	97,3	120,6	147,1	176,5	216,7	272,7	322,8	370,1	425,2
1% av bruttonasjonalprodukt	16,7	16,4	18,4	20,1	21,9	23,7	23,0	21,6	20,9
Fordelt etter analysegrupper:									
Viktige industrivareeksportører ¹⁾	38,9	47,6	56,3	66,9	80,7	107,9	128,6	143,0	162,7
Netto oljeeksportører ²⁾	15,6	20,7	31,0	38,8	50,4	61,5	68,7	77,4	86,6
Fattigste utviklingsland ³⁾	21,6	25,8	29,1	34,0	40,2	46,2	52,3	60,7	69,3
Andre utviklingsland	21,2	26,5	30,7	35,9	45,3	57,1	73,3	88,9	106,6

1) Hong Kong, Korea, Singapore, Israel, Brasil, Argentina, Hellas, Portugal, Syd Afrika, Jugoslavia.

2) Bahrain, Bolivia, Congo, Ecuador, Egypt, Gabon, Malaysia, Mexico, Peru, Syria, Trinidad og Tobago, Tunisia.

3) 40 land med BNP per capita lavere enn USD 350 i 1978. Data for 1977 og senere år inkluderer estimater for Kina.

Kilde: IMF.

miske variable som også reflekterer inflasjon og vekst, får vi et bedre utgangspunkt for å forstå hvilken byrde gjeldsutviklingen er for deres økonomi.

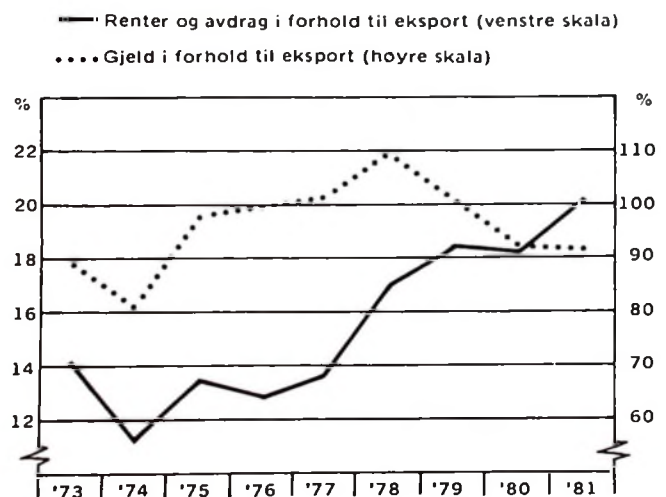
Fig. 1 er utestående langsiktig og mellomlang gjeld, satt i forhold til eksport av varer og tjenester i perioden 1973–1981. Kurven antyder en markert stigning i gjeldsraten fram til 1978, da den nådde 110%. Økningen var spesielt sterk fra 1974–75 fordi u-landenes store driftsbalansesunderskudd etter oljekrisen i 1974 i stor grad ble finansiert med langsiktige låneopptak. Etter 1978 synker gjeldsraten noe. Nedgangen reflekterer i hvert fall tre viktige faktorer:

- De siste par års tendens til å substituere langsiktig gjeld med kortsiktig opplåning,
- markert nedgang i reserveakkumuleringen, som på slutten av 70-tallet utgjorde en betydelig andel av nettoopplåningen,
- økende inflasjon, kombinert med det faktum at et gitt års inflasjon bare påvirker lånebehov og opplåning vedkommende år og dermed kun en del av gjelden, mens årets eksport øker fullt ut med prisstigningen.

Ser en på de enkelte grupper av utviklingsland, var forholdet mellom gjeld og eksport høyest for de fattigste av dem –

hele 192,2% i 1981. Tilsvarende forholdstall for de u-land som er viktige industrivareeksportører, var relativt lavt – 72,5% i 1981 – samtidig som denne landgruppen representerer nærmere to femdeler av de ikke-oljeeksporterende utviklingslands samlede gjeld. Forholdstallet for denne siste gruppe sank i perioden 1978–81 til tross

Fig. 1. Ikke-oljeeksporterende utviklingsland Gjeldsstillingen 1973-1981

Kilde: IMF

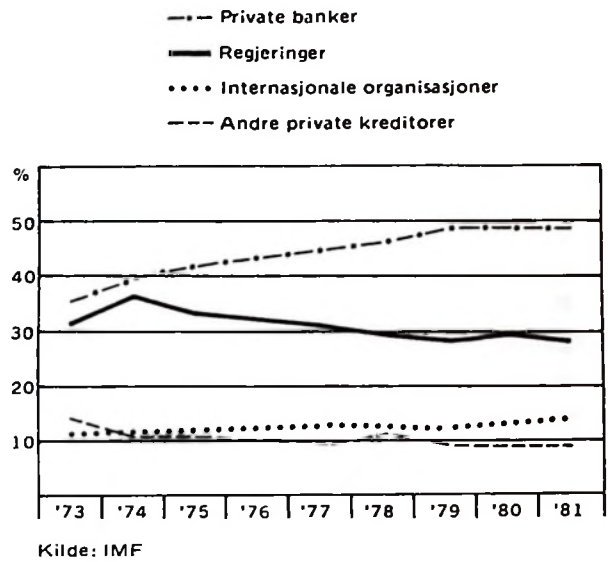
for store låneopptak. Årsaken var en gunstig utvikling i eksportinntektene. Historisk sett er forholdet mellom ekstern gjeld og eksport fremdeles relativt lavt for de fleste utviklingsland. Før første verdenskrig utgjorde f.eks. forholdstallet mellom gjeld og eksport fra 200 til 500% for en rekke land som i dag hører til de mest avanserte industristater, men som den gang var kapitalimporterende.

Ser en på gjelden i forhold til bruttonasjonalproduktet, viser utviklingen omtrent samme forløp. I 1981 var dette forholdstallet 20,9% for landene under ett. De fattigste hadde det laveste forholdstallet -17,5% - mens det for de land som er nettoeksportører av olje, utgjorde 25,1% av BNP.

Lånekilder

En stor del av utviklingslandenes lån kommer fra offisielle kilder, dvs. fra internasjonale institusjoner (multilaterale lån)

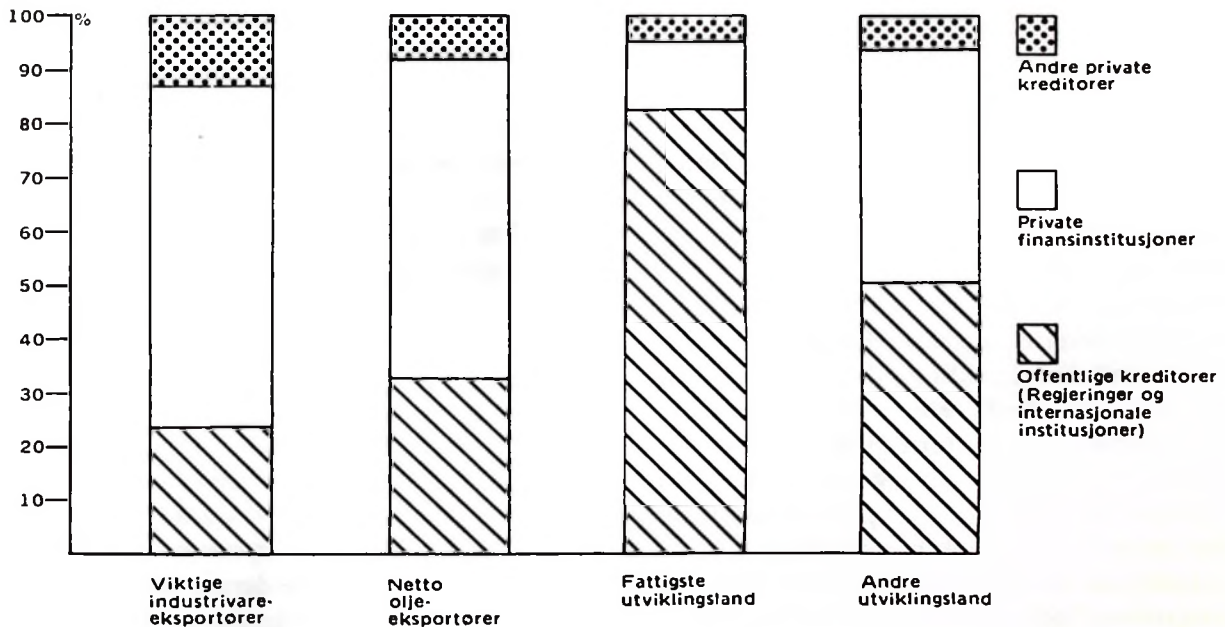
Fig. 2. Ikke-oljeproduserende utviklingsland
Gjeld fordelt på kreditorer 1973-1981

og fra offentlige institusjoner i andre land (bilaterale lån). Siden 1974 har imidlertid de offisielle lån vært av avtakende relativ betydning, idet lån fra private kilder har økt betydelig sterkere (se fig. 2). Private bankers andel av utviklingslandenes totale

Fig. 3. Ikke-oljeproduserende utviklingsland.

Fordeling av gjeld på kreditorgrupper 1981

gjeld, som utgjorde vel 45% i 1973, var i 1981 steget til 49%. Som vist i fig. 2, stagnerte imidlertid veksten i de private bankers andel av de ikke-oljeeksporterende utviklingslands samlede gjeld etter 1979 (lang og mellomlang ekstern gjeld).

I fig. 3 er vist hvilken relativ betydning de ulike finansieringskilder har for de enkelte grupper av utviklingsland. De fattigstes kredittverdighet er for lav til at de får nevneverdig tilgang på lån i de private kapitalmarkeder. Nærmere 85% av lavinntektslandenes langsiktige utenlandsgjeld består derfor av bilaterale og multilaterale lån på vilkår som er gunstigere enn for lån i de private kapitalmarkeder. De land som i første rekke har kunnet dra fordel av det private kredittmarked, er enkelte av de mest utviklede land i Mellom- og Sør-Amerika og i Øst-Asia (de viktigste industri-vareeksportører og land med nettoeksport av olje). Nevnte land har benyttet disse lånekildene for å holde import og investeringer og økonomisk vekst på et nivå som ellers var umulig under en internasjonal lavkonjunktur.

Gjeldsbetjeningen

Økningen i de ikke-oljeeksporterende lands samlede utenlandsgjeld med stigende andel av private lån i 1970-årene har gitt en markert vekst i gjeldsbetjeningsutgiftene. De private kreditter har kortere avdragstid og vesentlig høyere rentesatser enn lån fra offentlige kilder. Disse banker gir nå de fleste lån til flytende rente relatert til London Interbank Offered Rate (LIBOR). LIBOR-renten har økt sterkt de siste tre år. Gjeld med flytende rente utgjorde nærmere en firedel av all ekstern gjeld i den tredje verden i 1981. Hovedtyngden av slik gjeld var imidlertid konsentrert på to land: Brasil og Mexico. At de totale rentebetalinger på u-landenes utenlandsgjeld likevel ikke har vokst over alle grenser, skyldes at det er

knyttet en fast rentesats – i gjennomsnitt 6,2% – til en stor del av gjelden – i første rekke lån fra internasjonale organisasjoner og offentlige organisasjoner og regjeringer i andre land. Slike lån er ofte subsidiert og har form av utviklingslån eller eksportkreditter.

Gjeldsbetjeningsutgiftene vil i likhet med beløpet for utestående gjeld i stor grad påvirkes av inflasjon og reell vekst i underliggende variable. For å gi en indikasjon på betydningen av gjelden og gjeldsbetjeningen i et lands totale valutasituasjon, brukes ofte forholdstallet mellom summen av betalte renter og avdrag og eksporten av varer og tjenester.

Fig. 1 viser utviklingen i dette forholdstallet i perioden 1973–1981. Kurven stiger bratt etter 1974, fordi både avdrag og renteutgifter har økt langt raskere enn eksportinntektene siden midten av 1970-årene. Avdrag og renter la i 1981 beslag på en femdel av landenes eksportinntekter.

Vurderes de ulike langdrupperinger for seg, framkommer betydelige forskjeller. Gjeldsbetjeningsraten er relativt høy for de land som er nettoeksportører av olje (26,2% i 1981) og relativt lav for de fattigste land (12,2% i 1981). Kontrasten skyldes ulik sammensetning av landgruppens gjeld. Det påvirker både rente- og avdragsvilkårene. Også innenfor hver av gruppene er det store individuelle variasjoner, og gruppegjennomsnittene skjuler det faktum at et økende antall land står overfor gjeldsbetjeningsproblemer.

Avslutning

Vi har vurdert u-landenes gjeldsbyrde ved å følge utviklingen i tradisjonelle måttall for utenlandsgjeldens størrelse og de rente- og avdragsbetalinger som knytter seg til den. Høy eller økende gjeldsrate og gjeldsbetjeningsrate kan imidlertid også bety at

et land er inne i en intensiv oppbyggingsperiode og foretar investeringer, som i sin tur gir grunnlag for økte eksportinntekter.

Gjeldsraten for de ikke-oljeeksporterende utviklingsland er lav sammenliknet med gjeldsraten for kapitalimporterende land tidligere i dette århundre. Beregninger som er foretatt, viser således at utviklingslandenes samlede eksterne gjeld, inklusive den kortsiktige, var 1,8 i forhold til deres eksport i 1972. I 1913 var det tilsvarende forholdstall for land med lav kapitalimport (Kina, India og Japan) i gjennomsnitt 2,25 og for land med høy kapitalimport: 4,8 for Australia, 5,2 for Latin-Amerika og 8,6 for Canada. Gjeldsraten for de ikke-oljeeksporterende utviklingsland har i 1970-årene hatt en overraskende lav vekst. Nesten hele gjeldsøkningen kan forklares ved den økte inflasjon og den økonomiske vekst landene har hatt i denne perioden.

Til tross for at gjeldsraten ikke er særlig høy, er gjeldsbetjeningsraten – avdrag og renter i forhold til eksporten – historisk sett relativt høy. Rentebetalingene på den eksterne gjelden har økt dramatisk både på grunn av økt totalgjeld og økende rentesatser. Høyt rentenivå er imidlertid kompensasjon for synkende pengeverdi, slik at realrenten ikke nødvendigvis er høyere enn før. Når rentebetalingene likevel legger beslag på en større del av valutainntektene enn tidligere, må det være dekning for å hevde at gjelden er blitt tyngre å betjene.

De økte avdrag utviklingslandene betaler på sin eksterne gjeld, skyldes at totalgjelden har økt, og at avdragstiden er blitt redusert. Kort nedbetalingstid innebærer at et land hurtigere kan kvitte seg med sin gjeld, og ville ikke føre til særlige problemer om gjelden automatisk kunne rulleres over i nye lån. Landenes sårbarhet øker imidlertid fordi lånemulighetene forringes ved akutte betalingsbalanseproblemer, og landene må oppta lån til mindre gunstige vilkår for å opprettholde en gitt import.

Et lands kredittverdighet blir blant annet bedømt ut fra dets gjeldsbetjeningsrate, og vilkårene blir ofte hardere jo høyere denne er. Dette fører igjen til en enda høyere gjeldsbetjeningsrate. Særlig er den økende avhengighet av kortsiktige lån som skal fornyes, betenkelig.

Det er således ikke størrelsen på utviklingslandenes utenlandsgjeld som er foruroligende, men utviklingen i retning av at en stadig større del av denne gjeld får kortere og kortere løpetid. Mens det før den første verdenskrig var vanlig å finansiere utbyggingsprosjekt med internasjonale lån med 20–30 års løpetid og så sent som i 1950- og 1960-årene ikke var uvanlig med internasjonale lån med en løpetid på 20 år, er det nå vanskelig selv for meget kredittverdige låntakere å reise internasjonale lån med mer enn 10 års løpetid.

Så lenge den kortsiktige gjeld stadig kan fornyes, er usikkerheten med hensyn til rentens høyde det største problem med slike lån. Imidlertid kan det anføres at den nominelle rente normalt vil avspeile prisstigningen, slik at realrenten vanligvis vil vise bare moderate svingninger. Hovedproblemet med den kortsiktige gjeld er usikkerheten med hensyn til fornyelse ved forfall. En rekke land er i en situasjon hvor de har stor kortsiktig gjeld i forhold til likvide midler og løpende inntekter og ikke vil kunne innfri gjelden ved forfall, men ha behov for å fornye en vesentlig del av den. Det er derimot ikke sikkert at den enkelte långiver finner at det lån han har gitt, skal fornyes. Tvert imot, hvis debitors økonomiske situasjon er vanskelig, eller det internasjonale penge- og kredittmarked er meget stramt, kan det være fristende for den enkelte långiver ut fra privatøkonomiske vurderinger å si opp sine lån. Han håper selvfølgelig at andre vil overta hans andel av gjelden til vedkommende låntaker. Hvis imidlertid mange långivere tenker slik, vil den situasjon kunne oppstå at låntakerlandet ikke vil kunne oppfylle sine for-

pliktelser, enn si reise nye lån til den videre utbygging av landet.

Dette er kanskje ett av de alvorligste problemer mange utviklingsland står overfor i dag når det gjelder den videre utvikling av sin økonomi. En løsning er påtrengende nødvendig dersom den økonomiske vekst i utviklingslandene skal kunne opprettholdes på om lag samme – ikke særlig høye – nivå som i 1970-årene.

Hovedproblemet for de fattigste utviklingsland er å sikre kreditt-tilgangen. Det er vanskelig for dem å reise lån på de internasjonale markeder, og de er derfor helt avhengige av lån og bilateral bistand fra offentlige kilder i industrilandene. Gjeldsbetjeningsraten for denne gruppen land var ikke stort større i 1981 enn i 1973. De vil imidlertid få problemer med å absorbere selv en moderat økning i gjeldsbetjeningen. Det er derfor uomgjengelig nødvendig at kapitaltilgangen på gunstige vilkår fra stat-

lige institusjoner og regjeringer i de utviklede land samt fra de internasjonale låneinstitusjoner fortsetter å øke og ikke stagnerer slik en har sett tendenser til i 1970-årene.

Uten tilstrekkelig tilgang på langsiktige lån fra så vel private som offentlige kilder er faren til stede for at høye rentenivåer og svak utvikling i eksportmarkedene vil tvinge mange utviklingsland til å føre en sterk tilstrammingspolitikk for å redusere sine driftsbalanseunderskudd. *En slik utvikling vil forsinke utviklingsprosessen i en rekke utviklingsland og utvide klyften mellom fattige og rike land.*

I tillegg har en faren for at enkelte land kan komme i en situasjon der de ikke vil kunne overholde sine gjeldsforpliktelser – med de uheldige konsekvenser dette kan ha for det internasjonale bankvesen og kredittsystem.

Mynten på Kongsberg

Ole-Robert Kolberg, direktør
ved Den Kongelige Mynt

*Hvo var det som så kiek og modig turde stige
fra den bestraaede Dag ned i dit mørke Rige?
Hvor Natten Hersker er, og kristne Folk de gaar
som Puslinger omkring udi de mørke Vraae?
Var det Kong Christian den femte, Nordens ære?
Var det vor Sol, som saa formørket ville være,
og lege Blindebuk med al vor Glæde saa –
fordølge sig og faa en Bierge-Hætte paa?
Behiortede Monark, jeg krymper mig og gruer,
det isner i mit Blod, naar jeg i Sindet skuer,
hvor du dig voved ned udi den Afgrunds Dal
og blev omsværtet af den skumle Bierge-Sal.*

Slik skrev Thomas Kingo – salmedikteren og biskopen – da Kong Christian V besøkte gravene i Kongsberg i 1685. Fra den skumle Bierge-Sal ble verdier hentet opp i dagen. *S o l v !*

62 år tidligere hadde det skjedd. Gjeterjenta Helga Verp og gjetergutten Jacob Grosvold er ute med buskapen sin en julidag i 1623. En okse står og stanger i fjellveggen. En sten løsner. En mer enn 330-årig historie innledes. Når den avsluttes, etterlater den seg et 30 km langt og 10 km bredt område med 3–400 gruvesjakter og -ganger med en samlet lengde på adskillige mil. Den dypeste gruva går 1100m ned og ender nesten 600m under havnivået. Fjellet er blitt 1300 tonn sølv lettere.

Fem år etter sølvfunnet – 1628 – ble det besluttet å starte myntproduksjon i Norge igjen etter et opphold på vel 50 år, og Mynten i Christiania kom i drift noe senere i et lite hus under Akershus Festning. Myntgata ved Norges Banks hovedsete har vel mange registrert eksistensen av, og

noen rester etter bygningen eksisterer fremdeles under Personalkontorets vinduer.

Etter hvert begynte kloke hoder å spørre om det var hensiktsmessig at myntpregingen foregikk 8 mil fra området hvor råstoffet ble utvunnet. Ekspertutvalg ble nedsatt – utredninger igangsatt – konklusjon trukket. Negativ.

Den 12. juni 1685 – faktisk to dager etter Kongens besøk udi den Afgrunds Dal – heter det i Norske Missiver at "Vj allernaadigst haver resolveret at lade en sær Mynt ved Sølfverket indrette ..."

Det som i dag er en av landets eldste industribedrifter, var et faktum – driften kom i gang året etter, i 1686.

Mynt er kjent fra 4–500 år f.Kr., men den første kjente norske mynten stammer fra Olav Tryggvasons tid. Det eksisterer tre eksemplarer av denne mynten, som har inskripsjon ONLAF REX NOR. To befinner seg i Sverige (!!) og ett i Øst-Tyskland.

Det har eksistert mange myntverk i Norge i gammel tid; opp gjennom middelalderen er mynt blitt preget iallfall i Trondheim, Bergen, Hamar og Tønsberg, foruten i Oslo.

Den første kjente norske mynt, fra ca. år 1000 e. Kr.

Etter at myntproduksjonen kom i gang på Kongsberg i 1686, fortsatte pregingen ved Mynten i Christiania enda i noen år, men i 1695 var det slutt. Siden den tid er all norsk mynt – med unntak av Londonmyntene under siste krig – blitt preget ved Den Kongelige Mynt på Kongsberg.

Bedriften har i dag ca. 80 ansatte. Omkring 50 er direkte engasjert i myntproduksjonen, mens resten fordeler seg i medaljeproduksjon, reparasjon og vedlikehold, kantine og rengjøring, myntsett-pakking, vakt og sikring, kontor og administrasjon. Siden 1962 har bedriften vært en avdeling av Norges Bank. For den tid – fra 1825 – sorterte den under Finansdepartementet, og for det igjen var den en del av Kongsberg Sølverk. Det nære samarbeidet med Sølverket fortsatte for øvrig i Finansdepartementets tid – faktisk kunne Sølverkets direktør helt til 1950 også smykke seg med den staselige tittelen Myntmester.

Å konstruere en mynt, er et arbeide som foregår innenfor snevre grenser og der mange hensyn må tas. Praktisk talt all mynt i verden er sirkelformet og ligger innenfor

det diameterområdet der våre mynter befinner seg, dvs. mellom ca. 1,5 og 3 cm. Blir en mynt mindre eller større enn disse verdiene, eller avviker formen noe særlig fra sirkelens, blir den ubehagelig å håndtere og upraktisk å bruke. Oversikter viser at det i vel 100 land til sammen finnes ca. 500 forskjellige myntvalører innenfor dette spillerommet på 15 mm, dvs. omkring 15 mynter for hver halve millimeters forskjell. Forholdet mellom diameter og tykkelse er praktisk talt det samme for all mynt, idet diameteren vanligvis er 12–14 ganger større enn tykkelsen. Fargen er enten brun, sølvfarget eller gylden, og kobber utgjør vanligvis 70–95% av materialet. Høyden på relieffet er i området 0,1–0,2 mm, de skal preges med hastigheter på 3–6 mynter i sekundet, og alle skal være "helt like".

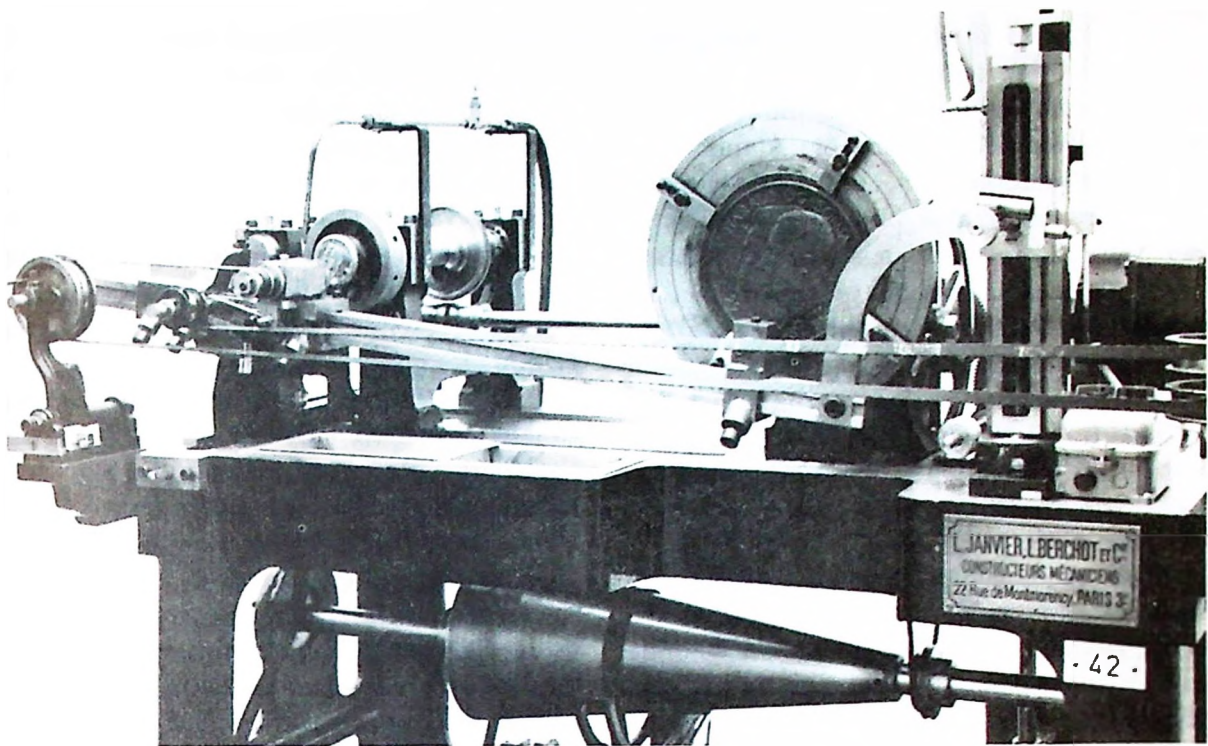
Dette er vanligvis de rammer myntgravøren skal arbeide innenfor når han skal skape et produkt som skal være en del av landets gjenkjennbare ansikt utad. Mynten skal gi et bilde av nasjonens tradisjon og historie, og den skal på sin måte – og det var særlig viktig i gammel tid – bidra til å skape tillit til landets økonomi. Videre bør den lett kunne skjernes fra de andre (i gjennomsnitt) 15 myntene i verden som er akkurat like store, og ikke minst må den kunne skjernes fra andre nasjonale mynter, som nødvendigvis må være *nesten* like store.

I Norge har vi en komité til hjelp ved utformingen av preget på våre mynter. Pregkomitéen består av fagfolk innen områdene numismatikk, heraldikk, historie, arkitektur og billedhuggerkunst, og den påser at nye mynter får et preg som er mest mulig tiltalende, samtidig som det tar vare på norsk mynthistories tradisjoner.

Tidligere måtte pregeverktøyene graves direkte i stål i naturlig størrelse, men for ca. 100 år siden ble det utviklet en såkalt reduksjonsmaskin. Den kunne overføre konturene på en stor modell ned til den størrelsen man ønsket. I tillegg til at dette lettet myntgravørens arbeide vesentlig –

Myntgravør Øivind Hansen i arbeid

Reduksjonsmaskinen

reduksjonsmaskinen gjorde det mulig å lage modellen i et formingsvillig materiale – ble det dessuten mulig ved hjelp av teknikk å fremstille alle pregestemplene – og dermed alle myntene – nøyaktig like.

Når kunstneren har formet sin modell, blir det laget et avstøp i silikongummi, og dette avstøpet danner støpeformen for et nytt avstøp i et materiale som kan herdes. På denne måten har man fått en nøyaktig kopi av den opprinnelige modellen, men i et materiale som tåler behandlingen i reduksjonsmaskinen. Ved hjelp av et vektstangsystem og et hurtiggående freseverktøy fremstiller maskinen nok en tro kopi av kunsterens opprinnelige modell, men nå i stål og i den størrelsen den ferdigpregede mynten skal ha.

Denne stålkopien blir retusjert og herdet og danner basis for en firetrinns prosess for fremstilling av pregestemplene ved hjelp av en presse som yder en trykk-kraft på flere

hundre tonn. Etter en omgang i herdeovnen blir stemplene belagt med et tynt lag med krom før de er klare til å monteres i pregepressen. Der blir de kanskje stående til de har preget innpå 1 million mynter, hvert pregeslag med en kraft på ca. 100 tonn og med flere slag i sekundet.

I gammel tid ble mynt laget av edle metaller – sølv og gull. Myntmesteryrket var selvfølgelig dermed et yrke med høy status – og store fristelser! På rådhusveggen i Deventer i Nederland henger det fremdeles en stor kjele som minner om det, den ble brukt til å koke utro myntmestere i – i olje. I våre dager er yrket noe mindre problemfylt – iallfall på den måten – for sølv og gull er etter hvert forsvunnet som myntmateriale. I vårt land ble sølvet i 1970 erstattet av den legeringen som benyttes fra 10-oren og oppover: 75% kobber og 25% nikkel. 5-oren består av 95% kobber, 4% tinn og 1% zink.

Produksjonsutstyret ved Den Kongelige Mynt er til dels temmelig gammelt. Smelteanlegget vårt feirer sitt 30-års jubileum i år, men er fremdeles i brukbar stand. Her smeltes råmaterialene — 250 kg ad gangen — ved en temperatur på nesten 1400° før det flytende metallet helles i støpeformer for å stivne til valseemner på en halv meters lengde. Fra hver smelte blir det tatt ut en prøve for analyse i laboratoriet. Dersom forholdet mellom kobber og nikkel skulle avvike fra det riktige blandingsforholdet med opp imot 1%, vil myntene kunne bli avvist som falske i myntautomater.

Etter at valseemnene er blitt pusset for slagg og "skjegg", blir de valset ned til riktig tykkelse, og runde plater blir stanset ut. Det materialet som blir til overs, går tilbake og blir smeltet på nytt. Nå er

platene skitne etter bearbeidelsesprosessene og dessuten alt for hårde til at de kan preges. Etter at de har fått den opphøyde kanten rundt randen i en spesiell maskin, blir de glødet ved 7–800° for å bli bløte, og siden vasket i svovelsyre og såpe. Etter en omhyggelig kontroll, telling og veiing kommer de siste leddene i prosessen før platene kan sendes ut som mynt: preging og pakking.

Drøyt 100 millioner mynt blir år om annet fremstilt ved Den Kongelige Mynt og absorbert i det norske samfunn. Mye har forandret seg siden Kong Christian V blev omsværtet af den skumle Bierge-Sal i Juels gruve på Kongsberg, men selv om materialer er blitt skiftet ut og prosesser er blitt mekanisert, er iallfall én ting stabil: Mynt fremstilles i dag etter nøyaktig de samme prinsipper som den 10. juni 1685.

Pregeverktøy
Reduksjonspoinconer — Matriser

Arbeidspoinconer

Pregestempel — Pregering — Pregestempel

Nye regler for Norges Banks likviditetslån til bankene

*Harald Roseng, konsulent
i Kredittpolitisk avdeling i Norges Bank*

Reglene for Norges Banks likviditetslån til bankene er endret med virkning fra 1. mars 1982. A-lånsordningen er i hovedtrekk den samme. Prinsippet bak B-lånsordningen – dvs. at en bank som låner i Norges Bank utover A-lånspotensialet, pålegges visse utlånsbegrensninger i en påfølgende periode – er også uendret. Derimot er den tekniske utformingen av B-lånsordningen endret.

I forhold til eksisterende regler er de viktigste endringer:

- Buffertransjen for A-lånene faller bort, samtidig som ordinær størrelse av transjene økes fra 21% til 23% av beregningsgrunnlaget.
- B-lånsordningen utformes som et transjesystem med tre transjer.
- Regelen om at 25% av maksimalt B-lånsopptak trekkes fra tillatt utlånsvekst, bortfaller. Ved trekk i første B-lånstransje vil imidlertid en bank bli pålagt utlånskontroll i to måneder overensstemmende med nasjonalbudsjettets utlånsvekst. I annen B-lånstransje blir banken underlagt kontroll i fire måneder, de to første i samsvar med nasjonalbudsjettets utlånsvekst, og de to siste med budsjettets utlånsvekst minus ett prosentpoeng. I tredje B-lånstransje blir banken underlagt kontroll i seks måneder, med stigende fradrag på 1, 2 og 3 prosentenheter fra nasjonalbudsjettets utlånsvekst.
- Lån utover tredje B-lånstransje må det søkes Norges Bank om. Betingelsene for slike lån fastsettes i hvert enkelt tilfelle.
- Manglende oppfyllelse av lånebetingelsene fører til at et beløp lik overskridelsen må settes på rentefri konto i Norges

Bank. Denne ordning trer i stedet for det tidligere system med tilleggsrenter.

- Valutariktige overtrekk på folio i Norges Bank tillegges A- eventuelt B-lånene. Overtrekkene belastes alltid lånepotensialet i den låneperioden overtrekkene fant sted. Bankene må betale en ekstrarente på 3% p.a. på overtrekk.

Hovedhensikten med revisjonen av B-lånsordningen er å gjøre den mer effektiv som kredittpolitisk virkemiddel. Selv om den gamle B-lånsordning har fungert relativt bra, er det også avdekket en del svakheter ved ordningen. Fra et kredittpolitisk synspunkt er det uheldig at B-lånsordningen er utformet som en kassekreditt, fordi hvert nytt B-lånsopptak da tilfører banksystemet et stort lånepotensial i Norges Bank. Når så siktemålet er å bringe ned utlånsveksten i bankene via B-lånsreguleringen, må likviditetsinndragningen være stor for at tilstrekkelig mange banker skal ta opp B-lån. Når derimot B-lånene gis i form av transjer, blir hver enkelt banks muligheter til å skaffe seg kroner i Norges Bank mindre. Dette innebærer at en kan oppnå at samme antall banker tar opp B-lån – og derved samme effekt på bankenes utlån – med en mindre stram likviditetspolitikk. Samtidig fører transjesystemet til at bankene lettere kan møte kraftige, men kortvarige likviditetsinndragninger – f.eks. i forbindelse med skatteoverføringer til det offentlige – enn når lånene gis med fast øvre grense for trekk pr. dag.

Det hefter imidlertid mange av de samme svakheter ved regulering av bankenes utlån via en B-lånsordning som ved andre kvantitative reguleringer, som f.eks. en §8-regule-

ring. Fordelen med B-lånsregulering sammenlignet med generell §8-regulering, er at ved førstnevnte kan banker med stor innskuddsvekst også øke utlånene sterkere enn gjennomsnittet for banksystemet uten å bli pålagt direkte utlånsregulering. Ved bruk av en generell §8-regulering blir alle banker pålagt å holde seg innenfor samme utlånsvekst, uansett tilgang på midler og hvilken låneetterspørsel som er rettet mot banken.

B-lånsregulering gir i stor utstrekning den enkelte bank selv anledning til å avgjøre om banken vil etterkomme en høy låneetterspørsel ved å skaffe seg dyre innskudd fra pengemarkedet. Norges Bank anser det som en fordel at et slikt valg overlates den enkelte bank.

A-lån og buffertransjen

Buffertransjen faller bort. Som kompensasjon for at bankenes lånepotensial i Norges Bank derved reduseres, økes størrelsen på de ordinære A-lånstransjene fra 21% til 23% av beregningsgrunnlaget. Første A-lånstransje er fortsatt det dobbelte av ordinær størrelse i annen og tredje låneperiode. Norges Bank forplikter seg ikke lenger til å gi beskjed til banker når tredje A-lånstransje er utnyttet med 75%.

B-lån

Etter at A-lånsrammen er brukt opp, kan bankene i løpet av en låneperiode låne tre B-lånstransjer. B-lånstransjene er like store som ordinære A-lånstransjer, dvs. 23% av beregningsgrunnlaget. Opptak av B-lån innebærer imidlertid som tidligere at det knyttes betingelser til bankens fremtidige utlånsvekst. Periode for utlånskontroll faller nå sammen med låneperiode. Lån innen første B-lånstransje innebærer utlånskontroll i to måneder. Maksimal prosentvis utlånsvekst siste 12 måneder skal ikke

overstige kredittbudsjettets proSENTSATS. Lån innen annen B-lånstransje innebærer en forlengelse av kontrollperioden med to måneder. Ved de to siste kontrolltidspunktene settes maksimal utlånsvekst lik kredittbudsjettets proSENTSATS minus ett prosentpoeng.

Hvis en bank låner av tredje B-lånstransje, vil banken være pålagt utlånskontroll i tre låneperioder, og tillatt utlånsvekst blir i dette tilfelle kredittbudsjettets utlånsprosent fratrukket henholdsvis ett, to og tre prosentpoeng.

I figuren er det vist hvilke utlånsrestriksjoner som opptak av B-lån i første låneperiode medfører.

For en bank kan ta opp B-lån, må alle A-lånstransjene være oppbrukt. Opptak av B-lån i en periode gir ikke automatisk B-låns potensial i påfølgende periode. En bank som låner av annen B-lånstransje, kan imidlertid låne av første B-lånstransje i påfølgende periode uten å bli pålagt ytterligere utlånsrestriksjoner. Tilsvarende kan en bank som låner av tredje B-lånstransje, låne av første og annen B-lånstransje i påfølgende periode uten ytterligere utlånsrestriksjoner.

Hvis en bank med stor utlånsvekst blir underlagt B-lånsregulering, vil banken etter nærmere regler bli innvilget forlenget kontrollperiode dersom banken selv ønsker det, se reglens avsnitt 5b.

Reaksjoner overfor banker som ikke oppfyller B-lånsreguleringen

Reaksjonene overfor banker som ikke etterlever de utlånsbegrensningene som B-lånsreguleringen innebærer, endres. De gamle bestemmelsene innebar at de ordinære lånebetingelser i Norges Bank ble suspendert. I praksis førte dette til at en bank som ble rammet av denne bestemmelsen, ikke lånte i Norges Bank, men dekket likviditetsbehovet i pengemarkedet. Det var således

bare i perioder med meget stram likviditet at overskridelse av tillatt utlånsvekst medførte en belastning for banken. Ved at bankene nå blir pålagt å plassere et beløp tilsvarende overskridelsen på rentefri konto i Norges Bank, blir kostnadene ved å overskride utlånsreguleringen mindre avhengig av likviditetspolitikken som føres.

Overtrekk på folio i Norges Bank

Som under den gamle ordningen tillegges valutariktige overtrekk A- eventuelt B-lånene. Overtrekk belaster imidlertid nå alltid lånepotensialet i den låneperioden overtrekket fant sted. I tillegg til lånerenten må banken betale en ekstrarente på 3% p.a. på overtrekk.

Valutariktige overtrekk fastsettes etter syv dager. Dette innebærer blant annet at en banks endelige opplåning i Norges Bank i løpet av en låneperiode først kan fastsettes syv dager inn i neste låneperiode.

Overtrekk som fører til opplåning utover tredje B-lånstransje, aksepteres ikke. Dersom en bank har behov for å låne utover tredje B-lånstransje, må banken søke Norges Bank om lån. Betingelsene for slike lån fastsettes i hvert enkelt tilfelle av Norges Bank.

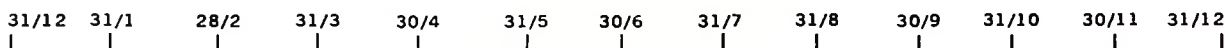
Sikkerhetsstillelse

Reglene for sikkerhetsstillelse for A- og B-lån endres ikke.

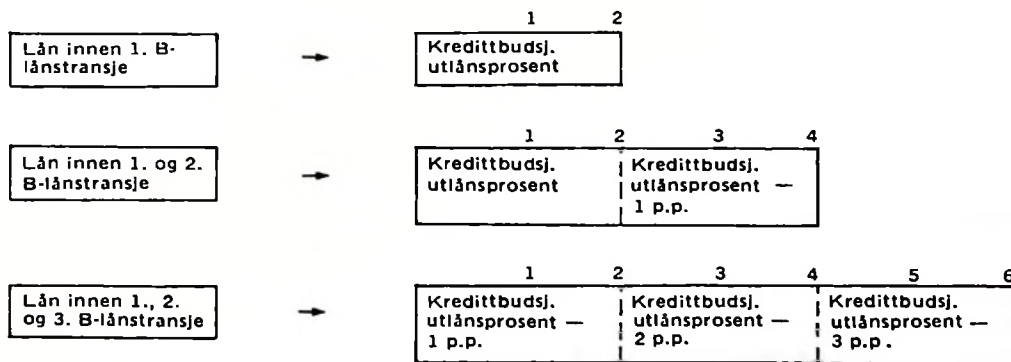
Overgangsregler

Løpende B-lån erstattes fra 1. mars av like stort S-lån til samme vilkår og med samme nedtrappingsplan som det opprinnelige B-lån. Hvis en bank ikke oppfyller utlånsreguleringen knyttet til B-lånsopptak etter gammel ordning, suspenderes bankens ordinære låneadgang i Norges Bank.

Sammenhengen mellom B-lånsopptak og utlånsrestriksjoner

Dette impliserer at utlån til publikum ikke må øke med mer enn:

Nye regler for Norges Banks likviditetslån til banker – gjeldende fra 1. mars 1982

1. Bankene kan ta opp to kategorier lån i Norges Bank uten behovsproving – automatiske lån (A-lån) og betingede lån (B-lån). A- og B-lån ytes etter de regler som er gitt nedenfor. Andre lån skal godkjennes av Norges Banks direksjon og vil bli gitt som særlån (S-lån) på de vilkår direksjonen til enhver tid fastsetter.

2. Automatiske lån

a) A-lånene er delt inn i tre lånetransjer som renteberegnes etter reglene i punkt 2b. Transjene er: (Lånetransjer i prosent av beregningsgrunnlaget lånt en dag.)

	Første A-låns-transje	Andre A-låns-transje	Tredje A-låns-transje
Første låneperiode (januar–februar)	23	23	23
Andre låneperiode (mars–april)	46	23	23
Tredje låneperiode (mai–juni)	46	23	23
Fjerde låneperiode (juli–august)	23	23	23
Femte låneperiode (september–oktober)	23	23	23
Sjette låneperiode (november–desember)	23	23	23

Størrelsen på A-lånstransjene kan endres ut fra kredittpolitiske vurderinger.

b) Renten på trukne A-lån i en låneperiode betales etterskuddsvis. Rentesatsene er for tiden:

1. A-lånstransje 9% p.a.
2. A-lånstransje 10,5% p.a.
3. A-lånstransje 12% p.a.

3. Betingede lån

a) Etter at A-lånsrammen er brukt opp, kan den enkelte bank i løpet av en låneperiode i tillegg automatisk låne tre B-lånstransjer. Opptak av B-lån innebærer at det knyttes betingelser til nivået på bankenes utlån til publikum i en periode fremover (jfr. avsnitt 5). Hver B-lånstransje utgjør 23% av beregningsgrunnlaget. Størrelsen på B-lånstransjene kan endres.

b) Renten på trukne B-lån betales etterskuddsvis. Rentesatsene er for tiden:

1. B-lånstransje 12% p.a.
2. B-lånstransje 13% p.a.
3. B-lånstransje 14% p.a.

4. Beregningsgrunnlaget for A- og B-lånstransjene defineres på samme måte som beregningsgrunnlaget for primærreserverkravet. Ved beregning av lånetransjenes størrelse legges beregningsgrunnlaget ved utgangen av den nest siste to-månedersperiode til grunn. Hver lånetransje avrundes oppad til nærmeste 100 000 kroner. Hvert låneopptak skal være på minimum 10 000 kroner, og lånebeløpet skal være i hele tusen kroner. Lånene gis som dagslån.

5. a) På grunnlag av kredittbudsjettets utlånrammer beregnes den prosentvise utlånvekst for banker som opptar B-lån.

Opptak av lån innen første B-lånstransje medfører utlånskontroll i to måneder. Tillatt vekst i utlån til publikum i siste tolv-månedersperiode fram til kontrolltidspunktene 1 og 2 finnes ved å multiplisere kredittbudsjettets utlånprosent med utlånene tolv måneder tidligere. Første og andre kontrolltidspunkt blir pr. utgangen av henholdsvis tredje og fjerde måned etter utløpet av den låneperioden B-lånsoptaket fant sted.

Opptak av lån innen annen B-lånstransje medfører utlånskontroll i fire måneder. Ved kontrolltidspunktene 1 og 2 gjelder

samme regler som ved opptak av lån innen første B-lånstransje. Tillatt vekst i utlån til publikum i siste tolv-månedersperiode fram til kontrolltidspunktene 3 og 4 finnes ved å multiplisere kredittbudsjettets utlansprosent *fratrullet ett prosentpoeng* med utlånene tolv måneder tidligere. Tredje og fjerde kontrolltidspunkt blir pr. utgangen av de to påfølgende månedene etter kontrolltidspunkt 2.

Opptak av lån innen tredje B-lånstransje medfører utlånkontroll i seks måneder. Tillatt vekst i utlån til publikum i siste tolv-månedersperiode fram til kontrolltidspunktene 1 og 2 finnes ved å multiplisere kredittbudsjettets utlansprosent *fratrullet ett prosentpoeng* med utlånene tolv måneder tidligere. Den tilsvarende tillatte utlansvekst ved kontrolltidspunktene 3 og 4 og ved kontrolltidspunktene 5 og 6 finnes ved å multiplisere kredittbudsjettets utlansprosent *fratrullet henholdsvis to og tre prosentpoeng* med utlån til publikum tolv måneder tidligere. Tidspunktet for de fire første utlånkontrollene blir som ved opptak av lån innen første og annen B-lånstransje. Kontrolltidspunktene 5 og 6 blir pr. utgangen av de to påfølgende månedene etter kontrolltidspunkt 4.

b) Dersom en banks *prosentvise* vekst i utlån til publikum siste tolv måneder fram til utgangen av låneperioden før B-lånsopptaket oversteg kredittbudsjettets utlansprosent med 50% eller mer, vil banken etter søknad få forlenget kontrollperioden med to måneder. Tillatt utlån til publikum ved første og andre kontrolltidspunkt blir da samme utlånssaldo som ved utgangen av låneperioden før B-lånsopptaket. Tillatt utlån ved de resterende kontrolltidspunktene blir som ved den normale nedtrappingsplanen.

Dersom utlansveksten oversteg kredittbudsjettets utlansprosent med 100%, vil banken etter søknad få forlenget kontrollperioden med fire måneder. Tillatt utlån til

publikum ved de fire første kontrolltidspunktene blir da samme utlånssaldo som ved utgangen av låneperioden før B-lånsopptaket. Tillatt utlån ved de resterende kontrolltidspunkt blir også i dette tilfelle som ved den normale nedtrappingsplanen.

Ved B-lånsopptak i to eller flere påfølgende perioder er imidlertid adgangen til å få forlenget kontrollperioden begrenset til nedtrappingsplanen knyttet til B-lånsopptakene i den første av disse låneperiodene. Hvis forlenget nedtrappingsplan og nye B-lånsopptak medfører at flere nedtrappingsplaner overlapper hverandre, skal den strengeste reguleringen gjelde.

c) Dersom en stor andel av banksystemet tar opp B-lån, kan reduksjonen i forhold til kredittbudsjettets utlansprosent justeres.

d) Nedtrappingsplanen for løpende B-lånsregulering endres ikke selv om kredittbudsjettets utlansprosent endres ved fremlegging av revidert, eventuelt nytt nasjonalbudsjett. B-lånsopptak i låneperioder etter at Norges Bank gjennom rundskriv har informert bankene om endringer i kredittbudsjettets utlansprosent, medfører imidlertid nedtrappingsplan etter den nye bekjentgjorte prosentsats.

e) Hvis tillatt utlansvekst overskrides ved et kontrolltidspunkt, skal banken siste virkedag i påfølgende måned plassere et beløp tilsvarende overskridelsen på rentefri konto i Norges Bank. Dette beløp skal stå inne i Norges Bank i én måned.

6. Valutariktige overtrekk på bankenes foliokonti i Norges Bank i en låneperiode vil automatisk bli lagt til A-lån, eventuelt B-lån, og belastet med den aktuelle A-låns- eventuelt B-lånsrente pluss tre prosentpoeng. Overtrekk som fører til overskridelse av tredje B-lånstransje, aksepteres ikke (jfr. avsnitt 8).

Valutariktige overtrekk fastsettes endelig etter syv dager. Dette innebærer blant annet at en banks samlede opplåning i en låneperiode ikke fastsettes endelig før syv dager inn i neste låneperiode.

Tilbakeevalueringer aksepteres normalt ikke.

7. Rentene en bank skal betale som følge av opplåningen i en låneperiode, belastes bankens foliokonto i Norges Bank den åttende dag i den påfølgende låneperiode.

8. Lån ut over tredje B-lånstransje må banken søke Norges Bank om. Slike lån gis som S-lån, og betingelsene fastsettes i hvert enkelt tilfelle.

9. Når en eller flere B-lånsregulerte banker fusjonerer med en eller flere banker som ikke er underlagt B-lånsregulering, skal den nye enhet B-lånsreguleres hvis summen av de fusjonerte bankers faktiske lånetopptak i Norges Bank ville medført B-lånsopptak også for den nye enhet.

10. B-lån som løper pr. 1. mars 1982, erstattes fra dette tidspunkt av S-lån til samme vilkår og med samme nedtrappingsplan som det opprinnelige B-lån. Dersom en bank ikke oppfyller de utlånsbegrensninger som er satt som følge av B-lånsopptak før 1. mars 1982, kan Norges Bank suspendere bankens ordinære låneadgang i Norges Bank etter de regler som gjaldt på det tidspunkt B-lånsopptaket fant sted.

11. Alle lån innenfor A- og B-lånsordningen kan disponeres uten deponering av sikkerhet. Det forutsettes imidlertid at den låntakende bank i sin portefølje har verdipapirer som grunnlag for opplåning i Norges Bank (jfr. pkt. 12).

12. Stats- og statsgaranterte obligasjoner og andre børsnoterte obligasjoner som Norges Bank godtar, kan danne grunnlag for opplåning med inntil 95% av pålydende, dog ikke over kursverdien. For ikke børsnoterte obligasjoner fastsetter Norges Bank opplåningsgrunnlaget. Statskasseveksler kan danne grunnlag for opplåning med inntil sitt fulle pålydende.

Pressemelding

Oslo, 22. februar 1982

Noregs Banks rekneskap for 1981

Noregs Banks rekneskap vart godkjent av representantskapet i møte 22. februar 1982. Disponibelt overskot var på 5 283 mill. kroner i 1981 mot 2 968 mill. kroner i 1980. Av dette er 4 356 mill. kroner i renteinntekter i utlandet. Dette er 1 845 mill. kroner meir enn i 1980. Den store auken i inntekter har dels samanheng med auka behandlingar av valuta, dels høgt rentenivå.

På bakgrunn av Noregs Banks aukande nettoinntekter og storleiken av Kursreguleringsfondet sette representantskapet i 1981 fast nye føresegner for disponering av overskotet i Noregs Bank. Etter vedtaket skal innskot frå statskassa i Noregs Bank – ut over det beløp som på førehand vart fastsett å skulle dekke statskassa sitt behov for arbeidskonti – rentercknast frå 1/1 1981 etter ein rentesats som svarar til renta på norske tremånaders statskassevekslar. Den sum statskassa var vurdert å trenge på sine arbeidskonti i 1981, vart sett til 5 milliardar kroner. Rentene for 1981 var på 624 mill. kroner og vart overført statskassa sin foliokonto 31/12 1981.

Det vart vedteke å overføre 500 mill. kroner av overskotet til staten og betale 12% utbyte – 4,2 mill. kroner – til offentlege fonds som eig aksjane. Samla overføring til staten blir etter dette 1 128 mill. kroner.

Etter avsetjing av 530 mill. kroner til interne fond vart resten av overskotet 4 249 mill. kroner sett av til eit nytt fond til bortskrivning av Statens konsoliderte konto (Okkupasjonskontoen). Til det nye fon-

det er det òg overført 1 181 mill. kroner frå Kursreguleringsfondet, slik at full bortskrivning av Statens konsoliderte konto kan gjennomførast i 1982 i samråd med Finansdepartementet. Kontoen er på 5 430 mill. kroner. I 1958 vart Okkupasjonskontoen ført inn i statsrekneskapen, under aktiva nemnt Okkupasjonskontoen, og under passiva som Statens konsoliderte konto. Frå same år vart kontoen i balansen i Noregs Bank kalla Statens konsoliderte konto. Opphaveleg var kontoen på 11 393 mill. kroner. Under krigen vart den nedbetalt ved løyvingar over statsbudsjettet til 8 343 mill. kroner. I åra etter krigen er kontoen redusert med motverdemidlar frå Marshallhjelpa, ved beslaglagde midlar frå tyske konti, eingongsskatten, setelinnløyvinga m.m.

Ved regulering av valutabeholdningane vart Kursreguleringsfondet tilført 2 594 mill. kroner og utgjorde etter overføringa til fond for bortskrivning av Statens konsoliderte konto 8 516 mill. kroner.

I det følgjande blir nokre postar i rekneskapen kommenterte:

Dei internasjonale reservane auka i 1981 med 5,2 milliardar kroner og utgjorde ved årsskiftet etter kursreguleringar 36,6 milliardar kroner. Av auken har 2,6 milliardar kroner samanheng med kursreguleringar pr. 31/12. Renteinntektene utgjorde 4,4 milliardar kroner. I samband med intervensjonar gjekk det inn valuta for 5,1 milliardar kroner. Frå bankane er det kjøpt 1,2 milliardar kroner. Renteinntektene og tildeling av SDR frå Valutafondet var 0,3 milliardar kroner. Til saman gjekk det inn valuta for 11 milliarder kroner. Til å dekke

offentlege institusjonar sine behov gjekk det ut valuta for 8,4 milliardar kroner.

Renteinntekter av Noregs Banks innanlandske utlån utgjorde 340 mill. kroner i 1981 mot 301 mill. kroner i 1980. Utlån til bankar var gjennomgåande noko hogare i 1981 enn i 1980. Dagleg gjennomsnitt for heile året var 2,9 milliardar kroner i 1981, mot 2,5 milliardar kroner året for. Pr. 31. desember 1981 utgjorde lån til bankar 1 738 mill. kroner, mot 529 mill. kroner eitt år tidlegare. Renteinntektene av innan-

landske verdepapir utgjorde 455 mill. kroner, ein svak nedgang frå 1980. Noregs Banks beholdning av norske statskasservekslar var ved utgangen av 1981 4,8 milliardar kroner.

Bankens driftskostnader var totalt på 313 mill. kroner mot 267 mill. kroner i 1980.

Setlar i omlop auka med 6,6% til 20 265 mill. kroner i 1981. Mynt i omlop gjekk opp med 8,4% til 868 mill. kroner.

Oversikt

over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser i henhold til kredittloven av 25. juni 1965

- §§ 4— 6 Likviditetsreserver
- § 8 Tilleggsreserver
- §§ 9—10 Plasseringsplikt
- § 11 Oppgaveplikt
- § 12 Utlånsregulering for private finansieringsselskaper og skadeforsikringsselskaper
- § 13 Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser
- § 15 Utstedelse av ihendehaverobligasjoner
Godkjenning av låneopptak hvor flere långivere deltar

Norges Banks diskonto: 9% fra 30. november 1979

Oppstillingen på de følgende sider har bare til formål å gi en oversikt over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser. All praktisk anvendelse av bestemmelsene bør skje på grunnlag av rundskrivene fra Norges Bank. Listen er ajourført pr. 1. mars 1982.

Kredittlovens §4–6. Likviditetsreserver for banker

Primære likviditetsreserver

	Primærreserver i prosent av beregningsgrunnlaget ¹⁾		Resolusjon
	Sør-Norge	Nord-Norge	
Sparebanker	10	0	1981–11–13
Forretningsbanker	10	0	1981–11–13

1) Beregningsgrunnlaget:			
		– Opptjente, ikke forfalte renter på utlån (kode 17221)	....
Forvaltningskapital (kode 191)	....	– Opptjente, ikke forfalte andre renter (kode 17222)	....
– Valutainnskudd (kode 115 1241 – 1242 – 1243), hode 03	....	– Opptjente, ikke forfalte andre inntekter (kode 17223)	....
– Valutalån etter lisens (kode 169), hode 03	....	– Betalte, ikke påløpne renter (kode 17231)	....
– Utgifter (kode 19)	....	– Betalte, ikke påløpne andre utgifter (kode 17232)	....
– PSV-lån (kode 1662)	....	= Beregningsgrunnlag (ved utgangen av måneden)	....
– En bloc-avskrivninger (kode 262)	....		
– Oppskrivning av fast eiendom (kode 277)	....		
– Forfalte renter og andre inntekter (kode 1721)	....		

Når det gjelder beregningsgrunnlaget for plasseringsplikten, må tilsvarende fradrag foretas for okt. 1981 (utgangspunktet).

Kredittlovens §8. Tilleggsreserver for banker

Tilleggsreserver

Resolusjon: 1981–05–22

Fri utlånsøkning i prosent¹⁾

Desember 1980–desember 1981	9
Senere 12 måneders perioder	9

1) Med fri utlånsøkning menes at tilleggsreservekrav ikke beregnes dersom økningen ikke overstiger angitte grenser.

Av overskridelser skal 100% holdes som innskudd i Norges Bank. I motsatt fall betales strafferenter til statskassen.

De utlån som omfatter reguleringen, er den enkelte banks nedbetalingslån til kommuner, personlig næringsdrivende, lønnstakere og andre private sektorer, ekskl. PSV-lån.

Kredittlovens §§ 9–10. Plasseringsplikt for banker, livsforsikringselskaper, pensjonskasser og -fond

Plasseringsplikt

	Utgangspunkt for beregning (forvaltningskapital)	Plasserings- plikt	Tillatt reduksjon	Resolusjon
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under henholdsvis 30% av forvaltningskapitalen for banker i Sør-Norge og 27% for banker i Nord-Norge				
<i>Forretnings- og sparebanker¹⁾</i>				
i Sør-Norge } i Nord-Norge }	Oktober 1981	20% 10%	20% 10%	1982-01-22
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under 60% av forvaltningskapitalen				
<i>Livsforsikringselskaper, private og kommunale pensjonskasser og -fond med forvaltningskapital over 5 mill. kroner</i>				
i Sør-Norge	September 1981	40%	40%	1982-01-22
i Nord-Norge	September 1981	20%	20%	1982-01-22

Oppgjørstidspunkt:

Forretnings- og sparebanker: To-månedersperioder (utgangen av februar, april osv.)

Øvrige: Kvartalsvis.

Den tilpliktete økning i obligasjonsbeholdningen beregnes med utgangspunkt i den *pliktige* obligasjonsbeholdning ved utgangen av desember 1981.

¹⁾ Beregningsgrunnlaget, se §§ 4–6.

Ved kgl. resolusjon av 21. mars 1980 er det bestemt at aksjer kan sidestilles med obligasjoner ved oppfylling av plasseringsplikten.

Aksjer i kredittinstitusjoner eller datterselskaper av kredittinstitusjoner, aksjer i selskaper som har til formål å eie eller utnytte fast eiendom, og aksjer i selskaper som har direkte tilknytning til driften av kredittinstitusjoner, kan ikke medregnes.

Kredittlovens § 11. Oppgaveplikt for private finansieringsselskaper, livs- og skadeforsikringselskaper

Oppgaveplikt

for <i>private finansieringsselskaper</i>	Diverse oppgaver Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1966-03-15 Finansdepartementets bestemmelse 1974-12-24
for <i>livsforsikringselskaper</i>	Diverse oppgaver	Finansdepartementets bestemmelse 1972-08-10
for <i>skadeforsikringselskaper</i>	Diverse oppgaver Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1972-08-10 Finansdepartementets bestemmelse 1974-12-24

Kredittlovens § 12. Utlånsregulering for private finansieringsselskaper og skadeforsikringsselskaper

Utlånsregulering

	Resolusjon
for <i>private finansieringsselskaper</i> med utlån ¹⁾ over 10 mill. kroner	1982-01-22
Utlånene ved utgangen av 1. kvartal 1982 til andre formål enn leasing og factoring skal ikke overstige det største av 1) 8% over faktisk utlån til andre formål enn leasing og factoring tolv måneder tidligere, eller 2) 4% over faktisk utlån til andre formål enn leasing og factoring 31. desember 1981.	
for <i>skadeforsikringsselskaper</i> med forvaltningskapital over 10 mill. kroner ved utgangen av 1. kvartal 1982 " 2. " "	1982-01-22
3. kvartal 1982 4. kvartal 1982	Ingen regulering. Oppgaveplikt. 3% over faktiske ²⁾ utlån pr. 31. desember 1981 (statisk ledd) + 7% av økningen i premieinntekt for egen regning fra gjennomsnittet for årene 1977 og 1978 til gjennomsnittet for årene 1979 og 1980 (dynamisk ledd). Det dynamiske ledd kan ikke overstige det tredobbelte av det statiske. Selskaper med negativ premievekst kan øke sine utlån i samsvar med det statiske ledd. Ingen regulering. Oppgaveplikt. 6% av det laveste av faktisk og tillatt utlån ved utgangen av 1981 (statisk ledd) + 14% av økningen i premieinntekt for egen regning fra gjennomsnittet for årene 1978 og 1979 til gjennomsnittet for årene 1980 og 1981 (Dynamisk ledd). Det dynamiske ledd kan ikke overstige det tredobbelte av det statiske. Selskaper med negativ premievekst kan øke sine utlån i samsvar med det statiske ledd.

¹⁾ Utlån til andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med. Hvis et selskaps faktiske utlån har oversteget tillatte utlån ved kontrolltidspunktene i 1981, skal tillatt utlån legges til grunn for beregning av selskapets tillatte utlån i 1. halvår 1982.

²⁾ Utlån til statsforvaltningen, til andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med. Dersom de faktiske utlån 31. desember 1981 overstiger det tillatte utlånsnivå, skal det tillatte utlånsnivå 31. desember 1981 danne utgangspunkt for beregning av utlånsrammen.

Kredittlovens § 13. Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser

---

Oppgaveplikt

Oppgaveplikt for forretnings- og sparebanker, livs- og skadeforsikringselskaper samt kreditt- og hypotekforeninger til Norges Bank over hvilke rente- og provisjonssatser som nyttes ved inn- og utlån. Oppgaveplikten for disse institusjoner omfatter også melding til Norges Bank om enhver *endring* av de rente- og provisjonssatser som blir nyttet.

Finansdepartementets forskrift av 6. juli 1965, rundskriv av 15. juli 1965 fra Norges Bank.

Oppgaveplikten ble ved Finansdepartementets bestemmelse av 23. mars 1966 utvidet til også å gjelde private finansieringsselskaper.

Kredittlovens § 15. Utstedelse av ihendehaverobligasjoner

Med hjemmel i lov av 25. juni 1965 nr. 2 om adgang til regulering av penge- og kredittforholdene har Finansdepartementet 22. mai 1981 endret de tidligere forskrifter vedrørende opptak av lån mot utstedelse av ihendehaverobligasjoner eller av lån som ellers gis av flere långivere sammen.

De nye forskrifter medfører blant annet at

- ved offentlig tegning må alle lån emitteres og selges gjennom de autoriserte fonds- og aksjemeglerforretninger eller bankers fondsavdelinger
- for et lån legges ut til offentlig tegning, må det være skriftlig bekreftet fra Børskomiteén i Oslo at prospektet oppfyller de krav til informasjon som stilles i reglementet for Oslo Børs for å få lånet opptatt til børsnotering.

For å kunne ta opp ihendehaverobligasjonslån, må minimumsbeløpet fortsatt utgjøre 35 mill. kroner.

En del obligasjonslån må fortsatt ha Finansdepartementets godkjenning for de kan tas opp. Det gjelder lån til boligformål, oljeleting eller oljeproduksjon, skip eller borerigger, kommuner, kraftverk og lån garantert av stat eller kommune.

Forskriftene av 22. mai 1981 er meddelt kredittinstitusjonene i Norges Banks rundskriv nr. 12/26. mai 1981.

Tabeller

1.	Norges Banks balanse	15.	Sparebankenes utlån til publikum
2.	Spesifikasjon av Norges Banks innenlandske utlån	16.	Sparebanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer
3.	Spesifikasjon av innenlandske folioinnskudd i Norges Bank	17.	Sparebankenes utlån fordelt på næringer
4.	Internasjonale reserver og andre valutabeholdninger	18.	Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån
5.	Utenriksregnskap for Norge	19.	Sparebankenes likviditet
6.	Salgskurser for en del valutaer notert på Oslo Børs	20.	Balanse for statsbanker
7a.	Bankenes kronelikviditet	21.	Balanse for private finansieringsselskaper
7b.	Bankenes valutalikviditet	22.	Balanse for private kredittforetak
8.	Forretningsbankenes balanse	23.	Balanscutdrag for livsforsikrings-selskaper
9.	Forretningsbankenes utlån til publikum	24.	Balanscutdrag for skadeforsikrings-selskaper
10.	Forretningsbanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer	25.	Beholdning av norske ihendehaverobligasjoner fordelt på långivere
11.	Forretningsbankenes utlån fordelt på næringer	26.	Kreditttilførsel til private og kommuner
12.	Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån	27a.	Endringer i publikums likviditet
13.	Forretningsbankenes likviditet	27b.	Sammensetningen av publikums likviditet
14.	Sparebankenes balanse		

28.	Utvalgte økonomiske indikatorer	32.	Sparebanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner
29.	Forretningsbanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner	33.	Kortsiktige rentesatser
30.	Sparebanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner		<i>Standard tegn:</i>
31.	Forretningsbanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner	.	Tall kan ikke forekomme
		..	Oppgave mangler
		...	Oppgave mangler foreløpig
		—	Null

Tabell 1. Norges Banks balanse (Mill. kroner)

	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981
Internasjonale reserver	25 207	31 315	27 787	33 381	29 374	36 581
Innskudd i norske banker	448	438	745	869	1 055	1 218
Norske statskasseveksler	8 135	3 821	3 614	4 360	5 446	4 821
Norske ihendehaverobligasjoner	748	731	2 724	2 302	1 428	991
Innenlandske utlån	996	814	2 848	671	1 214	2 064
Andre innenlandske fordringer etc. ¹⁾	6 031	6 002	6 001	5 956	6 078	6 002
Andre fordringer på utlandet	1 295	2 067	2 047	1 921	1 901	1 896
Diverse reguleringer	135	—	—	—	—	—
Utgifter	312	—	93	188	267	—
Fordringer i alt	43 307	45 188	45 859	49 648	46 763	53 573
Sedler og mynt i omlop	19 335	19 814	18 635	19 301	20 346	21 134
Innenlandske folioinnskudd	13 975	13 372	14 295	15 343	9 934	13 681
Norges Banks markedspapir	45	114	73	809	453	—
Skattefrie fondsavsetninger	97	94	108	93	89	78
Utenlandske kroneinnskudd m.v.	190	189	165	177	159	182
Annen gjeld til utlandet	1 229	2 006	1 993	1 859	1 842	1 814
Annen innenlandsk gjeld	112	487	144	125	90	100
Motverdi av SDR i IMF	893	910	1 108	1 108	1 108	1 134
Aksjekapital, fond etc.	4 913	8 202	8 160	8 180	8 179	15 450
Diverse reguleringer	2	—	221	372	1 123	0
Inntekter	2 516	—	957	2 281	3 440	0
Gjeld og egenkapital i alt	43 307	45 188	45 859	49 648	46 763	53 573

¹⁾ Herav utgjør statens konsoliderte konto 5 430 mill. kroner.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 2. Spesifikasjon av Norges Banks innenlandske utlån (Mill. kroner)¹⁾

	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981
Forretningsbanker	525	316	2 223	86	591	1 116
Herav:						
A-lån (inkl. buffertransjen)	104	183	3	53	554	557
Betingede lån (B-lån)	342	11	24	—	—	403
Lån på særvilkår (S-lån)	79	122	91	33	37	156
Sparebanker	191	213	347	186	215	622
Herav:						
A-lån (inkl. buffertransjen)	28	82	213	140	161	215
Betingede lån (B-lån)	124	80	61	19	11	367
Lån på særvilkår (S-lån)	39	51	69	27	43	40
Private finansieringsselskaper	46	46	52	57	47	56
Næringsliv og privatpersoner	234	239	226	342	361	270
Herav:						
Statsgaranterte fiskelån	125	124	106	146	130	128
I alt	996	814	2 848	671	1 214	2 064

¹⁾ Tallene kan avvike noe fra tilsvarende tall i Norges Banks balanse.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 3. Spesifikasjon av innenlandske folioinnskudd i Norges Bank (Mill. kroner)

	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	31/12 1981
Statskassen	9 265	8 051	9 308	11 621	4 784	9 706
Statens regnskapsforere	1 742	2 024	1 886	2 250	1 913	2 162
Annen offentlig forvaltning	162	106	186	177	96	90
Postgiro ¹⁾	253	1 162	224	57	115	—
Forretningsbanker	1 194	551	792	257	1 015	200
Spårebanker	477	228	815	192	922	208
Statsbanker	312	216	274	193	258	170
Andre finansinstitusjoner	47	51	64	6	52	57
Postverket ¹⁾	232	269	228	213	309	460
Andre statsforetak	240	626	425	225	355	554
Andre innenlandske sektorer	51	88	93	122	115	74
I alt	13 975	13 372	14 295	15 343	9 934	13 681
Herav:						
Statens og andre offentlige konti ifølge tidligere balanseoppstilling	12 205	12 455	12 531	14 735	8 637	13 142

1) Pr. 31. desember 1981 er postgiro inkludert i postverket.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 4. Internasjonale reserver og andre valutabeholdninger (Mill. kroner)

	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	30/11 1981
Norges Banks internasjonale reserver netto (a—b)	24 941	31 045	27 534	33 123	29 130	34 111
a) Offisielle internasjonale reserver	25 200	31 308	27 780	33 373	29 365	34 327
Herav:						
Gull ¹⁾	285	285	285	285	285	285
Reserveposisjon i IMF	754	992	1 045	1 137	1 158	1 203
Lån til IMF	361	339	286	286	253	218
Spesielle trekkrettigheter i IMF	1 214	1 041	1 330	1 401	1 277	1 290
Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	22 586	28 651	24 834	30 264	26 392	31 331
b) Utenlandske kroneinnskudd i Norges Bank	259	263	246	250	235	216
Herav:						
Banker	69	74	81	73	75	60
Andre innskytere	190	189	165	177	160	156
Forretnings- og sparebankers valutabeholdninger netto (a—b)	-8 468	-11 581	-11 826	-14 733	-12 126	-8 347
a) Bankinnskudd i utlandet	2 126	1 541	2 204	1 915	5 212	7 268
b) Kortsiktig gjeld i utlandet	10 594	13 122	14 030	16 648	17 338	15 615
Norges Banks internasjonale reserver og forretnings- og sparebankers valuta- beholdninger netto	16 473	19 464	15 708	18 390	17 004	25 764
Andre sektors valutabeholdninger netto (a—b)	5 318	3 401	8 414	5 577	10 799	1 914
a) Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	11 901	10 412	14 259	12 489	17 209	8 954
Herav:						
Rederier	3 335	3 364	3 625	4 140	4 264	4 028
Forsikringselskaper	1 326	1 447	1 493	1 590	1 719	1 763
Handels- og industriselskaper o.a.	7 240	5 601	9 141	6 759	11 226	3 163
b) Kortsiktige valutalån fra utlandet	6 583	7 011	5 845	6 912	6 410	7 040
Internasjonale reserver og valutabeholdninger i alt	21 791	22 865	24 122	23 967	27 803	27 678

1) Etter endringen pr. 1. april 1978 i avtalen om Det internasjonale valutafond er den offisielle pris på gullet avskaffet. I likhet med de fleste andre sentralbanker vil imidlertid Norges Bank fortsatt nytte den tidligere offisielle pris på 35 SDR pr. unse ved bokforingen av gullet.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 5. Utenriksregnskap for Norge (Mill. kroner)

	1/1-30/11		1/9-30/11	
	1980	1981	1980	1981
Eksport av tradisjonelle varer	42 905	47 438	11 979	14 262
Import av tradisjonelle varer	-74 841	-77 027	-21 095	-23 599
Tradisjonell varebalanse	-31 936	-29 589	-9 116	-9 337
Eksport av råolje og naturgass	37 294	42 321	10 764	11 454
Eksport av oljeplattformer (netto)	-	363	-	-
Direkte eksport ved oljevirkosmheten ¹⁾	401	1 786	109	194
Direkte import ved oljevirkosmheten	-669	-835	-251	-268
Eksport av nye skip	1 151	667	240	225
Eksport av eldre skip	1 841	3 286	470	1 102
Import av skip	-1 315	-3 990	-275	-2 024
Varebalansen	6 767	14 009	1 941	1 346
Nettointekter ved skipsfart	9 775	10 705	2 550	2 895
Nettointekter ved oljeboring og annen oljevirkosmhet ²⁾	1 555	2 446	430	330
Reisetrafikk, netto	-2 529	-3 533	-857	-1 311
Andre tjenester, netto	-603	-247	-194	-160
Vare- og tjenestebalansen	14 965	23 380	3 870	3 100
Rente- og stonadsbalansen	-10 190	-10 965	-2 395	-2 115
A. Driftsbalansen	4 775	12 415	1 475	985
Herav:				
Skipsfart ³⁾	8 721	8 115	2 368	1 405
Oljevirkosmhet ³⁾	34 094	39 397	9 846	10 867
Andre sektorer	-38 040	-35 097	-10 739	-11 287
B. Langsiktige kapitaltransaksjoner, netto	-2 886	-3 462	358	236
Herav:				
Statsforvaltningen	-2 685	-3 984	-1 576	-554
Kommuner, inkl. kommuneforetak	751	662	266	437
Statsbanker	827	-626	-171	-31
Forretnings- og sparebanker	128	120	129	-197
Andre finansinstitusjoner inkl. Norges Bank	-397	-444	-49	-332
Skipsfart	-585	1 442	-491	798
Oljevirkosmhet	1 004	43	2 357	258
Andre private og statlige foretak	-1 929	-675	-107	-143
C. Grunnbalansen (A+B)	1 889	8 953	1 833	1 221
D. Kortsiktige kapitaltransaksjoner ekskl. Norges Bank	8 018	-6 920	5 449	2 516
Herav:				
Statsforvaltningen	-47	36	-50	8
Kommuner, inkl. kommuneforetak	250	-235	33	-381
Statsbanker	63	157	9	-2
Forretnings- og sparebanker	6 095	-3 916	2 331	-4 594
Andre finansinstitusjoner, ekskl. Norges Bank	-83	332	223	201
Skipsfart	272	-217	399	127
Oljevirkosmhet	-4 180	780	1 109	5 587
Andre private og statlige foretak	3 146	-2 234	792	-1 178
Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	2 502	-1 623	603	2 748
E. Endring i Norges Banks kortsiktige netto fordringer overfor utlandet (C+D)	9 907	2 033	7 282	3 737
F. Tildelte SDR	199	206	0	0
G. Diverse reguleringer og poster som ikke inngår i internasjonale reserver	7	827	148	-395
Endring i Norges Banks internasjonale reserver netto (E+F+G)	10 113	3 066	7 430	3 342

1) Korreksjonspost for delte olje- og gassfelt.

2) Inkl. eksport av rortjenester.

3) Utvalgte poster beregnet av Norges Bank.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 6. Salgskurser for en del valutaer notert på Oslo Børs

		100	100	1	1	1	1	100	100	100	100	100	100	100	100	100	
		Danske	Svenske	Pund	U.S.	Canada	Tyske	Schw.	Gylden	Belgiske	Franske	Life					
		kr.	kr.	sterling	dollar	dollar	mark	frs.		frs.	frs.						
1975	Gjennomsnitt	91,4036	126,3002	11,5920	5,2469	5,1582	212,9871	202,9042	208,3742	14,2733	122,50	0,8107					
	Høyst	92,95	128,05	12,25	5,7475	5,62	217,60	213,45	209,75	14,48	126,35	0,841					
	Lavest	89,50	124,80	10,835	4,88	4,7425	209,45	193,75	202,75	14,055	116,45	0,783					
1976	Gjennomsnitt	90,6726	125,7118	9,8785	5,4656	5,5441	217,3794	218,6738	207,1706	14,2087	114,7255	0,6684					
	Høyst	91,90	127,75	11,32	5,6125	5,7950	220,85	229,05	211,15	14,505	125,55	0,827					
	Lavest	88,90	124,60	8,30	5,1725	5,0725	213,10	211,55	202,25	14,00	103,95	0,600					
1977	Gjennomsnitt	89,0675	119,3872	9,3198	5,3361	5,0423	230,1574	223,2496	217,6460	14,9294	108,8602	0,6096					
	Høyst	90,25	126,15	10,125	5,5280	5,2925	244,30	257,50	226,95	15,735	113,75	0,630					
	Lavest	87,50	109,80	8,785	5,1410	4,6975	219,65	205,25	210,45	14,335	104,65	0,593					
1978	Gjennomsnitt	95,4976	116,4418	10,0751	5,2501	4,6110	261,7173	295,7602	242,9771	16,7234	116,8504	0,6205					
	Høyst	99,15	119,65	10,565	5,4940	4,9450	275,85	350,60	255,30	17,47	123,00	0,642					
	Lavest	88,55	110,00	9,755	4,6750	4,0035	242,35	254,90	226,20	16,525	104,20	0,588					
1979	Gjennomsnitt	96,6685	118,5765	10,7651	5,0731	4,3322	277,0114	305,2255	253,0594	17,3368	119,4910	0,6147					
	Høyst	99,70	120,75	11,68	5,2290	4,5535	290,30	316,60	263,00	17,845	124,30	0,625					
	Lavest	92,05	116,30	10,105	4,8805	4,1925	270,75	298,95	247,75	16,88	117,00	0,600					
1980	Gjennomsnitt	88,1168	117,7678	11,5152	4,9473	4,2364	272,7022	295,7974	249,3958	16,9736	117,4607	0,5829					
	Høyst	92,65	119,45	12,3950	5,2645	4,4110	288,15	313,60	260,65	17,7250	123,15	0,619					
	Lavest	84,15	115,70	10,95	4,8080	4,1420	257,25	279,25	238,15	16,09	111,95	0,551					
1981	Gjennomsnitt	81,025	114,000	11,5969	5,7570	4,8046	254,782	293,927	230,927	15,5315	106,242	0,5113					
	Høyst	86,45	119,40	13,000	6,2960	5,1110	266,75	332,80	244,35	16,515	114,90	0,562					
	Lavest	78,05	104,05	10,595	5,1255	4,3160	245,10	270,10	220,90	14,975	100,75	0,480					
Endring:																	
	1/1-31/12 1981	-8,0%	-11,0%	-9,2%	12,4%	12,4%	-2,7%	9,8%	-3,2%	-8,0%	-10,9%	-13,3%					
1982	Januar																
	Gjennomsnitt	78,677	104,847	11,0852	5,8736	4,9294	256,409	318,734	234,007	15,0875	101,140	0,4832					
	Høyst	79,95	105,60	11,225	5,9660	4,9865	259,80	324,90	236,90	15,300	102,90	0,492					
Lavest	77,95	104,45	10,970	5,7975	4,8920	254,25	315,45	232,20	14,975	100,20	0,479						

Kilde: Oslo Børs, Norges Bank.

Tabell 7a. Bankenes kronelikviditet. Endringsanalyse¹⁾ (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel+/inndragning—	1/1—31/1		Siste 3 mndr. pr. 31/12		Siste 12 mndr. pr. 31/12	
	1981	1982	1980	1981	1980	1981
1. Staten og andre offentlige konti	5 593	6 925	-8 105	-9 492	-2 330	-6 333
2. Publikums kassehold (oppgang —)	473	556	-464	-808	-1 077	-1 368
3. Nettosalg av valuta til Norges Bank	-3 020	-244	6 998	5 411	12 970	6 567
4. Bankenes beholdninger av markeds- papirer (oppgang —)	-118	-90	-69	453	2 651	114
5. Sjekk-kreditter i Norges Bank	-135	-129	87	-20	-185	-21
6. Likviditetsslån i Norges Bank	997	-1 404	-187	932	-383	1 209
7. Norges Banks andre transaksjoner enn kreditt til banker og kjøp av valuta og markedspapirer fra banker	-101	-268	-419	-457	-1 231	-2 011
A. Primærlikvider (1+2+3+4+5+6+7)	3 669	5 346	-2 159	-3 981	10 415	-1 843
Herav:						
a) Kassebeholdning	-136	-63	19	-27	124	-58
b) Folio i Norges Bank	528	191	-892	-1 535	152	-377
c) Folio i Postgiro	-19	4 974	18	-2 057	8	-6
d) Statskasseveksler	3 296	245	-1 304	-362	10 131	-1 402
B. Pliktige primærlikvider ²⁾ (oppgang —)	-1 097	-696	-40	-2 655	-12 414	838
C. Disponible primærlikvider (A+B)	2 572	4 650	-2 199	-6 636	-1 999	-1 005
D. Likviditetsslån i Norges Bank	977	-1 404	-187	932	-383	1 209
E. Frie primærlikvider (C—D)	1 595	6 054	-2 012	-7 568	-1 616	-2 214
Beholdningstall pr. utgangen av desember						
Frie primærlikvider					-3 322	-5 536
I mill. kroner					-2,1	-2,9
I prosent av forvaltningskapital						

1) Tallene bygger hovedsakelig på Norges Banks regnskap. Blant annet på grunn av ulik periodisering i forhold til forretnings- og sparebankenes egne oppgaver kan det oppstå avvik fra Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk.

2) For banker uten primærreservekrav i henhold til kredittloven antar en at egne krav utgjør 1,4% av forvaltningskapitalen. Kilde: Norges Bank.

Tabell 7b. Bankenes valutalikviditet. Endringsanalyse (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel+/inndragning—	1/1—30/11		Siste 3 mndr. pr. 30/11		Siste 12 mndr. pr. 30/11	
	1980	1981	1980	1981	1980	1981
1. Gjeld etc. i utlandet	6 112	-5 111	3 086	-6 592	5 816	-3 796
2. Tilførsel av valuta fra andre norske sektorer	6 774	-16 723	6 007	6 503	6 663	15 147
3. Nettokjøp av valuta fra Norges Bank	-13 089	-5 884	-8 715	-113	-12 519	-5 765
A. Innskudd i utenlandske banker (1+2+3)	-203	5 728	378	-202	-40	5 586
B. Innskudd fra utenlandske banker	6 006	1 752	3 205	738	6 015	2 924
C. Netto valutalikvider (A—B)	-6 209	3 976	-2 827	-940	6 055	2 662
Beholdningstall pr. utgangen av november						
Netto valutalikvider					-9 284	-6 622
I mill. kroner					-5,7	-3,5
I prosent av forvaltningskapital						

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 8. Forretningsbankenes balanse (Mill. kroner)

	30/11 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	30/11 1981
Primærlikvider	10 136	7 524	10 754	5 247	8 967	8 226
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	17 473	17 480	17 649	18 111	18 039	17 994
Andre norske ihendehaver- obligasjoner	5 031	5 922	7 213	8 135	8 762	8 426
Markedspapirer	20	20	35	505	385	0
Innskudd i forretnings- og sparebanker	1 962	1 514	1 854	1 620	1 589	1 414
Innskudd i utenlandske banker	1 539	1 477	1 972	1 672	4 863	6 532
Lån til utlandet	595	565	719	1 023	1 459	1 517
Utlån til publikum	50 580	49 998	51 915	53 842	55 170	55 950
Valutalån med lisens til innlendinger	—	3 304	3 409	5 148	4 932	5 102
Øvrige aktiva — en bloc- avskrivninger	8 091	4 901	5 575	6 486	7 044	7 908
Aktiva i alt	95 427	92 705	101 095	101 789	111 210	113 069
Innskudd fra kunder i norske kroner	58 929	63 355	64 705	66 564	68 058	67 121
Innskudd fra kunder i utenlandsk valuta	3 897	3 791	4 972	4 363	4 807	4 775
Innskudd fra forretningsbanker	1 476	1 440	1 631	1 276	1 428	1 485
Innskudd fra sparebanker	1 916	1 187	1 653	1 630	2 201	2 028
Lån og innskudd fra Norges Bank	609	338	394	295	387	2 111
Utenlandske innskudd og lån i utlandet	11 805	12 826	14 358	16 674	17 612	15 733
Annen gjeld	8 998	4 702	7 641	6 577	10 422	11 211
Øvrige passiva	7 797	5 066	5 741	4 410	6 295	8 605
Passiva i alt	95 427	92 705	101 095	101 789	111 210	113 069
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	3 050	3 000	3 694	3 828	7 546	9 270
Gjeld til utlandet	12 302	13 351	14 968	17 249	18 640	16 472
Garantier	16 704	17 118	17 068	18 507	19 014	19 230

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 9. Forretningsbankenes utlån¹⁾ til publikum (Mill. kroner)

	Månedlig utlåns- økning	1980 ²⁾ Kumulert utlånsøkning		Månedlig utlåns- økning ²⁾	1981 Kumulert utlånsøkning ³⁾	
		Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall		Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall
Januar	-62	-62	735	-162	-175	669
Februar	306	244	498	1 023	836	1 105
Mars	1 239	1 483	954	1 056	1 876	1 276
April	274	1 757	1 138	915	2 778	2 125
Mai	1 008	2 765	1 797	1 149	3 907	2 819
Juni	414	3 179	2 276	-137	3 750	2 753
Juli	173	3 354	3 165	200	3 921	3 710
August	153	3 506	3 411	-202	3 694	3 591
September	1 182	4 688	3 897	1 330	4 992	4 113
Oktober	-1 097	3 591	3 785	-843	4 121	4 326
November	1 298	4 889	4 788	1 623	5 724	5 616
Desember	-582	4 307	4 335			

1) Ekskl. valutalån med lisens.

2) Inkl. PSV-lån.

3) Ekskl. PSV-lån.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 10. Forretningsbanker. Utlån¹⁾ og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	39/6 1981	30/9 1981	30/11 1981
Utlån til:						
Kommuner	2 095	2 090	2 308	2 323	2 079	1 974
Næringslivet	29 186	27 779	28 668	29 502	30 896	31 217
Lønnstakere	18 751	19 822	20 619	21 730	21 982	22 577
Andre private sektorer	347	307	320	287	213	182
Utlån til publikum i alt	50 379	49 998	51 915	53 842	55 170	55 950
Innskudd fra:						
Kommuner	3 354	4 160	3 686	4 208	3 704	3 642
Næringsliv	25 980	26 941	28 385	27 794	30 182	29 363
Lønnstakere	25 281	26 784	28 223	29 853	29 564	29 571
Andre private sektorer	1 007	1 192	1 256	1 174	882	819
Innskudd fra publikum i alt	55 622	59 077	61 550	63 030	64 332	63 395

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 11. Forretningsbankenes utlån¹⁾ fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981
Utlån til:							
Jordbruk og skogbruk	758	868	888	972	989	1 016	1 024
Fiske og fangst	346	349	337	355	348	362	378
Bergverksdrift	238	313	324	353	292	281	261
Industri	8 484	8 611	8 695	7 947	8 249	8 559	9 062
Herav:							
Næringsmidler etc.	1 612	1 661	1 511	1 488	1 587	1 611	1 473
Trevarer	891	876	911	844	914	929	924
Treforedling	713	759	833	616	525	760	838
Kjemisk produksjon etc.	995	866	934	886	849	913	1 048
Metaller	462	566	482	469	525	560	631
Bygging av fartøyer	565	579	498	545	544	474	541
Verkstedsproduksjon	1 799	1 821	1 969	1 713	1 818	1 752	1 958
Kraft- og vannforsyning	92	105	153	123	124	105	102
Bygg og anlegg	1 992	1 980	1 978	1 913	2 082	2 140	2 229
Engros-, agentur- og detaljhandel	8 750	9 194	9 256	8 582	9 022	9 385	9 696
Hotell- og restaurantdrift	673	757	765	729	769	741	686
Utenriks sjofart	591	594	543	436	475	470	490
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	1 445	1 388	1 408	1 485	1 458	1 532	1 566
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	3 002	3 030	3 197	3 136	3 063	2 983	3 295
Sosial og personlig tjenesteyting	1 615	1 708	1 642	1 749	1 797	1 928	2 107
Utlån til næringslivet i alt	27 986	28 897	29 186	27 779	28 668	29 502	30 896

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 12. Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter.
Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1979 — Desember	21 724	9 655	11 546	6 273	27 872
1980 — November	23 503	9 939	12 851	6 521	31 208
1980 — Desember	23 173	9 784	11 918	6 373	31 707
1981 — November	26 365	11 219	14 756	7 242	33 952
Endring i perioden					
1980 Januar/november	1 779	285	1 305	247	3 336
1981 » »	3 192	1 435	2 838	869	2 245
1980 3. kvartal	288	262	276	64	1 168
1981 »	709	646	979	419	-70

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 13. Forretningsbankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider	Pliktige primær- likvi- der ²⁾	Lån og innskudd fra Norges Bank	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i spare- banker
				I alt	I % av forv.kap.		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1979 Desember	1 543	2 145	1 091	-1 693	-2,2	-3 090	-704
1980							
Januar	4 352	4 558	169	-375	-0,5	-2 447	-1 239
Februar	1 113	4 278	822	-3 987	-5,3	-2 373	-779
Mars	3 588	4 423	921	-1 756	-2,2	-3 419	-963
April	1 758	4 218	1 447	-3 907	-5,0	-2 834	-772
Mai	3 770	4 457	914	-1 601	-1,9	-3 982	-970
Juni	1 878	3 616	536	-2 274	-2,8	-5 468	-1 028
Juli	3 276	3 867	502	-1 093	-1,3	-5 713	-1 430
August	1 711	3 825	287	-2 401	-2,8	-6 191	-756
September	8 775	10 379	424	-2 028	-2,2	-7 127	-1 591
Oktober	4 305	10 050	217	-5 962	-6,9	-6 229	-1 480
November	10 136	10 929	609	-1 402	-1,5	-9 072	-1 547
Desember	7 524	10 194	338	-3 008	-3,2	-10 143	-715
1981							
Januar	9 069	11 250	370	-2 551	-2,6	-7 373	-1 371
Februar	6 127	10 901	1 099	-5 873	-6,2	-8 115	-782
Mars	10 754	11 412	394	-1 052	-1,0	-10 461	-1 216
April	2 965	8 610	1 513	-7 158	-7,4	-7 850	-894
Mai	7 134	7 349	922	-1 137	-1,1	-10 891	-1 313
Juni	5 247	6 927	295	-1 975	-1,9	-13 028	-1 202
Juli	6 006	7 249	605	-1 848	-1,8	-9 890	-1 671
August	4 716	7 228	349	-2 861	-2,8	-11 575	-1 138
September	8 967	7 497	387	1 083	1,0	-10 316	-1 942
Oktober	3 750	7 127	718	-4 095	-3,8	-5 632	-2 010
November	8 226	9 448	2 111	-3 333	-3,0	-6 544	-1 675
Endring i perioden					(Prosent- poeng)		
1980 Januar/november	8 593	8 784	-482	291	0,7	-5 982	-843
1981 » »	702	-746	1 773	-325	0,2	3 599	-960
1980 3. kvartal	6 897	6 763	-112	246	0,6	-1 659	-563
1981 »	3 720	570	92	3 058	2,9	2 712	-740

1) Tallene bygger på Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk. På grunn av ulik periodisering kan det oppstå avvik i forhold til Norges Banks regnskap. Se note 1, tabell 7a.

2) Se note 2, tabell 7a.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 14. Sparebankenes balanse (Mill. kroner)

	30/11 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	30/11 1981
Primærlikvidid	5 598	4 743	5 158	4 453	4 905	6 091
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	9 830	9 943	9 856	9 769	9 697	9 663
Andre norske ihendehaverobligasjoner	8 244	8 852	9 257	9 939	10 722	10 891
Markedspapirer	92	94	31	351	68	0
Innskudd i forretningsbanker	1 305	1 316	1 091	1 511	1 778	1 331
Innskudd i sparebanker	393	306	369	425	423	435
Utlån til publikum ¹⁾	40 418	41 882	42 583	45 035	45 252	45 660
Øvrige aktiva — en bloc avskrivninger	1 610	1 161	1 550	1 941	3 079	4 480
Aktiva i alt	67 490	68 297	69 895	73 424	75 924	78 551
Innskudd fra kunder i alt	57 681	60 588	61 672	63 759	64 826	64 999
Innskudd fra forretnings- og sparebanker	805	607	881	744	805	1 100
Lån og innskudd fra Norges Bank	400	440	645	542	806	1 191
Øvrige passivaposter	8 604	6 662	6 697	8 379	9 487	11 261
Passiva i alt	67 490	68 297	69 895	73 424	75 924	78 551
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	282	227	386	438	570	979
Gjeld til utlandet	557	859	849	1 188	848	1 191
Garantier	2 722	2 848	3 106	3 515	3 884	3 990

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens til innlendinger (19 mill. kroner pr. 30/6—1981).
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 15. Sparebankenes utlån¹⁾ til publikum (mill. kroner)

	Månedlig utlåns- økning	1980 ²⁾		Månedlig utlåns- økning ²⁾	1981	
		Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall		Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall
Januar	16	16	441	-120	-130	329
Februar	-17	-1	587	194	45	693
Mars	442	441	809	627	641	1 045
April	98	544	1 041	330	953	1 506
Mai	346	887	1 436	313	1 241	1 846
Juni	1 042	1 927	1 886	1 809	3 018	2 953
Juli	-7	1 918	2 260	-95	2 896	3 269
August	145	2 063	2 651	-86	2 778	3 428
September	421	2 488	2 892	398	3 139	3 588
Oktober	-1	2 487	3 312	-6	3 103	4 033
November	231	2 718	3 517	414	3 491	4 401
Desember	1 464	4 182	4 138			

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens.

²⁾ Inkl. PSV-lån.

³⁾ Ekskl. PSV-lån.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 16. Sparebanker. Utlån¹⁾ og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	30/11 1981
Utlån til:						
Kommuner	2 727	2 969	2 995	3 132	3 097	3 265
Næringslivet	15 622	15 954	16 111	17 156	17 468	17 444
Lønnstakere	21 165	22 275	22 786	24 072	24 148	24 401
Andre private sektorer	673	684	691	675	539	550
Utlån til publikum i alt	40 187	41 882	42 583	45 035	45 252	45 660
Innskudd fra:						
Kommuner	4 382	5 297	4 580	5 300	4 593	4 638
Næringslivet	10 713	10 989	11 311	11 384	12 198	12 439
Lønnstakere	37 236	39 877	40 984	42 332	42 930	43 055
Andre private sektorer	2 165	1 959	2 017	2 042	2 104	2 047
Innskudd fra publikum i alt	54 496	58 122	58 892	61 058	61 825	62 179

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 17. Sparebankenes utlån¹⁾ fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981
Utlån til:							
Jordbruk og skogbruk	3 067	3 372	3 308	3 697	3 571	3 949	3 943
Fiske og fangst	251	244	244	254	243	297	318
Bergverksdrift	69	81	65	69	69	77	83
Industri	2 389	2 403	2 396	2 340	2 481	2 549	2 585
Herav:							
Næringsmidler etc.	633	629	599	608	673	712	695
Trevarer	386	382	379	384	407	440	459
Treforedling	64	58	54	50	51	50	49
Kjemisk produksjon etc.	129	134	135	132	137	129	134
Metaller	47	47	40	47	47	44	49
Bygging av fartøyer	177	156	157	158	172	158	160
Verkstedproduksjon	416	437	451	435	435	455	479
Kraft- og vannforsyning	192	201	202	219	226	225	232
Bygg og anlegg	1 352	1 415	1 420	1 424	1 443	1 552	1 618
Engros-, agentur- og detaljhandel	3 023	3 129	3 142	3 150	3 311	3 451	3 431
Hotell- og restaurantdrift	576	611	615	631	628	651	657
Utenriks sjøfart	19	18	19	15	16	18	20
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	927	969	956	986	1 013	1 074	1 084
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	1 591	1 648	1 704	1 609	1 552	1 682	1 753
Sosial og personlig tjenesteyting	1 479	1 525	1 551	1 560	1 558	1 631	1 744
Utlån til næringslivet i alt	14 935	15 616	15 622	15 954	16 111	17 156	17 468

¹⁾ Ekskl. valutalån med lisens.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 18. Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter.
Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1979 — Desember	6 128	8 265	3 547	5 602	28 551
1980 — November	6 999	7 924	4 119	5 471	30 828
1980 — Desember	7 076	7 716	4 245	5 454	32 183
1981 — November	8 601	9 586	5 001	6 492	34 167
Endring i perioden					
1980 Januar/november	871	-341	572	-131	2 278
1981 » »	1 525	1 870	755	1 038	1 985
1980 3. kvartal	155	216	-156	73	644
1981 » »	343	1 068	-50	570	-303

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 19. Sparebankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider	Pliktige primær- likvi- der ²⁾	Lån og innskudd fra Norges Bank	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i forretn.- banker
				I alt	I % av forv.kap.		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1979 Desember	1 456	1 665	228	-437	-0,7	15	1 035
1980 Januar	5 038	5 362	455	-779	-1,3	166	1 127
Februar	4 420	5 392	404	-1 376	-2,3	107	824
Mars	5 094	5 554	561	-1 021	-1,7	6	635
April	4 174	5 488	468	-1 782	-2,9	77	690
Mai	4 969	5 595	739	-1 365	-2,2	-1	580
Juni	3 775	4 467	397	-1 089	-1,7	-129	1 099
Juli	4 076	4 548	378	-850	-1,3	-261	1 189
August	3 988	4 600	419	-1 031	-1,6	-266	770
September	5 175	5 805	407	-1 037	-1,6	-141	1 163
Oktober	5 122	5 816	277	-971	-1,5	-254	1 221
November	5 598	5 952	401	-755	-1,1	-213	878
Desember	4 742	6 030	442	-1 730	-2,5	-454	1 012
1981 Januar	5 684	6 071	399	-786	-1,1	-365	992
Februar	5 257	6 146	646	-1 535	-2,2	-287	683
Mars	5 158	6 263	645	-1 750	-2,5	-247	586
April	4 707	6 243	832	-2 368	-3,4	-126	833
Mai	5 181	5 050	993	-862	-1,2	-242	704
Juni	4 453	5 064	542	-1 153	-1,6	-548	1 150
Juli	4 639	5 142	736	-1 239	-1,7	-141	1 282
August	4 747	5 296	665	-1 214	-1,6	-294	988
September	4 905	5 234	806	-1 135	-1,5	-121	1 395
Oktober	4 834	5 315	735	-1 215	-1,6	-50	1 771
November	6 091	6 617	1 191	-1 772	-2,3	-79	682
Endring i perioden				(Prosent- poeng)			
1980 Januar/november	4 142	4 287	172	-317	-0,4	-228	-155
1981 » »	1 348	641	752	-45	0,2	376	-330
1980 3. kvartal	1 487	1 338	15	134	0,2	-12	64
1981 » »	452	170	264	18	0,1	427	245

1) Se note 1, tabell 13.

2) Se note 2, tabell 7a.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 20. Balanse for statsbanker¹⁾ (Mill. kroner)

	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981	30/11 1981
Kassebeholdning og bankinnskudd	2 044	1 753	1 606	1 011	827	878
Utlån i alt	85 595	88 540	89 989	92 558	95 127	96 101
Herav:						
Til publikum	83 357	86 454	88 308	90 180	92 321	93 691
Andre fordringer på statskassen	3 041	3 041	3 041	3 041	3 041	3 041
Andre aktiva, inkl. utgifter	6 150	2 853	2 570	6 007	6 450	6 818
Aktiva i alt	96 830	96 187	97 206	102 617	105 445	106 838
Ihendehaverobligasjonslån						
Herav:						
I norske kroner	7 633	8 891	8 628	9 687	10 473	10 278
I utenlandsk valuta	13 397	13 305	12 844	12 538	12 955	13 395
Andre lån	63 486	65 849	66 549	69 526	69 016	68 915
Aksjekapital, fond m.v.	5 817	5 965	6 055	6 057	6 116	6 116
Andre passiva, inkl. inntekter	6 497	2 177	3 130	4 809	6 885	8 134
Passiva i alt	96 830	96 187	97 206	102 617	105 445	106 838

¹⁾ Eksklusive Postgiro og Postsparebanken.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 21. Balanse for private finansieringsselskaper (Mill. kroner)

	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981
Leasingsselskaper						
Bankinnskudd	1	3	2	3	2	5
Utlån til publikum	24	32	42	39	30	23
Utlån til andre sektorer } Leasing	362	357	377	381	397	418
Andre aktiva	113	167	93	57	72	87
Aktiva i alt¹⁾	500	559	514	480	501	533
Lån fra andre enn banker	264	258	264	273	278	290
Lån fra banker	21	28	44	45	51	47
Kapital, fond m.v.	73	73	78	78	78	80
Andre passiva	142	200	128	84	94	116
Passiva i alt	500	559	514	480	501	533
Andre finansieringsselskaper						
Bankinnskudd	515	541	614	698	641	545
Utlån til publikum	3 486	3 538	3 512	3 733	3 758	3 909
Utlån til andre sektorer	695	804	726	527	526	447
Leasing	929	931	1 108	1 165	1 275	1 463
Andre aktiva	1 724	1 845	761	543	740	1 974
Aktiva i alt¹⁾	7 349	7 659	6 721	6 666	6 940	8 338
Lån fra andre enn banker	3 831	3 956	4 246	4 259	4 381	4 350
Lån fra banker	828	692	586	641	620	774
Kapital, fond m.v.	774	739	778	820	862	863
Andre passiva	1 916	2 272	1 111	946	1 077	2 351
Passiva i alt	7 349	7 659	6 721	6 666	6 940	8 338

¹⁾ Utlån er ført netto.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 22. Balanse for private kredittforetak (Mill. kroner)

	31/12 1979	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981
Kassebeholdning og bankinnskudd	2 036	1 903	2 222	2 412	2 900	2 867	2 807	3 574
Utlån i alt ¹⁾	25 027	25 936	26 696	27 331	29 537	30 694	32 100	33 695
Herav fra:								
a) Realkredittforetak	7 456	7 711	7 753	7 918	9 050	9 387	9 952	10 620
b) Skipsfinansieringsforetak	9 313	9 468	9 638	9 899	10 443	10 896	10 786	11 276
Andre aktiva	771	628	537	785	1 140	1 051	1 100	571
Aktiva i alt ²⁾	27 210	27 841	28 830	29 903	32 804	33 839	35 235	37 840
Ihendehaverobligasjonslån	24 794	25 672	26 650	27 558	30 092	30 986	32 475	34 754
Annen gjeld	737	391	427	459	913	694	639	631
Kapital, fond m.v.	1 679	1 778	1 753	1 886	1 799	2 159	2 121	2 455
Passiva i alt	27 210	27 841	28 830	29 903	32 804	33 839	35 235	37 840

1) For avskrivning. 2) Etter avskrivning.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 23. Balanseutdrag for livsforsikringsselskaper (Mill. kroner)

	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981
Aktiva:							
Kassebeholdning og bankinnskudd	1 145	1 003	944	1 360	1 737	1 524	1 412
Statsobligasjoner	4 633	4 952	5 526	5 129	5 218	5 190	4 679
Statsbankobligasjoner	446	467	350	396	359	345	405
Andre norske ihendehaverobligasjoner	8 572	8 981	9 091	9 934	10 687	11 598	12 817
Utlån til publikum	13 751	14 000	14 182	14 345	14 673	14 979	15 195
Utlån til andre sektorer	220	244	231	240	270	325	340
Andre spesifiserte aktiva	1 929	1 991	2 029	2 197	2 084	2 311	2 313
Balanseutdrag i alt	30 696	31 638	32 353	33 606	35 028	36 272	37 161

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 24. Balanseutdrag for skadeforsikringsselskaper (Mill. kroner)

	31/3 1980	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981
Kassebeholdning og bankinnskudd	2 905	3 106	3 315	3 470	3 779	3 776	4 080
Stats- og statsbankobligasjoner	1	3	1	1	1	1	1
Andre norske ihendehaverobligasjoner	91	87	83	76	90	95	127
Utlån til publikum	3 158	3 123	3 134	3 337	3 414	3 424	3 762
Utlån til andre sektorer	1 050	1 127	1 231	1 167	1 114	1 203	1 172
Andre spesifiserte aktiva	2 199	2 347	2 077	2 365	2 327	2 461	2 444
Aktiva i alt	9 404	9 793	9 841	10 416	10 725	10 960	11 586

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 25. Beholdning av norske ihendehaverobligasjoner fordelt på långivere
(Mill. kroner)

	30/6 1980	30/9 1980	31/12 1980	31/3 1981	30/6 1981	30/9 1981
Folketrygdfondet	15 266	15 257	16 832	16 973	17 540	17 548
Postsparebanken og Postgiro	4 266	3 923	3 861	3 810	3 761	3 896
Livsforsikringselskaper	14 414	14 967	15 459	16 269	17 133	17 901
Forretningsbanker	20 527	21 068	23 474	24 939	26 317	26 898
Sparebanker	17 063	17 342	18 800	19 119	19 715	20 426
Norges Bank	1 282	748	731	2 724	2 302	1 428
Private og kommunale pensjonskasser og -fond	2 417	2 569	2 700	2 882	2 974	3 068
Andre (Residual)	2 824	3 045	3 803	3 763	4 428	4 581
I alt¹⁾	78 059	78 919	85 660	90 479	94 170	95 746

¹⁾ Her satt lik den samlede ihendehaverobligasjonsgjeld i norske kroner, pålydende verdi. Siden institusjonenes beholdninger er oppført med bokført beløp, vil eventuelle kursjusteringer slå ut i restposten.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 26. Kreditt-tilførsel til private og kommuner (Mill. kroner)

	1.—3. kvartal 1981		Budsjett for 1981 fra:	
	1980	1981	Nasjonal- budsjett 1981	Nasjonal- budsjett 1982
Forretnings- og sparebanker i alt (ekskl. utlån med valutalisens) ¹⁾	7 174	8 544	10 000	9 000
PSV-lån	—	413	900	900
Forretningsbanker, ekskl. PSV-lån	4 688	4 992	5 000	4 450
Sparebanker, ekskl. PSV-lån	2 486	3 139	4 100	3 650
Private finansieringsselskaper	128	350 ²⁾	300	300
Forsikringselskaper m.v.	1 000	1 350 ²⁾	1 800	1 800
Livsforsikring	756	850	1 500	1 500
Skadeforsikring	37	425	300	300
Statsbanker ³⁾	8 027	6 320	9 100	8 124
Private kredittforetak Obligasjonsmarkedet } nettoemisjoner	2 518	8 862	6 400	9 000
A. Sum spesifisert kreditttilførsel fra innenlandske kilder (ekskl. utlån med valutalisens)	18 847	25 426	27 600	28 224
B. Forretnings- og sparebankenes utlån med valutalisens	1 182	1 702		
C. Direkte kapitalinngang fra utlandet	-3 869	-10 830		
1) Direkte kapitalinngang til olje- og rortransport	-7 083	-6 534	11 600 ⁴⁾	3 000 ⁴⁾
2) Annen direkte nettokapitalinngang	3 214	-4 296		
a) Sjøfart og oljeboring	-617	159		
b) Andre "private og kommuner"	1 506	-2 002		
c) Annen kapitalinngang og statistiske feil	2 325	-2 453		
D. Sum spesifisert kreditttilførsel (A+B+C)	16 160	16 298	39 200	31 224

¹⁾ Inkl. spesialkvote, i budsjettet for 1981 250 mill. kroner, som er skjønnsmessig fordelt med 150 mill. kroner på forretningsbanker og 100 mill. kroner på sparebanker.

²⁾ Anslag.

³⁾ Inkl. Postgiro, Postsparebanken og Norges Bank.

⁴⁾ Direkte kapitalinngang i alt, samt utlån med valutalisens fra norske banker til norske kunder.

Tabell 27a. Endringer i publikums likviditet (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel (+) Inndragning (-)	1/1-30/11		1/9-30/11		Siste 12 mndr. pr. 30/11	
	1980	1981	1980	1981	1980	1981
I Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd m.v., ekskl. oljeskatter ¹⁾ (-)	4 887	6 566	2 350	1 266	7 160	9 841
II Sentralmyndighetenes lånetransaksjoner ²⁾	9 610	8 820	2 335	3 087	10 038	9 859
Herav:						
Statsbankenes utlånsøkning	9 839	7 185	3 042	2 023	10 662	8 989
III Forretnings- og sparebankenes kredittilførsel ³⁾ (+) og inntektsoverskudd (-)	6 089	11 264	2 857	1 273	11 479	18 216
Herav:						
Forretningsbankenes kredittilførsel	6 653	10 217	3 330	2 208	7 333	11 098
Sparebankenes kredittilførsel	4 340	7 502	1 492	1 273	5 400	9 286
IV Økning i skattefrie fondsavsetninger og banksparing med skattefradrag (-)	-489	-635	-241	-174	-1 342	-1 627
V Innenlandsk likviditetstilførsel (I+...IV)	20 097	26 015	7 301	5 352	27 335	36 289
VI Forretnings- og sparebankenes utlån med valutalisens	1 688	1 878	552	113	1 886	2 633
VII Publikums netto valutasalg til de private banker, ekskl. salg i forbindelse med oljeskatter	-11 760	-17 111	-5 596	-4 296	-13 213	-19 272
VIII Endring i publikums likviditet i alt (V+VI+VII)	10 025	10 782	2 257	1 169	16 008	19 650
Herav:						
Sedler og mynt	388	347	725	797	1 023	1 050
Innskudd på anfordring	2 461	2 408	419	192	2 946	4 876
Ubenyttede kassekreditter og byggelån	599	2 521	690	487	797	2 877
Tidsinnskudd ekskl. banksparing med skattefradrag	6 577	5 507	423	-307	11 242	10 847
IX Endring i publikums likviditet i prosent av likviditetssmassen	6,1	5,9	1,4	0,6	10,9	12,0
(Oljeskatter)	18 442	27 112	11 945	13 134	18 639	27 252)

Merk: Publikum er i prinsippet definert som andre innenlandske sektorer enn staten, sosiale trygder og banker.

1) Post I er restbestemt og inkluderer således "Uspesifisert tilførsel og statistiske feil". Videre omfatter posten den del av statens overskudd for lånetransaksjoner og statsbankenes inntektsoverskudd som gir innenlandsk likviditetsvirkning, trygdeforvaltningens inntektsoverskudd samt økning i innestående på skattekonti i banker og Postgiro. Fra anslaget over statens inntektsoverskudd har en, for å komme fram til den innenlandske likviditetsvirkning, korrigert for statens oljeskatter og statens netto renter og stonader til utlandet. Trygdeforvaltningens inntektsoverskudd er antatt å svare tilnærmet til fondsopplegg i folketrygden (inkl. ufordelte renteinntekter) og økning i Rikstrygdeverkets plasseringer i form av kontolån til

statskassen og innskudd på Postgiro. Økning i Folketrygd-fondet som følge av innlemming av andre trygder er holdt utenfor.

2) Omfatter publikums nettokjøp av stats- og statsbank-obligasjoner (-), Folketrygdfondets nettokjøp av private og kommunale obligasjoner (+), statsbankenes utlånsøkning (+), statens spesifiserte utlånsøkning og aksjekjøp (+), kontolån til statskassen fra publikum (-) og kreditttilførsel fra Norges Bank, Postgiro og Postsparebanken (+).

3) Omfatter bankenes nettokjøp av private og kommunale obligasjoner, økning i utlån (ekskl. utlån med valutalisens) og økning i ubenyttede kassekreditter og byggelån.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Norges Bank samt diverse spesialoppgaver.

Tabell 27b. Sammensetningen av publikums likviditet (Mill. kroner)

Beholdningstall ved utgangen av perioden	Sedler og mynt	Innskudd på anfordring	Ubenyttede kasse-kreditter og byggelån	Sum	Tids-innskudd ¹⁾	Publikums likviditet i alt	Endring siste 12 mndr. i publikums likviditet i alt		
							Beløp	%	
1970	7 284	8 270	6 420	21 974	28 050	50 024	5 708	12,9	
1971	7 999	9 448	7 525	24 972	31 162	56 134	6 110	12,2	
1972	8 754	11 321	8 355	28 430	34 310	62 740	6 602	11,8	
1973	9 444	12 890	8 901	31 235	38 511	69 746	7 006	11,2	
1974	10 779	14 581	9 821	35 181	42 243	77 424	7 678	11,0	
1975	12 392	16 746	11 868	41 006	48 210	89 216	11 792	15,2	
1976	14 257	19 760	13 663	47 680	56 782	104 462	15 246	17,1	
1977	16 089	22 929	14 743	53 761	67 364	121 125	16 663	15,9	
1978	17 060	24 930	15 796	57 786	76 774	134 560	13 425	11,1	
1979	Januar	16 355	25 628	16 347	58 330	78 792	137 122	14 038	11,4
	Februar	16 187	24 127	16 020	56 334	80 196	136 530	14 835	12,2
	Mars	16 166	24 634	16 105	56 905	79 751	136 656	14 770	12,1
	April	16 056	25 334	15 642	57 032	81 186	138 218	16 508	13,6
	Mai	16 011	24 097	15 996	56 104	80 225	136 329	14 220	11,6
	Juni	16 800	27 013	16 610	60 423	81 078	141 501	16 592	13,3
	Juli	16 505	27 385	17 866	61 756	82 061	143 817	17 318	13,7
	August	16 545	26 516	17 835	60 896	82 889	143 785	17 227	13,6
	September	17 653	27 621	17 511	62 785	82 772	145 557	18 435	14,5
	Oktober	17 109	28 021	18 375	63 505	85 011	148 516	17 860	13,7
	November	17 096	27 354	18 606	63 056	84 140	147 196	18 074	14,0
	Desember	17 731	27 839	18 804	64 374	88 805	153 179	18 619	13,8
1980	Januar	17 155	29 173	18 876	65 204	90 582	155 786	18 664	13,6
	Februar	16 926	27 041	18 671	62 638	91 537	154 175	17 645	12,9
	Mars	16 756	28 873	18 009	63 638	90 551	154 189	17 533	12,6
	April	16 583	27 801	18 088	62 472	91 624	154 096	15 878	11,5
	Mai	16 824	28 962	17 339	63 125	91 289	154 414	18 085	13,3
	Juni	17 134	31 427	17 977	66 538	91 358	157 896	16 395	11,6
	Juli	17 172	30 432	18 548	66 152	93 148	159 300	15 483	10,8
	August	17 394	29 881	18 713	65 988	94 959	160 947	17 162	11,9
	September	18 271	30 721	18 641	67 633	94 364	161 997	16 440	11,3
	Oktober	18 149	32 725	19 673	70 547	94 912	165 459	16 943	11,4
	November	18 119	30 300	19 403	67 822	95 382	163 204	16 008	10,9
	Desember	18 822	32 768	19 759	71 349	100 723	172 072	18 893	12,3
1981	Januar	18 329	33 774	20 046	72 149	103 856	176 005	20 219	13,0
	Februar	18 134	33 214	19 457	70 805	103 880	174 685	20 510	13,3
	Mars	17 703	31 532	19 331	68 566	103 730	172 296	18 107	11,7
	April	17 789	33 119	19 085	69 993	104 689	174 682	20 586	13,4
	Mai	18 006	31 653	19 221	68 880s	103 767	172 647	18 233	11,8
	Juni	18 240	36 254	20 463	74 957	103 621	178 578	20 682	13,1
	Juli	18 609	35 174	21 430	75 213	105 282	180 495	21 195	13,3
	August	18 372	34 984	21 793	75 149	106 536	181 685	20 738	12,9
	September	19 318	36 338	21 312	76 968	107 236	184 204	22 207	13,7
	Oktober	19 462	36 754	23 091	79 307	107 557	186 864	21 405	12,9
	November	19 169	35 176	22 280	76 625	106 229	182 854	19 650	12,0

1) Eksklusive banksparing med skattefradrag og Folketrygdfondets innskudd på termin.

Tabell 28. Utvalgte økonomiske indikatorer (Sesongkorrigerte tall, 1975=100¹⁾)

	1979	1980	1981	1981			Prosentvis endring siste 4 kvartaler			1981 Nov.	Des.
				K1	K2	K3	K4	Okt.			
Etterspørsel—Produksjon											
Detailomsetningsvolum	109,4	110,5	111,7	110,9	111,2	111,7	112,9	1,6	113,0	111,7	114,1
Utførte industrinvesteringer, verdi	100,3	127,9	—	143,9	156,4	155,9	—	11,6	—	—	—
Bygg igangsatt, i alt, 1 000 m ²	494,8	485,3	486,9	498,1	492,6	490,1	472,8	-8,2	473,4	466,4	478,7
Herav: Boliger	311,2	295,9	299,3	339,4	301,6	293,7	283,9	-18,7	271,4	286,5	293,7
Bergverk og industri	40,3	43,8	52,0	53,0	49,9	58,5	47,7	7,0	45,3	43,8	53,8
Produksjon i bergverk m.v., industri og kraftforsyning	123,5	131,6	131,3	130,5	134,6	131,4	130,8	1,3	128,6	131,5	132,4
Produksjon for utvinning av råolje og gass ²⁾	368,0	456,9	446,9	484,1	462,6	386,3	454,7	-3,4	404,5	474,2	485,4
Industriproduksjon i alt	99,3	100,5	99,4	99,4	99,8	99,7	98,8	0,1	98,4	99,0	99,1
Herav: Skjermet	101,1	104,4	103,1	103,4	103,3	102,9	103,2	0,1	102,6	103,8	103,3
Utekonkurrerende	115,7	112,3	110,6	108,2	110,9	114,9	108,9	2,7	107,1	113,3	106,2
Hjemmekonkurrerende	95,0	96,5	95,6	95,6	96,6	95,8	94,8	-0,2	95,6	94,1	94,8
Arbeidsmarked											
Registrerte arbeidsløse, 1000	24,11	22,28	28,42	25,83	29,17	31,08	28,82	16,8	28,53	28,64	29,29
Ledige plasser, 1000	6,22	8,03	6,52	6,91	6,52	6,38	6,22	-17,8	6,62	6,21	5,81
Sysselstilt i alt, 1 000 000	1,87	1,91	1,93	1,95	1,93	1,93	1,93	-0,3	—	—	—
Priser — Kostnader											
Konsumpriser, 1979=100	100,0	110,8	126,0	121,2	124,4	128,0	130,5	12,4	129,4	130,4	131,6
Lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) i industrien	132,7	142,9	—	149,1	153,5	157,6	—	4,6	—	—	—
Herav: Timekostnader	146,7	161,8	—	170,8	175,0	184,7	—	7,4	—	—	—
Timeproduktivitet	110,5	113,4	—	115,6	115,0	115,0	—	2,5	—	—	—
Utenrikshandel — Markedsvekst											
Eksportvolum, trad. varer ³⁾ , 1970=100	131,7	131,9	132,3	130,9	134,0	133,3	131,3	3,3	—	—	—
Importvolum, — » —	138,1	152,9	152,4	148,7	145,6	159,1	157,0	3,3	—	—	—
Eksportpriser, — » —	204,4	230,4	251,3	241,2	241,0	255,6	267,5	14,1	—	—	—
Importpriser, — » —	201,5	227,8	234,1	233,4	224,1	238,7	240,3	4,7	—	—	—
Bytteforhold, — » —	101,4	101,2	107,3	103,3	107,6	107,1	111,3	9,0	—	—	—
Varebalanse, — » —, mrd. kr.	-24,38	-35,22	-33,10	-8,21	-7,37	-8,93	-8,54	—	-2,65	-2,88	-3,01
Varebalanse, u/skip og plattform, mrd.kr.	-2,39	6,18	13,69	3,14	4,91	2,82	3,02	—	1,21	0,79	1,01
Ind.prod. viktigste markedsland	112,1	113,2	—	110,7	110,2	110,4	—	-1,8	111,7	—	—
Importvolum, viktigste markedsland	127,6	125,7	—	119,4	111,6	115,9	—	0,4	—	—	—
Konkurransendiikatorer⁴⁾											
Relative LPE i industrien	101,1	101,2	—	100,5	99,6	98,8	—	-2,6	—	—	—
Relative eksp.priser, bearb. varer	86,6	90,6	—	88,6	87,6	88,6	—	-3,3	—	—	—
Relative engrospriser	88,8	91,6	—	90,0	89,4	89,3	—	2,2	—	—	—

1) 1975 er basisår for alle serier der ikke noe annet er angitt.

2) Faktiske tall.

3) Uten skip, plattform, råolje og gass.

4) To kvartalers glennomsnitt av sesongkorrigerte tall.

Kilde: Originaltallene er i hovedsak hentet fra Statistisk Sentralbyrå og IMF, og de er sesongkorrigert ved hjelp av

X-11 Census Method, multiplikativ metode.

Tabell 29. Forretningsbanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner¹⁾

	2. kvartal 1980		3. kvartal 1980		4. kvartal 1980		1. kvartal 1981		2. kvartal 1981		3. kvartal 1981	
	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest
Veksler												
Rente	10,8	12,1	11,5	12,5	11,6	12,7	11,6	12,7	11,9	13,0	11,9	13,0
Provisjon	1,3	2,0	1,4	1,9	1,3	1,9	1,3	1,9	1,4	2,0	1,4	2,0
Engangsprovisjon	0,1	0,6	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6
Utlån mot avbetalingskontrakt												
Rente	12,1	13,2	12,8	13,5	12,7	13,6	12,7	13,7	12,7	14,1	12,7	14,1
Provisjon	0,4	1,8	0,5	1,8	0,5	1,8	0,5	1,8	0,5	1,5	0,5	1,5
Engangsprovisjon	0,2	0,9	0,2	0,8	0,2	0,7	0,2	0,8	0,2	0,8	0,2	0,8
Kassekreditter												
Rente	9,8	10,2	11,0	11,2	11,1	11,2	11,0	11,3	12,5	12,7	12,6	12,7
Provisjon	0,9	1,5	1,0	1,5	0,8	1,5	1,0	1,6	0,8	1,4	0,8	1,5
Engangsprovisjon	0,3	0,7	0,3	0,7	0,3	0,7	0,4	0,5	0,3	0,6	0,3	0,6
Boligbyggelån med konverteringstilsagn eller attest												
Rente	7,5	7,8	7,5	7,8	7,9	8,1	7,9	8,1	7,9	8,1	7,9	8,1
Provisjon	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4
Engangsprovisjon	0,1	0,5	0,3	0,5	0,2	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5
Andre byggelån												
Rente	9,9	10,8	10,2	11,0	10,4	11,2	10,4	11,2	11,2	11,7	11,2	11,7
Provisjon	1,3	1,6	1,4	1,6	1,3	1,6	1,3	1,6	1,4	1,6	1,4	1,6
Engangsprovisjon	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,5
Andre utlån under 1 år												
Rente	9,6	13,5	10,5	14,2	10,2	14,2	10,3	14,3	10,6	14,4	10,3	14,5
Provisjon	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,9	0,0	1,0
Engangsprovisjon	0,3	0,5	0,3	0,5	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6
Andre utlån 1 år og over²⁾												
Rente	9,0	13,7	9,8	14,7	9,6	14,7	9,5	14,7	10,0	14,8	10,0	15,0
Provisjon	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0
Engangsprovisjon	0,2	0,7	0,3	0,7	0,2	0,7	0,3	0,7	0,3	0,7	0,2	0,7
Utlån i alt												
Rente	9,3	12,7	9,9	13,5	9,8	13,4	9,8	13,5	10,2	13,7	10,3	13,7
Provisjon	0,4	1,4	0,4	1,4	0,4	1,4	0,4	1,4	0,4	1,3	0,5	1,3
Engangsprovisjon	0,2	0,6	0,3	0,6	0,2	0,7	0,3	0,6	0,3	0,6	0,2	0,7
Kortsiktige utlån²⁾												
Rente	9,9	10,7	10,9	11,4	11,0	11,5	10,9	11,6	12,2	12,6	12,2	12,6
Provisjon	1,0	1,6	1,0	1,6	0,9	1,5	1,0	1,6	0,9	1,5	0,9	1,5
Engangsprovisjon	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6	0,3	0,6

1) Rente og provisjon i prosent p.a.

Engangsprovisjon i prosent av lånebeløp.

Rente- og provisjonssatsene er veide gjennomsnitt av det de enkelte banker oppgir som vanlig laveste, henholdsvis høyeste sats for de forskjellige arter av utlån. Provisjonssatsene for kassekreditt og byggelån refererer seg til bevilgede beløp.

2) Tilsvarer henholdsvis "mellomlange og langsiktige" og "kortsiktige" utlån i finansministerens renteerklering.

Merk: Oppgavene fra bankene er for øvrig beheftet med en viss usikkerhet, og små endringer i tallene må ikke tillegges noen vekt.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 30. Sparebanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner¹⁾

	2. kvartal 1980		3. kvartal 1980		4. kvartal 1980		1. kvartal 1981		2. kvartal 1981		3. kvartal 1981	
	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest	Lavest	Høyest
Veksler												
Rente	11,2	12,1	12,0	13,0	12,7	13,7	12,7	13,6	13,3	14,2	13,5	14,4
Provisjon	0,7	1,3	0,7	1,4	0,6	1,3	0,7 ^s	1,3	0,7	1,3	0,7	1,3
Engangsprovisjon	0,1	0,4	0,2	0,5	0,2	0,5	0,2	0,6	0,1	0,5	0,1	0,5
Utlån mot avbetalingskontrakt												
Rente	12,5	13,0	13,0	13,5	13,8	14,4	13,8	14,4	14,2	14,7	14,3	14,9
Provisjon	0,4	1,5	0,4	1,5	0,3	1,6	0,3	1,6	0,3	1,6	0,3	1,5
Engangsprovisjon	0,2	0,6	0,2	0,7	0,2	0,8	0,2	0,8	0,2	0,8	0,2	0,7
Kassekreditter												
Rente	9,4	10,0	10,1	10,6	10,7	11,1	10,7	11,2	11,5	12,0	11,7	12,2
Provisjon	0,9	1,4	0,9	1,5	0,8	1,4	0,9	1,4	0,8	1,4	0,8	1,4
Engangsprovisjon	0,2	0,6	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6
Boligbyggelån med konverteringstilsagn eller attest												
Rente	7,5	7,5	7,5	7,5	7,8	7,9	7,8	7,9	7,9	7,9	7,8	7,8
Provisjon	1,2	1,4	1,2	1,4	1,2	1,5	1,2	1,5	1,2	1,5	1,2	1,4
Engangsprovisjon	0,2	0,5	0,1	0,5	0,1	0,4	0,1	0,4	0,1	0,4	0,1	0,4
Andre byggelån												
Rente	9,5	10,0	10,0	10,5	10,6	11,1	10,5	11,1	11,0	11,6	11,2	11,7
Provisjon	1,3	1,4	1,3	1,5	1,3	1,6	1,3	1,6	1,4	1,6	1,4	1,6
Engangsprovisjon	0,2	0,6	0,2	0,6	0,1	0,5	0,1	0,5	0,1	0,5	0,1	0,5
Andre utlån under 1 år												
Rente	9,9	12,9	10,6	13,7	11,1	14,3	11,2	14,4	11,5	14,6	11,3	14,7
Provisjon	0,0	1,0	0,0	1,1	0,0	0,3	0,0	1,3	0,0	1,3	0,0	1,3
Engangsprovisjon	0,3	0,6	0,3	0,6	0,2	0,6	0,2	0,6	0,2	0,7	0,2	0,7
Andre utlån 1 år og over²⁾												
Rente	9,1	12,8	9,7	13,7	10,0	14,3	9,9	14,4	10,0	14,5	10,0	14,4
Provisjon	0,0	0,4	0,0	1,2	0,0	0,4	0,0	0,4	0,0	0,2	0,0	0,2
Engangsprovisjon	0,3	0,7	0,3	0,7	0,2	0,7	0,2	0,7	0,2	0,8	0,2	0,8
Utlån i alt												
Rente	9,1	12,0	9,6	12,8	9,8	13,2	9,9	13,4	10,0	13,6	10,0	13,6
Provisjon	0,3	1,4	0,3	1,4	0,3	1,5	0,3	1,5	0,3	1,5	0,3	1,5
Engangsprovisjon	0,3	0,6	0,3	0,7	0,2	0,6	0,2	0,6	0,2	0,7	0,2	0,8
Kortsiktige utlån²⁾												
Rente	9,6	10,3	10,2	10,9	10,8	11,4	10,8	11,4	11,4	12,1	11,7	12,3
Provisjon	1,0	1,4	1,0	1,5	1,0	1,5	1,0	1,5	0,9	1,5	1,0	1,5
Engangsprovisjon	0,2	0,6	0,2	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6	0,1	0,6

1) og 2) Se noter til tabell 29.

Se for øvrig merknad til tabell 29.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 31. Forretningsbanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Folio- innskudd	Lønns- konti	Anfor- dring i alt	3 mndr. oppsigelse	12 mndr. oppsigelse	Langtids- sparing	Termin og andre vilkår Under 1 år 1 år og over	Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Alle innskudd
1. kvartal 1980										
Lavest	0,1	3,7	0,9	5,0	7,5	7,5	8,0	7,5	7,5	6,0
Høyest	1,9	5,4	2,7	5,1	7,7	10,2	12,3	7,5	9,8	8,2
2. kvartal 1980										
Lavest	0,1	4,8	0,8	5,1	7,5	8,3	6,8	7,5	6,9	5,5
Høyest	2,6	5,1	3,0	5,1	7,7	9,7	12,1	7,5	10,1	8,5
3. kvartal 1980										
Lavest	0,1	4,9	0,9	5,1	7,5	8,0	7,7	7,5	7,5	5,9
Høyest	2,9	5,2	3,3	5,1	7,7	9,6	12,1	7,5	10,2	8,5
4. kvartal 1980										
Lavest	0,2	5,0	1,1	5,0	7,5	9,2	6,9	7,5	6,9	5,6
Høyest	2,7	6,2	3,4	5,0	7,7	10,5	12,2	7,5	9,4	8,0
1. kvartal 1981										
Lavest	0,2	5,0	1,4	5,0	7,0	9,0	6,6	7,5	6,8	5,6
Høyest	3,0	6,5	3,9	5,1	7,7	10,5	11,9	7,5	9,4	8,3
2. kvartal 1981										
Lavest	0,2	5,0	1,4	5,0	7,5	9,1	7,2	7,5	7,1	5,9
Høyest	2,8	5,6	3,5	5,1	7,8	10,5	12,4	7,5	9,7	8,4
3. kvartal 1981										
Lavest	0,2	5,0	1,4	5,0	7,5	9,1	7,1	7,6	7,1	5,9
Høyest	1,6	5,6	2,6	5,1	7,8	10,5	12,6	7,6	9,8	8,2

1) Se merknad til tabell 29.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 32. Sparebanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Folio- innskudd	Lønns- konti	Anfor- dring i alt	3 mndr. oppsigelse	12 mndr. oppsigelse	Langtids- sparing	Termin og andre vilkår Under 1 år 1 år og over	Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Alle innskudd
1. kvartal 1980										
Lavest	0,5	4,0	2,0	5,1	7,5	7,5	6,5	8,0	7,5	6,7
Høyest	3,2	5,4	4,2	5,1	7,6	10,2	11,7	9,4	7,5	7,6
2. kvartal 1980										
Lavest	0,7	4,6	2,4	5,1	7,5	8,0	7,5	8,0	7,5	6,8
Høyest	3,9	5,9	4,7	5,1	7,6	10,3	11,9	9,5	7,5	7,7
3. kvartal 1980										
Lavest	0,8	4,8	2,4	5,0	7,5	7,8	7,6	7,8	7,5	6,9
Høyest	4,2	6,0	4,9	5,1	7,7	10,2	11,9	9,6	7,5	7,9
4. kvartal 1980										
Lavest	1,1	4,8	2,8	5,1	7,5	7,7	6,9	7,9	7,5	6,7
Høyest	4,2	6,2	5,1	5,1	7,7	10,3	11,9	9,7	7,6	7,6
1. kvartal 1981										
Lavest	1,1	4,8	2,9	5,1	7,4	7,8	6,8	8,0	7,5	6,7
Høyest	4,3	6,3	5,3	5,1	7,8	10,3	11,8	9,9	7,6	7,7
2. kvartal 1981										
Lavest	1,2	4,8	2,9	5,1	7,5	7,8	7,1	8,0	7,6	6,8
Høyest	4,2	6,4	5,2	5,1	7,7	10,5	12,0	10,0	7,6	7,7
3. kvartal 1981										
Lavest	1,2	4,9	2,9	5,1	7,5	7,8	6,9	8,0	7,5	6,8
Høyest	3,3	6,5	4,8	5,1	7,8	10,6	12,1	10,0	7,7	7,7

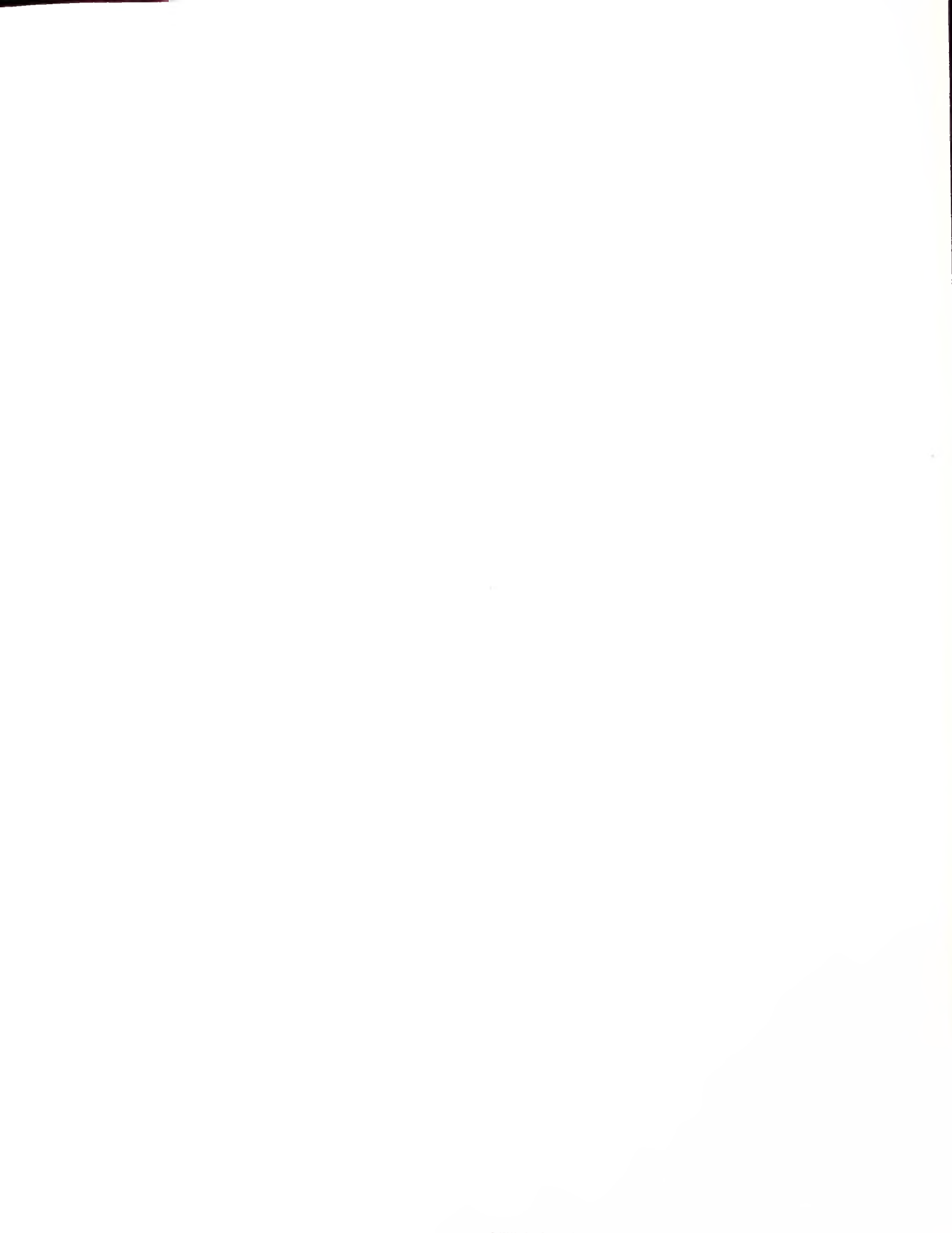
1) Se merknad til tabell 29.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 33. Kortsiktige rentesatser (Prosent p.a.)

	Interbankrenten — dagslån. Gjennomsnitt		Renter på NOK, beregnet på grunnlag av terminkurser. Gjennomsnitt		Marginalren- ten på banke- nes lån i Norges Bank pr. utgangen ¹⁾	Gjennomsnitts- renten på bankenes lån i Norges Bank	
			1 mnd.	3 mnd.			
1979	November	11,4	11,3	13,7	13,6	10,5	10,5
	Desember	11,2		13,1	12,7	11,5	
1980	Januar	9,9	9,7	10,9	11,8	11,5	11,3
	Februar	9,5		11,9	12,1	11,5	
	Mars	12,8	13,4	14,0	14,2	12,5	11,3
	April	13,9		14,2	14,4	12,7	
	Mai	13,3	11,5	13,9	12,7	12,6	9,9
	Juni	9,6		10,2	10,3	12,7	
	Juli	9,1	10,3	9,8	10,2	10,4	10,0
	August	11,4		12,3	11,9	12,2	
	September	11,8	11,0	13,8	13,0	11,8	10,9
	Oktober	10,1		11,0	11,7	11,9	
	November	11,5	11,3	12,6	12,7	11,6	10,5
	Desember	11,0		10,0	11,8	11,6	
1981	Januar	10,5	11,5	11,0	11,4	10,9	11,4
	Februar	12,5		12,9	12,8	11,6	
	Mars	10,5	11,0	11,2	12,3	10,2	9,7
	April	11,5		11,7	11,9	11,5	
	Mai	11,8	12,1	12,1	12,7	12,5	10,6
	Juni	12,3		12,7	13,0	12,6	
	Juli	11,9	12,2	13,5	13,8	11,0	10,5
	August	12,5		13,0	13,7	12,3	
	September	10,7	11,0	12,9	13,6	10,6	10,2
	Oktober	11,3		13,6	13,9	12,1	
	November	13,6	16,1	15,0	14,0	11,3	11,2
	Desember	18,6		17,7	15,4	11,1	
1982	Januar	11,8		13,3	13,8	11,9	

¹⁾ Marginalrenten er renten på bankenes dyreste lån i Norges Bank.

Norges Bank Oslo

	<i>Postadresse</i>	<i>Telefon</i>	<i>Telex</i>
Hovedsetet	Postboks 336 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 21 20	71369 nbank n
Valutaavdelingen	Postboks 735 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 01 50	71375 nbfdp n

Norges Banks seddel- og myntproduksjon

Norges Banks Seddeltrykkeri	Nedre Slottsgt. 1 b, Oslo 1	(02) 42 70 80	19888 nbs n
Den Kongelige Mynt	Postboks 53, 3601 Kongsberg	(03) 73 14 86	17211 mynt n

Norges Banks avdelinger

Arendal	Postboks 23, 4801 Arendal	(041) 26110	21760 nba n
Bergen	Postboks 699, 5001 Bergen	(05) 2137 20	42155 nbber n
Bodo	Postboks 114, 8001 Bodo	(081) 21060	64353 nbbo n
Drammen	Postboks 86, 3001 Drammen	(03) 83 74 91	19790 nbd n
Fredrikstad	Postboks 158, 1601 Fredrikstad	(032) 16575	19820 nbfd n
Gjøvik	Postboks 13, 2801 Gjøvik	(061) 75100	19830 nbgk n
Halden	Postboks 278, 1751 Halden	(031) 80511	19840 nbhdn n
Hamar	Postboks 115, 2301 Hamar	(065) 27754	19860 nbhm n
Hammerfest	Postboks 55, 9601 Hammerfest	(084) 11344	64354 nbhf n
Haugesund	Postboks 233, 5501 Haugesund	(047) 28500	42893 nbhd n
Kristiansand S.	Postboks 204, 4601 Kristiansand S.	(042) 23070	21880 nbch n
Kristiansund N.	Postboks 80, 6501 Kristiansund N.	(073) 72911	55261 nbcs n
Larvik	Postboks 140, 3251 Larvik	(034) 81300	21890 nbl n
Lillehammer	Postboks 208, 2601 Lillehammer	(062) 50045	71834 nbllil n
Skien	Postboks 87, 3701 Skien	(035) 27540	21107 nbok n
Stavanger	Postboks 18, 4001 Stavanger	(04) 52 00 00	33047 nbsta n
Tromsø	Postboks 475, 9001 Tromsø	(083) 81624	64141 nbtrm n
Trondheim	Postboks 564, 7001 Trondheim	(075) 28060	55056 nbtrh n
Vardo	Postboks 68, 9951 Vardo	(085) 87621	64355 nbvar n
Ålesund	Postboks 380, 6001 Ålesund	(071) 21710	42894 nbaal n

